

המבשר תורני

ערש"ק פרשת ראה
כ"ד אב תש"פ • גליון 379

הורם הנזר והוסרה העטרה
אבל כבוד בעקבות הסתלקותו לשמי רום של

בב"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה זצוק"ל
וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

יקותיאל יהודה גנול
משמת רבי,
בטלה תפארת

איכה יועם זהב
נפלה עטרת, התפרקה
מי ינחה ארץ פרעב
להאיר הדרך לארבה

פרח לו איש אלקים
רכב ישראל ופרשיו
שמעתה תא יתיב ומוקים
מכם מלכותו אשר ישב

התעלה מלך, נעלם שרביט
גדם בית המלוכה
ואיה עוד משפון להעביט
בדרת מלכא למנוחה

חגרי תורה שק, חגרי
בהתעלות שר התורה
דיו עניך חגרי
נעדר בעל המסורה

זכרון נענוע לקדוש ונשגב
בז בקדש חזיתך
לאלפים היה לראש ומשגב
אהמה ואשיחה

מלכות רוז"ן בכו בכה
נתקה שרשרת מרגניתא
בנסע הארון ובגחה
תל עפר, יגר סהדותא

ויעידו שמים, תעיד ארץ
בעכי שחקים נעלמה אדרת
רועה הצאן, עומד בפרץ
משמת רבי, בטלה תפארת

ביום זה יכביון בקריעה
מי יאיר לנו ביום צנה
אספדה ואילילה, נקרעה יריעה
זכותו תרחף בעדנו להגנה

כבו"ק מירן אדמו"ר

גלה כבוד מישראל

שביבי אש זרסיסי נוגה מפי חסידים ואנשי מעשה
בשולי אדרתו הטהורה של

כבו"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה זצוק"ל שהשיחו את ליבם הכואב ביום הראשון לימי הישבעה' בבית האבלים לגליון 'המבשר תורני'

יוסף מאיר האס

וייסורים קשים ומרים שקיבלם בדומיה ובאהבה. גופו הטהור אמנם היה חולה ומיוסר, אבל הנשמה היתה חזקה יותר. גם בזמנים הקשים ביותר בתקופה האחרונה עת ליפפוהו הייסורים עד למעלה מראש, ייסורים שאין בן אנוש מסוגל לסובלם ר"ל, המשיך רבנו להנהיג את העדה בכוחות לא-לו, בכוחות על-טבעיים שלא יאומנו כי יסופרו. גם אז, בתקופות קשות אלו היה משיב לכל שאלה שנשלחה למעון קודשו בלוס-אנג'לס, מעורה בכל ענין ונושא קטן כגדול, ומלווה מריחוק מקום ומקירוב לב כל אחד מאנשי שלומו במסירות פלאית."

אהבת תורה יוקדת

עם כל מי שדיברנו בניסיון לגעת בשולי אדרתו הטהורה של כבו"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה זצוק"ל, עלתה והיתמרה לה אהבת התורה היוקדת שבערה בקרבו ברשפי אש ובגחלי קודש. "התורה הקדושה היתה משוש חייו ונקודת לבבו", אומר לנו הגר"י צלר שליט"א בכמיהה. "עוד בימי בחרותו הפליא רבנו את כל רואיו בהתמדתו הנפלאה שהייתה ממלאת את כל סדר יומו, וכפי שזכור לי מימי בחרותי עת למדתי עמו - להבחיל"ח - בישיבת פוניבז' המעטירה, שהיה יושב על גבי תלמודו שעות ארוכות בעסק התורה בעיון ובפפול, ומעולם לא עזב את היכל הישיבה לפני השעה שתיים-שלוש לפנות בוקר, דבר

ככה ויותר אותנו לאנחות. הכאב הוא בלתי נתפס ואינו נמדד במילים יבשות, קשה עלינו הפרידה באופן שאינו ניתן לתיאור ולשיעור, הלב שותת דם וממאן להינחם". הגר"י צלר שליט"א מציין את הקשר האמיץ שהיה בין רבנו לקהל החסידים, קשר איתן שעוד רבות ידובר עליו בעיניים דומעות ועורגות לימי הזוהר והתפארת שהיו ואינם. "בסך הכל זכינו ליהנות מאורו הבהיר של רבנו במשך שבע ומחצה שנים, תקופת הנהגה כה קצרה וכה מתומצצת, אבל למרות הזמן המועט שעמד לרשותנו לשאוב מים חיים מבארו הנובע בקדושה וטהרה, היה הקשר בין רבנו לחסידים קשר נפשי, הן אצל זקני העדה, הן אצל האברכים ואלו שבגיל העמידה, והן אצל הבחורים הצעירים ואפילו אצל הילדים הקטנים, כולם כאחד הרגישו בנים יחידים לפני הקודש, כולנו בני איש נחנו, ועתה כולם אבלים ביתמות נוראה".

על ההסתלקות הכואבת ביותר שהתרחשה בשיא פריחתו של רבנו ובמיטב שנותיו בהנהגת מלכותו, מצטט הגר"י צלר את דברי הגמרא (מועד קטן כה): 'כי נח נפשיה דר' יוחנן, פתח עליה ר' יצחק בן אלעזר, קשה היום לישראל כיום בא השמש בצהרים, דכתיב (עמוס ח, ט) והיה ביום ההוא והבאתי השמש בצהרים'. המפרשים מסבירים את הכוונה בשקיעת השמש בצהרים, כי בשלמא אם השמש שוקעת לעת ערב, הרי זה דבר הטבע שכך יהיה ואין מקום

אבל כבד אופף בימים אלה את היהדות החרדית בכל מקומות מושבותיה, עם הסתלקותו הפתאומית של אחד המיוחד בחבורת גדולי וצדיקי הדור, עטרת תפארת ישראל, כבו"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה זצוק"ל, שעלה והתעלה לגנזי מרומים בתום שבע שנים ומחצה אחרי עלותו לשבת על כס הנהגת עדת הקודש, למגינת ליבם של כל בית ישראל המבכים מרות את השריפה אשר שרף ד'.

איכה ישיבה בדד חצר הקודש סאדיגורה המתפלשת בעפר אבלה, עת הורם הנזר והוסרה העטרה מעל ראשם בחטף. תחושות קודרות מורגשות בחלל היכל הקודש ברחוב גוטמכר, שם איוו למושב להם צדיקי בית סאדיגורה בשנים האחרונות, עם מעברו של כבו"ק מרן אדמו"ר בעל 'עקבי אבירים' זצוק"ל לעיר התורה והחסידות בני ברק, ממקום מושב חצר הקודש רבות בשנים בתל אביב של מעלה, מקום הנהגת כבו"ק מרן אדמו"ר בעל 'כנסת מרדכי' זי"ע.

את שעות אחר הצהריים המאוחרות של יום רביעי כ"ב אב, עשינו בהיכל חצר הקודש מקום מושב האבלים החשובים, בני כבו"ק מרן אדמו"ר מסאדיגורה זצוק"ל, היושבים בעמק הבכא ועוסקים במדרש תנחומא אחרי מיטתו של עטרת תפארת ראשם שהלך למנוחות והותירם יחד עם כל העדה הקדושה אבלים וחפויי ראש, יתומים היו ואין אב. אוי, מי יתן להם תמורתו, כי ניטל כבוד מבית חייהם.

היכל כולו אומר וזועק: רבנו הגדול אייכה? פרחי חסידים מתגודדים סביב זקני העדה ופניהם מסגירות את האבל העצום, מבקשים לשמוע עוד ועוד עובדות קודש והליכות הוד מרובם הגדול שעזבם זה עתה בפתע; אברכי משי ובחורי חמד עושים אוזניהם כאפרכסת סביב הבנים האבלים שליט"א, לקלוט כל הגיג ולהאזין לכל מידע בשרשרת חייו הענפה של רבם הנערץ והנקדש בסוד קדושים רבה, ואיננו כי לקח אותו אלוקים.

שקעה השמש בצהרים

בין ספסלי דבי מדרשא אנו פוגשים את הגאון רבי יוסף צלר שליט"א ראש ישיבת סאדיגורה לצעירים ומדמויות ההוד בחצר הקודש היושבים ראשונה במלכות. אבלו בליבו וניכר גם על פניו שאינו מוצא מנוח לנפשו הסוערת, ממאנת להינחם אחר האבידה הגדולה. את מילותיו הכאובות בורר ראש הישיבה מנהמת הלב הפצוע: "אנו עדיין בהלם ובתדהמה מההסתלקות שהתרחשה בפתע פתאום. לא הספקנו אפילו להיפרד מרבנו כראוי, אף אחד לא האמין שהמציאות הזו תתרחש ורבנו יסתלק מאיתנו

"...דבר אחד לא הצליח רבנו להסתיר: אהבת התורה! בראשית שנות ההנהגה היה אומר לא-פעם: 'הלוואי ויכולתי לחזור לצונדון, ללמוד על מי מנוחות ללא הפרעה'... ה'ברענ' וה'קאך' שהיו לו בלימוד התורה, היו מפורסמים בקרב כל באי חצר הקודש, שידעו כי אין דבר אחר שמעניין את רבנו מלבד לימוד התורה, חזרה ושינון, ידיעות ומבחנים..."

יום בימו.

"כבחור צעיר היה לו קשר חזק מאד עם ראשי הישיבה דאז, מרנן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, הגאון רבי דוד פורבסקי זצ"ל והגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל, שהיו מתפללים עמו בריתחא דאורייתא ומרעיפים עליו שפע רב מים תורתם העמוקה והבהירה, שליוותה אותו בחיבות משך כל ימיו שלא שכח את תקופת לימודו בספינת הדגל

להצטער, אבל אם השמש שוקעת בצהרים בשיא זריחת אורה, הרי שהחשכות כפולה ומכופלת, זועקת לשמים בקול מר כי שקעה השמש בצהרים. "זוהי התחושה הקשה שלנו בימים אלו של ימי הישבעה' והאבילות אחר מיטתו של רבנו", אומר לנו ראש הישיבה בקול מרוסק. "שקיעת שמשו של רבנו היתה בצהרים ממש, במיטב שנותיו ובדמי ימיו, לאחר שנות סבל

מיסאד'גורה זצוק'ל

צילום השער | הציבור החרדי

אבל יחיד עשי לך מערכת 'המבשר'

הרבי זצוק'ל ברוב טובו פקח עינו הטובה והקדושה על המערכת מיום הווסדה, זכתה מערכת 'המבשר' שהרבי זצוק'ל השפיע עליה ככל עת והודמנות והשמיע לה בהדר גאונו את דבר קדשו על חובתו ומטרתו של כלי מבטא ליהדות הנאמנה. גליון מיוחד לזכרו בו יבאו הנהגותיו ודרכיו בקודש - יופיע אי"ה

הרבי זצוק'ל במעמד חנוכת אוהל על ציונו של הרה"ק רבי אברהם המלאך ז"ע, במסגרת ועידת "שלומי אמונים" שנערכה באוקראינה

הרבי זצוק'ל נושא דברים לדרכו של עיתון בכינוס לסופרי 'המבשר' במעון קדשו י"ב חשון תשע"ח

ראש עיריית אלעד הרב ישראל פרוש נושא דברים במעמד חנוכת האוהל על ציונו של הרה"ק רבי אברהם המלאך ז"ע,

כיד ד' הטובה עליהם. לפעמים היה מסוכם ביניהם שהלימוד ימשך שעתים בערך, שח לנו הרה"ח ר' מרדכי שלמה כהן שליט"א מאנשי ביתו של כבו"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל, "אך הנה חלפנו להן ארבע וחמש שעות מבלי לשים לב לשעון המתקתק ביעף. היינו הולכים עם רבנו לטייל בנאות דשא בכל יום, ובחזרתו לביתו סביבות חצות הלילה אמר לי לקרוא לחברותא הרב שולמן, לימוד שיכלו לדעת מתי יתחיל אך לא ידעו מתי יסתיים".

"גם עתה בחזרתו של רבנו לארץ הקודש לפני מספר שבועות, ביקש מיד לחדש את החברותא עם הגרי"א שולמן שליט"א, מוסיף הגר"י טיריהויז שליט"א. **היו אלה ימים קשים בהם רבנו סבל את סבלו בדומיה כשכל גופו אפוף ומלופף בייסורי איוב בלתי נתפסים, אך עם כל זאת התחזק ביתר עוז ושאת ללמוד עם החברותא בעומק העיון והפלפול, כאשר היתה באומנה אתו בימים כתיקונם, ותורה זו שלמד באף היא שעמדה לו, להשריש בנו אהבת תורה יוקדת בכל לב ובכל נפש, בראותנו כי רבנו מתאמץ בכל כוחותיו האחרונים להתעמק בלימוד ולשאוב חיות מהתורה הקדושה, כי היא לנו עוז ואורה.**

סיפר לי הגרי"א שולמן, שבאחד הימים האחרונים עת למד בחברותא עם רבנו, הבחין והרגיש בסאת ייסורי הקשה שגברה באותו יום ביותר ר"ל, וחשב לעצמו שמן הסתם רבנו לא מסוגל לאמץ ראשו לעיין ולדקדק בכל רש"י ובכל תוספות, ולכן התחיל ללמוד קצת יותר מהר. **כשהרגיש בכך רבינו הרים אליו רבנו את עינו המיוסרות, חיך והפטייר**

של הישיבות הליטאיות, שם קנה הודו והדרו באהבת ושמחת התורה".

הגה"ח רבי יחזקאל טיריהויז שליט"א ראש החברותא בחצר הקודש סאדיגורה, מספר לנו פלאות ונצורות על אהבת התורה שהייתה דגלו של רבנו משך כל שנות הנהגתו: "אין לתאר ואין לשער את אהבתו של רבנו לתורה הקדושה, חיבתו לעומקה של הלכה ולפלפולי דאורייתא היתה נודעת בשערים, ממנה יתד נאמן ויסוד שהכל תלוי בה הנשזר להפליא כחוט השני בכל הדרכותיו ואורחותיו שמסר לנו בכל עת מצוא, בעומדו על ראשינו כאשר יישא האומן את היונק להלהיב הלכות ולעורר הנפשות לדבוק בתורה ולעסוק בה בהתמדה ובשקידה".

"במבט לאחור אפשר לספר רבות על ההסתרה הגדולה שאפפה את רבנו בכל ישותו", שח הגר"י טיריהויז בעיניי מצועפות דמעות. **"דבר אחד לא הצליח רבנו להסתיר: אהבת התורה! בראשית שנות הנהגה היה אומר לא-פעם: 'הלוואי ויכולתי ללמוד ללונדון, ללמוד על מי מנוחות ללא הפרעה'... ה'ברען' וה'קאך' שהיו לו בלימוד התורה, היו מפורסמים בקרב כל באי חצר הקודש, שידעו כי אין דבר אחר שמעניין את רבנו מלבד לימוד התורה, חזרה ושינון, ידיעות ומבחנים. רגיל היה לומר: 'כשלומדים צריך לדעת, וכשיודעים צריך להיבחן', ואכן היה מעודד רבות להיבחן על הלימודים כדי שייחרטו הדברים על לוח הלב ויהיו מחודדים בפה בשנינות".**

חברותא קבועה היתה לרבנו עם הגאון רבי יצחק אייזיק שולמן שליט"א ראש כולל סלבודקה, חברותא שנמשכה שנים רבות בלימוד סוגיות בעיון ובפלפול

ווי אבדה נפש

תנחומי כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א

במהלך שהותנו בהיכל בית הכנסת דחסידי סאדיגורה ברחוב גוטמכר, מקום מושב האבלים החשובים, בני כבו"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל, כנס לנחמם כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א, שישב לפניו זמן ממושך והתבטא שהוא מתקשה למצוא מילים נכונות שיבטאו את החלל העצום שנפער בלכתו של הצדיק הנשגב והמנהיג הדגול שהיה רועה נאמן לעדתו ועל ישראל הדרתו.

מרן האדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א העלה בכאב מר את סאת ייסוריו הקשה של רבנו, בהדגישו כי מלבד היותו צדיק תמים בכל דרכיו וקדוש ייאמר לו, זכה להזדכך בייסורים קשים ומרים תקופה ארוכה. "היתה זו סייעתא דשמיא מיוחדת שגלגלו מן השמים שיזכה לבוא לארץ הקודש בשבועות האחרונים וכך נטמן בנחלת בית אבותיו", ציין מרן האדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א. ובשומעו שרבנו הגיע ארצה כדי לשהות עם עדת חבלו בימים הנוראים הבאים לקראתנו לחיים ולשלום, שוב ביטא את הכאב הבלתי-נתפס ואת האבל הגדול שעתה היתה קהילת הקודש אבלה בכפליים, מי יורה דעה ומי יבין שמועה.

"שמעתי את הברורה הקשה לפנות בוקר של יום שלישי", מספר מרן האדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א, "קיבלתי זאת בתדהמה מוחלטת, כרעם ביום בהיר. ידעתי שהרבי חולה מאד כבר תקופה ממושכת, אבל ההסתלקות עצמה היתה בפתע פתאום, ואינו כי לקח אותו אלוקים. אפילו לא נתנו לנו הזדמנות להתפלל לרפואתו השלמה באותה שעה שנלקח לבית החולים בליל שלישי, שם השיב הרבי את נשמתו הטהורה ליוצרה בקדושה ובטהרה. אין לי מילים לנחם אתכם, קשה מאד לנחם אבלים שחוו טלטלה אימה ונוראה שכזו, רק המקום ב"ה יכול לנחם אתכם בנחמת ציון וירושלים".

כבו"ק מירו אדמו"ר

בליבם כבר שנים רבות. ומרגע שהגיע רבנו לגולדרס גרין והחל לפעול ולהפעיל בהם רוחניות וחסידות, תורה ויראת שמים, היתה השלהבת עולה מאליה ועושה פירות למעלה מן המשוער.

"נסעתי פעם עם מרן העקבי אבירי'ם' זצוק"ל לארה"ב לטובת הישיבה הקדושה, ובחזרתו עשה תחנת ביניים בלונדון הבירה, שם התקיימה אסיפת יסוד לפני הקמת בית הכנסת 'אור ישראל' בנישיאותו של רבנו. זכורני, כמה חיות שאב רבנו זצוק"ל בראותו את השקעתו המרובה של בנו חביבו בקהילת לונדון שהתפתחה מאז לתפארה. **את הקהילה הזו, המונה כיום למעלה מ-200 משפחות חסידיות שחיינו השתנו מן הקצה אל הקצה בזכותו הבלעדית של רבנו, הקים רבנו בעשר אצבעותיו ללא עזרה חיצונית של אף אחד.**"

את הצלחתו העצומה של רבנו בלונדון מלביש ראש הישיבה הגר"י צלר שליט"א על אמרתו של אחד הצדיקים שהגדיר את פעילותו בקרב יהודי רוסיה של פעם: 'בבואי לרוסיה מצאתי לבבות שלמים ובגדים קרועים, עשיתי מהם לבבות שבורים ובגדים שלמים...' בדיוק זה מה שעשה רבנו בקרב יהודי גולדרס גרין, שעמד עליהם כמלאך המכה על הקודקוד ואומר להם גדלו, הכל מתוך חביבות ורשפי אהבה שנטפה מליבו הגדול האפוף בחבלי זהב. רבנו השריש בהם גדרי צניעות והחדיר בהם אהבת תורה ויראת שמים, עד שכיום מאות מהם מדקדקים על קלה כבחמורה באמת ובתמים והולכים בדרך החסידות.

"היתה לי זכות להתלוות למסעו של רבנו ללונדון כמחצית השנה אחרי עלותו על כס ההנהגה, תמוז תשע"ג", מוסיף הגר"י צלר. "ראיתי אז כמו-ענייני עד כמה קשורים אליו התושבים בלב ונפש, כאשר קשתה עליהם הפרידה מרבנו שעזב את לונדון ועבר לשכון בטח בעיר התורה והחסידות בני ברק. ראיתי אז גבירים גדולים ובעלי בתים חשובים שהסתובבו באותם ימים עם דמעות בעיניהם, מסרבים להאמין ומתקשים לעכל את העובדה שרבים הדגול עוזב אותם.

"זאת למרות שחלק מהם סיפרו לי כמה היה רבנו עומד עליהם ותובע מהם נחרצות לשנות את כל אורח חייהם לגמרי, לחיים שיש בהם תורה וחסידות, לחיים שיש בהם טעם במצוות וחינוך הילדים; **אלא שאת כל פעולותיו הטובות לברכה ליוו אהבה ומסירות אין קץ, שחיברו אליו את כל החפצים לטעום מצפיחית הדבש מלאת הטוב, מדשן ביתו הנפלא של רבנו זצוק"ל שידע להלוך לפי רוחו של כל אחד ולשוחח עם כל אחד לפי רמתו ודרכו, כאשר**

אביו הק' זי"ע, היה מקום מושבו של רבנו בלונדון הבירה, שם פעל גדולות ונצורות לחיזוק היהדות החרדית והעמדת הדת על תילה. תחילה אמור היה לשהות בלונדון רק עשר שנים, סמוך למגורי חותנו יבלחט"א הנגיד החסיד מוה"ר חיים משה פלדמן שליט"א, אך בסופו של דבר נשאר שם עד עלותו לכהן פאר למלאות מקומו של אביו הק' בהנהגת העדה.

בלונדון פתח על פי בקשת אביו מרן העקבי אבירי'ם' זצוק"ל את בית המדרש 'אור ישראל' רוז'ין-סאדיגורה, שם שימש כרב הקהילה, בהיותו מסור ואהוב ונערץ על כל בני הקהילה ומתפללי בית המדרש, שנקשרו אליו עד מהרה בעבותות אהבה. רבים נהנו ממנו עצה ותושייה בכל תחום ופרט, כאשר הערצה יתירה נודעה לו גם מצד רבני השכונות בלונדון, כמו גם על כל באי בית מדרשו הרבים. ביום ג' חשוון תשנ"ד, יומא דהילולא של הס"ק קדוש ישראל מרוז'ין זי"ע, הקים רבנו את בית הכנסת 'אור ישראל' ברובע גולדרס-גרין. אנשים רבים הרימו אז גבה וכי מה לו, לנסך רוז'ינאי מושלם, בשכונה הרחוקה מהווי חסידי? התשובה המעשית לא איחרה לבוא: עשרות רבות של משפחות שקצה שורשיהן נגע בבית רוז'ין, מצאו עד מהרה את דרכם חזרה אל ה'הויף' החסידי שהוקם במעוז זה. הם, ובעיקר משפחותיהם, שינו כליל את אורח חייהם.

הכהונה כרב הקהילה בלונדון, הכריחה את רבנו לחשוף טפח וטפחיים מאישיותו הסגולית. לונדון החרדית, ולא רק, למדה להכיר את מעלותיו ואת מידותיו התרומיות, את גאונו בכל מקצועות התורה, את התמדתו המופלאה, את טוב לבו הרחום, ומעל הכל, את הרצון לסייע לכל יהודי הזקוק לעזרה, כמסורת בית אבותיו הגדולים.

חברי הקהילה היו קשורים אליו בלב ונפש. רבים מהם לא עשו צעד אחד בחייהם, כלכלי כאחר, מבלי להתייעץ עמו, והוא מצידו - השיב להם אהבה כפליים. רבנו דאג לכל מחסורם עד כדי מסירות נפש, ליווה אותם בכל שלב מחייהם, קלים כקשים, שמחים כעצובים. גם לאחר שעלה על כס הנהגת העדה ועבר להתגורר בארץ ישראל, עדיין היתה הקהילה בלונדון כרוכה אחריו בעבותות של אהבה ומונהגת על ידו, כשזיכה את בני קהילתו בביקורים מפעם לפעם.

"הקמת הקהילה בגולדרס גרין היא אולי גולת הכותרת של מפעלי חייו עלי אדמות", מציין הגר"י צלר שליט"א. "היו אז בשכונה המודרנית והמרוחקת משפחות רבות יוצאי סאדיגורה-טשורטקוב ועוד, שכמו רק המתינו לרבנו שיבוא אליהם וידליק להם את הניצוץ הרוז'ינאי הכבוי

ככאב: נו, אני מקבל זאת באהבה'... זכה רבנו והתקיים בו מקרא שכתוב 'אדם כי ימות באוהל', פשוטו כמשמעו, המית עצמו באוהלה של תורה עד רגעיו האחרונים ממש".

חיים שיש בהם

מאז נישואיו בשנת תשל"ט ועד שעלה לשבת על כסא

מאת: ח.א.ב.

אזי רבי, איכה?

מה מר הוא המחזה. ניצב אני על מפתן הדלת בבית המדרש הגדול, השולחנות והספסלים מוסטים הצידה, ומרכז ההיכל ריק ומפונה.

אין זה פעם ראשונה בה ממוקמים הרהיטים בבית המדרש בצורה כזו. מחפש אני סביבי ומביט, שמא פינו את בית המדרש בכדי שהכל יוכלו להביט ברבי מדליק נרות חנוכה, שמא פינו את ההיכל לקראת ריקודי הקפות שמחת תורה.

"זנח ה' מזבחו נאר מקדשו הסגיר ביד אויב חומות ארמנותיה קול נתנו בבית ה' כיום מועד" (איכה ב, ז). חסידים גם יחד נוהרים, זקנים עם נערים, אברכים לצד בחורי חמד. אולם, לא! אין זה כלל מועד, אף אחד לא הגיע ליום חג.

נהפך לאבל מחולינו. תחת נרות חנוכה ניצבים נרות נשמה, תחת ריקודי הקפות מקיימים אנשי החברא קדישא מנהג הקפות.

אוי נא לנו כי חטאנו, רוח אפינו משיח ה' אשר אמרנו בצילו נחיה נלכד בשחיתותינו.

הכל מביטים פני מרכז ההיכל. כן, לאותו מקום בו הבטנו באור של מלך חיים, לאותו מקום בו זכינו לראות את רבינו עורך את השולחנות הטהורים במרכז ההיכל מונחת המיטה הטהורה - - -

רבי! בהיכל בו הדהדו ברמה אמרות קדשך דברי אלוקים חיים, נשמעים עתה זעקות שבר, קול נהי ובכי. רבי, איכה?

אבינו רוענו, על מי נטשת הצאן? כיצד זה עזבתנו למנוחת עולמים?

הן תפילות עם נהרי דמעות שפכנו לרוב, העתרנו כה הרבה לרפואתך השלימה, נתת שמחה בליבנו לראותך שב לארה"ק בשעה טובה, ועתה? הלב מסרב להאמין. בלתי נקלט.

בשעה כזו, הכל נעצר מלכת. העולם עד היום בו היית רבינו הקדוש איתנו, והעולם מהיום שלאחריו, הינו עולם אחר לחלוטין.

אין מנחם לנו, הפצע פתוח, הכאב כה רב, אוי רבי, מי יתן לנו תמורתך?

- - - ולעת כזו, אין לנו אלא דרכך הטהורה, גם בשעה קשה כזו עלינו לזכור את אשר הנחלת לנו כל הימים: נאר אמונה!

שיר נשגב זה, אותו היית מצווה לשיר בכל הזדמנות, מיט א פלאם פייער, דיברת והחדרת בנו בכל העת, נאר אמונה.

גם בזמן כזה, נשגבים דרכי ה', ואין איתנו יודע עד מה. אולם זאת נשים על ליבנו כפי שהוריתנו, אמונת איתן בבורא כל עולמים.

אנו נמשיך בדרכך בכל עוז, בלימוד התורה שהאבתנו - משוש חיך, בלימוד חורש"י וספר החינוך, ונלמד את אמרות קודשך ומהם ניקח לעבוד את ה'.

גם אתה רבי, נא אל תשכחנו, מרום שבתך השמים, זכור נא קהל עדתך, השפיע לנו כוח להתחזק בשעה קשה זו, והבא לנו את משיח צדקנו לתשועת עולמים, בקרוב, אמן.

הרבי זצוק"ל לצד אביו כ"ק מרן אדמו"ר העקבי אבירי'ם' זי"ע בציון מרן הרה"ק מרוזין זי"ע, ג' חשוון תש"ע

מיסאד'גורה זצוק'ל

גם כי זקין לא יסור ממנה לעולמים."

מלפון אישי בשבוע הקשה

שבע שנים ישב רבנו על כס הנהגה, אולם בתקופה קצרה זו חפץ ד' בידו הצליח לרומם ולפתח את חצר הקודש באופן נעלה ביותר מעל לדרך הטבע, כשהוא מוסר נפשו ממש עבור כל אחד ויחיד לרוממו ולהגביהו במעלות התורה והחסידות בדרך שלשלתא זדהבא לבית רוז'ין המעטירה.

כמלאך המכה על קודקודו ואומר לו גדל, עמד רבנו בעיניים פקוחות על עדת צאן מרעיתו כאב על בניו רחמיו, ברוחניות ובגשמיות. כל אחד הרגיש במחיצת הקודש בן יחיד כשרבנו עומד לימין החסידים ומלווה אותם בכל צעד ושעל. בצדקותו ובטוב לבו שהיה פתוח לכל, קיבל את קהל חסידיו ומעריציו השוחרים לפתחו בסבר פנים יפות, שמע את מצוקותיהם ולבטיהם ועמד תמיד לעזרתם, שמח בשמחתם של ישראל והצטער בצערם.

רבנו לא הסתפק רק בהענקת ברכה ולא ביקש משליחים לפעול בשמו, אלא הוא בעצמו ולא על ידי שליח היה משוחח עם הנוגעים בכל עניין. כך גם בצרכי רפואה, היה משוחח בעצמו והולך לרופאים לברר ולדבר עמם עבור חסידיו, לא נתן לעיניו תנומה כשאחד מחסידיו היה בעת צרה ח"ו או נזקק לעזרה וסיוע.

מספר לנו הגה"ח רבי יחזקאל טירהויז שליט"א: "לפני כמה חודשים היו כמה ימים שרבונו עבר טיפול רפואי קשה מאד ר"ל, עד שגם שאלות שהיו נשלחות בדרך-כלל ללוס-אנג'לס וזכות למענה מייד בריחוק מקום ובקירוב לב, לא נשלחו באותם ימים מפאת גודל ייסוריו של רבנו, מלבד שאלות דחופות שלא סבלו דיחוי. והנה, באותו שבוע פגש בני הר"ר אהרן שיחי' את אחד הגבירים הנודעים בחצר הקודש המתגורר בתל אביב, וכמוכן שהשאלה הראשונה נפתחה בהתעניינות על מצבו של רבנו ושלום בריאותו של רבנו השווה בניכר. **להפתעתו, מספר לו הגביר שיש לו פריסת שלום מרבנו בעצמו שהתקשר אליו יום אתמול כי יעבור!!!**" גביר זה מפעיל תחתיו כמה עובדים במפעלו וביניהם גם אברך בעל משפחה ברוכת ילדים מאנ"ש, ובתקופה זו בה מעסיקים רבים שילחו את עובדיהם לחל"ת (חופשה ללא תשלום) בעקבות נגיף הקורונה, נשלח גם אברך זה לחל"ת יחד עם כל העובדים, כאשר המשמעות עבורו היא: אובדן ההכנסה העיקרית לכלכלת ביתו ולהבאת לחם לפי הטרף. **רבנו, שישב אז במקום מרוחק ושמע את המקרה הכואב, עזב את כל ייסוריו וזנח את כל מכאוביו, והרים טלפון בעצמו (!!!) לבקש ממנו באופן אישי שיחוס וירחם על האברך ועל בני משפחתו המושלכים כעת לרעב ולחובות, וישלבו חזרה בעבודה השוטפת למרות המצב הכלכלי הקשה."**

הגר"י טירהויז מתקשה לעצור את דמעותיו השוטפות ואומר לנו: "כאמור, היה זה בעיצומו של שבוע קשה ומייסר ביותר, אך למרות זאת כשהגיעו הדברים כדי לעזור לפרנסת איש וביתו העטופים ברעב, התאזר בעוז ותעצומות בכוחות על-טבעיים, לעמוד לימינו ולסייעו בכל האפשר. עד כדי כך, שבמוצאי תשעה באב אחרי קידוש לבנה, הבחין רבנו באברך זה הניצב לצידו, והתעניין אצלו ממושכות האם אכן שב לעבודתו והסדר חזר לכנו הקודם..."

והנה סיפור נוסף מפעים לא פחות: "בערב פסח האחרון, הובהל רבנו לבית החולים אחרי שמצבו הרפואי הידרדר חמורות. למרבה הצער והכאב, שהה רבנו בין כותלי בית החולים המנוכר והמרוחק בשני ימי החג (חמישי ושישי) ובשבת שלאחריהם. אין לתאר ואין לשער את גודל הכאב והצער, לעשות את ליל הסדר על מיטת בית החולים כשכולו מיוסר ודואב. באותם ימים, נדבקתי בנגיף הקורונה ורוחקתי למיטתי לכמה ימים.

והנה ביום ראשון בשעה אחת בלילה אני מקבל שיחת טלפון מוחץ לארץ, **על הקו היה רבנו בכבודו ובעצמו,**

הרבי זצוק"ל במעמד כבוד התורה

ששחרר זה עתה מבית החולים אחרי שלשה ימים קשים ומרים שקשה להכילם בשכל האנושי, ודאגתו היחידה היא רק מה שלומו של יחזקאל טירהויז... רבנו התעניין בשלומי ושאל איך אני מרגיש, וכששמע ממני שכבר הוטב לי, צהל רבנו וקולו בקודש נשמע בהתלהבות ובשמחה: 'אה, ברוך השם! א גוטע בשורה!...' כשעיניי נשטפות דמעות של רגש, לשמוע את צהלתו של רבנו לנוכח שמיעת בשורה טובה מאחד מאנשי שלומו, כאשר הוא עצמו אחוז בחבלי ייסורים בלתי נתפסים..."

"...מבעד לאפרכסת המלפון, נשמע קולו המרוצץ בבכי לספר כמה כוחות השקיע רבנו בילדיו שיעשו חיל בלימודם ויצמחו לתפארה, ואכן כמה מהם מסתופפים בצל הקודש והקימו בתים נאמנים לד' ולתורתו..."

כל פעם שאני מסיים לשוחח עם האלמנה בטלפון, לבי שבור ורוצץ לרסיסים ויומיים שלמים איני מסוגל לעשות כלום מגודל הצער שאוחז בי; **ברצוני לשאול, כיצד מסוגל רבנו לשמוע כל כך הרבה צרות וייסורים של כלל ישראל, ועדיין לנהל את עדת מי מנה על מי מנוחות - איך זה יתכן?**

"רבנו הסיט את הנושא מיד לדברים אחרים והמשיך לשוחח הלאה, היות והיו שמה אנשים נוספים בחדר ורבנו חש אי נעימות לגלות מצפונות לבו הטהור בפניהם. אולם הגר"פ קראהן לא ויתר וכעבור מספר דקות שוב הציף את השאלה המציקה לו מחדש. עתה, לא נותרה ברירה לפני רבנו ופניו נדלקו בלבת אש בגלותו טפח וטפחיים מנועים עבודת קדשו לפני ולפנים - ואלו היו דבריו: **'מיר, רוז'ניע רביס האבן א פרווילעגיע, מיר האבן דאך א באזינדערע צימער צום דאווענען, דארט האבן מיר מיטן באשעפער א אנדערע שפראך' (לנו, צדיקי בית רוז'ין יש הזדמנות מיוחדת, יש לנו חדר נפרד לתפילה, שם יש לנו שפה אחרת עם השי"ת)...**"

"במילים אחרות", מסכם הגר"י טירהויז את הסיפור המופלא, "רבנו שומע אזכרה קשה בקודש פנימה מפי העומד לפניו, מבטיח ישועות ומרעיף ברכות, אך בזה לא תם הסיפור. שם, בחדר התפילה, 'ביים דאווען שטוב', ממשיך רבנו להעתיך בתפילות ובתחנונים לפני השי"ת שתתקבל ברכתו לרחמים ולרצון, לפעול ישועות בקרב הארץ ולהיות אך טוב לישראל."

ר' מרדכי שלמה מוסיף ומספר על אחד מבאי ביתו של רבנו שקיבל היום שיחת טלפון מיהודי המתגורר באוסטרליה. "הלה היה פעם אחת בלבד אצל רבנו בביקורו אצלו בבני ברק, אך למרות זאת גדול כאבו על ההסתלקות עד שלא הצליח להוציא מילה מפיו בגודל בכייתו. **מבעד לאפרכסת הטלפון, נשמע קולו המרוצץ בבכי לספר כמה כוחות השקיע רבנו בילדיו שיעשו חיל בלימודם ויצמחו לתפארה, ואכן כמה מהם מסתופפים בצל הקודש והקימו בתים נאמנים לד' ולתורתו.**

"המשמשים בקודש ששמעו את שיחתו של האישי", מספר ר' מרדכי שלמה, "ידעו לספר עוד הרבה יותר ממה שידוע לאב שהתגורר באוסטרליה הרחוקה ולא היה כל-כך שותף לפעולותיו הנשגבות של רבנו לעידודם ודרבונם של בניו עד עלותם על דרך המלך."

הרבי זצוק"ל במסיבת חומש

להעתיר בעדם לטובה

הגה"ח רבי יחזקאל טירהויז שליט"א מפליג בעדויות המפעימות על מעורבותו של רבנו בכל בעיה שהתעוררה אצל החסידים, בהיכנסו מיידית לעובי הקורה במסירות ובהתמסרות, מרים טלפונים ומפעיל קשרים, להביא מזור ומרפא בדחיפות כשהוא פונה מכל עיסוקיו עד שהכל בא על מקומו בשלום.

"הייתי פעם עם רבנו בארה"ב ונכנס אליו המגיד הנודע הרה"ג ר' פסח קראהן שליט"א. הוא פנה אל רבנו ואמר: 'יש לי שאלה! אני מטפל כרגע במקרה כואב במיוחד, באלמנה צעירה שבעלה נפטר לאחרונה מהמחלה הארורה ל"ע, ועד שהצליחה קצת להתאושש מהמכה הקשה שניחתה עליה ר"ל, גילו עתה את המחלה אצל בתה הצעירה ל"ע. והנה,

ראה אנוכי נותן לפניכם היום

כוח הבחירה שניתן לכל יהודי

אין קל מלצוד 'ביבער'. שכך טבעה של חיה זו: אין היא חוזרת אל מקומה אלא בנתיב הליכתה. בדיוק נמרץ, ללא סטייה. עוקבים איפוא אחר דרך הליכתה, חופרים בו בור ושמים בו רשת, מעתה אין צורך לעשות דבר, אלא להמתין שתחזור, וה'עניין מסודר'.

כשה'ביבער' מגיע אל הבור הוא עוצר על שפתו, הוא מבין מיד את מצבו. הנה המוות מול עיניו ומתחיל לבכות ולילל.

כך הוא יכול לעמוד ולבכות שעות, בכי תמרורים. ובסוף? הוא קופץ לתוך הרשת, היישר אל סופו המר - - - היבוא משהו וישאל למה לא נטה קצת ימין או שמאל והיה לו חיי לו לשלל? בוודאי שלא. כי זו נטייתו הטבעית, הוא הורגל והושרש כך והוא לא רואה עצמו מסוגל לחרוג מכך ולפעול אחרת.

האדם אבל, להבדיל, יכול בטבעו להתגבר על טבעו ולפעול בניגוד לו, 'כי המח שליט על הלב בתולדתו וטבע יצירתו, שכך נוצר האדם בתולדתו - שכל אדם יכול ברצונו שבמוחו להתאפק ולמשול ברוח תאוותו שבלבו - שלא למלאות משאלות ליבו - במעשה, דיבור ומחשבה, ולהסיח דעתו לגמרי אל ההיפך הגמור וברט אל צד הקדושה'. (תניא פי"ב) "והרשות נתונה לכל אדם לעשות ולדבר ולחשוב גם מה שהוא נגד תאוות ליבו והפכה ממש, כי גם בשעה שהלב חומד ומתאוה איזו תאוה גשמית - בהיתר או באיסור ח' - יכול להתגבר ולהסיח דעתו ממנה לגמרי". (שם פי"ד)

לעולם אין אדם יכול לטורע עצמו - בכל הנוגע לחובותיו כיהודי - במענות "בטבעי אני כזה", "נולדתי עם כאלה נטיות", ו"איני מסוגל". אם יהודי אתה, אם כך צונית וכה הוזהרת - יכול תוכל! אינך יכול? אינך רוצה מספיק! נסה - באמת - והיווכח!

'הלכות פסוקות' הן ברמב"ם (תשובה ה, א-ד)

"רשות לכל אדם נתונה: אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק - הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע - הרשות בידו. הוא שכתוב בתורה: "הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע", כלומר: הן מין זה של אדם היה יחיד בעולם ואין מין שני דומה לו בזה העניין, שיהא הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ, ואין מי שיכעב בידו מלעשות הטוב או הרע. וכיון שכך הוא "פן ישלח ידו".

"אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל, שהקב"ה גזור על האדם מתחילת ברייתו להיות צדיק או רשע - אין הדבר כן. אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם, או חכם או סכל, או רחמן או אכזרי, או כילי או שוע, וכן שאר כל הדעות. ואין לו מי שיכפהו ולא גזור עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים, אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שיצא. הוא שירמיהו אמר: "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב", כלומר: אין הבורא גזור על האדם להיות טוב ולא להיות רע, וכיון שכן הוא, נמצא זה החוטא הוא הפסיד את עצמו, ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על חטאיו ועל מה שעשה לנפשו וגמלה רעה. הוא שכתוב אחריו: "מה יתאוונ אדם חי" וגו' וחזר ואמר: הואיל ורשותנו בידנו ומדעתנו עשינו כל הרעות, ראוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשענו, שהרשות עתה בידנו. הוא שכתוב אחריו: "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה" וגו'.

"ודבר זה עיקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצוה, שנאמר: "ראה נתתי לפניך היום את החיים", וכתוב: "ראה אנכי נותן לפניכם היום", כלומר שהרשות בידכם, וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה - בין טובים בין רעים. ומפני זה העניין נאמר: "מי יתן והיה לבבם זה להם", כלומר שאין הבורא כופה בני האדם ולא גזור עליהן לעשות

טובה או רעה, אלא הכל מסור להם".
"אילו האל היה גזור על האדם להיות צדיק או רשע, או אילו היה שם דבר שמושך את האדם בעיקר תולדתו לדרך מן הדרכים או למדע מן המדעות או לדעה מן הדעות או למעשה מן המעשים כמו שבודים מלבם הטיפשים הוברי שמים - היאך היה מצוה לנו על ידי הנביאים "עשה כך ואל תעשה כך", "הטיבו דרכיכם ואל תלכו אחרי רשעכם", והוא מתחילת ברייתו כבר נגזר עליו, או תולדתו תמשוך אותו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו? ומה מקום היה לכל התורה כולה? ובאי זה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או משלם שכר לצדיק? "השופט כל הארץ לא יעשה משפט?"!

כוח הבחירה שניתנה לאדם הוא הסיבה לבריאת העולם והוא הסיבה לקיומו של האדם - כל אדם כפרט: "ידוע, כל תכלית בריאת העולמות בשביל הצדיק, ותכלית בריאת איש הישראלי היא לעבוד לית"ש. וכמ"ל האר"ל כי ברא כל העולמות להיות נקרא מלך, כי אין מלך בלא עם. ותואר מלך ומושל לא יתכן אלא נגד בעל בחירה - שבכוחו לעשות כרצונו, וע"י אימת המלך ומושל עובר על רצונו ונמשך לרצון המלך. משא"כ מי שאינו בעל בחירה, כמו האש אשר בטבעה לשרוף, וכן שאר הברואים, לא יתכן לומר על הש"י רק תואר בורא, שברא אותם, אבל תואר 'מלך' לא יתכן. וכן אפי' נגד המלאכים לא יתכן תואר 'מלך', כיון שאינם בעלי בחירה - לא ישנו את תפקידם ממציות טבע בריאתם - שנטבע בהם מראשית הימצאם".

"והיה זה הדבר מנפלאות תמים דעים - להמציא מין בעל בחירה, הוא האדם, כדי שיהיה תואר מלך. וזה דבר פלא, כי הרי אנו רואים מנקודה העליונה ועד טבור הארץ אין בנמצא בעל בחירה, כי כך הוא מצד השכל, כי כל נמצא מה שהושם בו בטבע בריאותו, א"א לשנות. והש"ית עשה פלא והמציא בעל בחירה, והוא מצד שבראו ב' מיני חיות הנקרא יצ"ט ויצה"ר".
"ולכן אין קיום האדם בעוה"א אלא כל זמן שבחירתו בו, אבל בהתבטל הבחירה, הן מצד שנמשך אל צד הטוב עד קצה האחרון עד שנתבטל הרע מכל וכל, ואין לו עוד נטייה אליו, וכעניין "ולבי חלל בקרבי", הנה או א"א שיחיה עוד, כיון שכבר נתבטל תכלית אשר בעבורו הוא בזה העולם. וכן להיפך - אם נטה לרע עד שנסתלק הטוב, באופן שא"א לו עוד לעשות תשובה, כי נתבטל בחירתו. לא יחיה עוד. באופן כי אין קיום האדם בעולם אלא כל עוד בחירתו בו. ("ערבי נחל" פר' חיי שרה, אות ס"ד)

וליהודי בתור יהודי ניתן כוח מיוחד של בחירה. "ואתה לא כן נתן לך ה' אלוהיך" - אמרו צדיקים: אתה היהודי, ה"א נתן לך במתנה את הכוח להגיד "לא כן" - ליצרי, לנטייתך והרגליך.
וכך מביא ה"שפת אמת" (תרל"א) בשם זקינו החידושי הרי"מ ז"ע: פי' "ראה אנוכי נותן לפניכם היום" שנקבע בכל איש ישראל שיוכל להבחין ולבחור רק בהברכה. וע"ז מברכים בכל יום: נותן לשכוי בינה' וכו', וכן במד' - שהקב"ה מלמד לנו "ובחרת בחיים". וכל מאמר ה' נעשה כן, וניתן הבחירה לישראל במאמר 'ובחרת' וכו'.

יתירה מזו כתוב בשם משמואל' (תרע"ה): "מאמר הש"י ובחרת בחיים - מאחר שיצא מפיו ית"ש, בהכרח שכך יהיה, שישאל יבחרו בחיים. ואם לא עכשיו - יהיה לאחר זמן, וסוף כל סוף מוכרח מאמר זה להתקיים. ומ"מ מקבלים שכר על הבחירה בחיים, שאינם מוכרחים על אותה העת דווקא. אבל מ"מ, באשר היא הבטחה על העתיד ואינה אלא מחוסרת זמן לבד, לאו מחוסרת מעשה דמי, וקלה להם הבחירה בחיים, יותר מאם לא הייתה הבטחה כלל, שאחר ההבטחה שוב אין לצד הרע דביקות בהם".

דברי שיר

להבין משל ומליצה

י. העשיל

מסלות ושירים

כלל חובת האדם, על פי "מסילת ישרים"
פרק עשתי עשר - בפרטי מדת הנקיית

~ החלק החמישי ~

נקיות במדות - לשבר טבע ותכונה

נאווה פעם קנאה ותאוה, חוץ משורת התבונה

גבורת הפובש יצרו בעונה באמונה ובהסרת תלונה

א יזהו גבור. נגד הטבע לגבר.

ב כובש יצרים רעים המנגדים

ג מדות - נקיות. נגד טבעיות.

ד קשה ממעשים המאבדים

ה אנה תאוה. פעם קנאה.

ו רעות ומרעות, לעברות משתעבדים

ז בר הגאווה. לו תהלה נאוה.

ח מחשבת גאות וממנה תולדים

ט זה ימצא גאה. גאותו יראה.

י בתהלוכות ובדרכים מחתדים

יא עוד גאים. לכבוד צמאים.

יב באפנים וגונים רבים שקדים

יג בות נקיון. מעורון ובזיון.

יד תועבת השם גאים מתכבדים

יז מה וכעס. באומר או במעש.

יח הרגזים בעבודה ירה עובדים

יט ורף נפשו באפו. כחיות טרפו.

כ סר טעם, סביבותיו נחרדים

כא ש כעסן מהיר. ויש קל וזהיר.

כב אשרי הנקים, כהלל בעז נעמדים

כג וסו כסו. וגם בכעסו.

כד נכר האדם אם לקלים אם לנכבדים

כה ל הדרכה להכשרה. לדרך הישרה.

כז רק פעם הפנים לתלמידים

כח מ קנא בסכלות. בשני הסתכלות.

כט לזולת אין הפסדים

ל עצב בקנאה. מפסיד לעצמו הכאה.

לא רקב עצמות חומדים

לב כלות הקנאה. להמנע מהקנאה.

לג גם משוכות שלו ומחמדים

לד ע צבון קדרות. לב מלא מרירות.

לה למעלות הקרובים והידידים

לו יהם משבחים. אך לבכם רע נאנחים.

לז שוא ידברו ומודים

לא צרות עין. סלוק באין. בשמת לב ועין.

לב "אין אדם נוגע" להקדים

לג ק נאת אפרים הסרה. לגאלה הכשרה.

לד טובת עין בין יהודים

לה קב עצמות. ואבוד עולמות.

לו קנאה נבערת להצלחות ותפקידים

לז ש לום ושלום. בטובת חבר חדוה.

לא הכל מאת השם מדדים

לב ת ס ונקיון. במדות הנסיון.

לג בחכמה והגיון. נגד הטבע והמזג המולדים

עבודת חודש אלול:

להתכונן 'לשמוע' את השופר!

אסופת 'געדאנקען' לחודש אלול
נוטפי עסיס ורוויי ניחוח היכל תלמידי הבעש"ט הק'
מאוצרו של אחד מגדולי מעתיקי השמועה
הגאון הצדיק רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל
מובא במלאות השלושים לפטירתו

והניצוץ היהודי שבו ילובה כמאז. מה אעשה, שתוכחת מוסר ישירה ונמרצת אינני מסוגל להטיח בו. מוראות השואה חרצו בו אותות כואבים, כואבים מידי. הוא נותר מנוכר. מאובן. מנותק. "פתרון אחד הגיתי. קיוויתי, כי כשישמע את שורותיו המעוררות של ה'אקדמות' בנעימה עתיקת-היזמין, ינוערו נימי ליבו באותו 'שוק חשמלי' שהוא כה זקוק לו. ה'אלטער היים' יצוף לו מול העיניים, הוא ייזכר מה זה 'צבי' ואתרעי בן ומסר לן אורייתא'. מה המשמעות של 'צבי' וחמיד ורגיג דילעון בלעותא'. הפעם, אפוא, לא עצרתי בעצמי. נתתי לנחשולי הלבה שבלבבי להתגעש החוצה, להצית את היכל בית-הכנסת כולו. אולי-אולי ישעטו עד לסדק שבחומת לבבו וילחנו את נשמתו..."

"תהילה להשי"ת שעלתה בידי", המשיך ברגשה. "נהרי דמע קלחו מעיניו. היית צריך לראותו מתייפח רגעים ארוכים לתוככי המחזור המרופט. מי יתן, הלוואי, הלוואי יחול המפנה"---
ללמדך, שרבי אליעזר דוד מעודו לא נאם. הוא נהם. כנהמת ארי נהם בנעם לחדור לשיתי הנפש, להצית אש בנשמה ולהפיח חיות בנפשות. בער, והבעיר. להט, וליהט. זו תמציתו של 'שמוע'ס' של רבי אליעזר דוד.

מעתה, אסופת המאמרים דלהלן לחודש אלול מעסיס דבשו של הגרא"ד זצ"ל, הצלפת שוט של מוסר המה, אולם בשוט של רוממות, שוט שלקוח מהיכל אור שבעת הימים הבעש"ט הקדוש זי"ע. המאמרים שנאמרו בשעתו ברגש ובלהט, בחיות פנימית ובעיניים בוערות, כאשר עובדות מצדיקי הדורות קיבלו מפיו הדגשים מחודשים בהיותו מסמיך מכאן ומוסיף 'קנייש' ממקור אחר, מתבהר מהם 'דערהער' משגיב ומרומם המרקיע את השומע לאטמוספירות שלא מעלמא הדין. (המאמרים נלקחו ברובם מספרו הנאדר "ממקור ישראל" על הימים הנוראים ומרשימות נכדיו, תשוח"ח להם על טוב עינם). הרי לנו אפוא טבילה-של-אלול במימי נהר הדינור של משנת החסידות הצרופה.

לעולמים:

"הבן נא לליבי. בקהילה זאת, נמצא יהודי מבוגר שיש לתת לו 'שאקל' רציני. לטלטל את ליבו כהוגן, שינוערו שכבות האטימות

כאשר 'רבי אליעזר דוד' היה ישוב באספת מרעים אלוילית וכל נימי מצחו זועקים עמו: "צדיקים אמרו שמראש חודש אלול עד זאת חנוכה פשוטה יד של אש מן השמים לקבל שב"ם", או: "ה'חתם סופר' זי"ע כותב שבימים אלו ישנה התעוררות תשובה מיוחדת מן השמים בלב כל איש יהודי", היה זה הרבה מעבר לסתם זעקה.

ונסביר, בסיפור. בימי ה'שבעה' אחר הסתלקותו בחודש העבר, סיפר אחד מבניו יבלח"ט על חג שבועות שעשה במחיצתו בתקופת כהונתו הקצרה ברבנות בצ"לה הרחוקה. אלפי מילין מעבר לכל מרכז חסידי שוקק חיים, בין בני קהילה באים בשנים שגם תחומי-העניין שלהם רחוקים אלפי מילין משלו.

אם דימה הבן שבסביבה מעין זו יערוך אביו את החג בהתאם, ברשמיות וביבושת, בכבישת תבערת אישו בין קפלי טליתו פנימה, הרי שנכונה לו הפתעה מלווה בתובנה מהדהדת. הגרא"ד פצה פיו באמירת ה'אקדמות', ולא זו בלבד שהיה זה ה'ברען' המוכר והישן של 'רבי אליעזר דוד', אלא שאישו היתמרה בחלל בית המדרש המקומי שבעתיים מכפי הרגלו. מנהמת ליבו פרצה לבת אש מלהטת, והמתפללים היבשושיים 'חושמלו' באחת ונסחפו בהתלהבות הכובשת, עד שבנו של הגרא"ד מסיק כי 'אקדמות' כמו באותה שנה לא הייתה לו לא לפנייה ולא לאחריה---

תמה התפילה, הרב הנלבב פוסע לביתו, ולצידו מתלווה בנו הארצישראלי שהגיע לחוג במחיצתו. "חרגתי במעט ממה שהדריכונו רבותינו", אמר כמתנצל באוזני בנו המופתע. "לימדו אותנו שאת אש ההתלהבות יש להצניע בלב פנימה, בינינו לבין בוראנו, ומה שמתראה כלפי חוץ יהא רק עודף הרתיחה המשתפת מן הקדירה. כך אני אכן נוהג תמיד. הפעם היה משהו שונה".

הבן היטה אזנו כאפרכסת, ואת המילים הבאות נצר בליבו

להיכנס אל ה'אלול' אחרי הכנה

שגבה עד למאוד מעלת חודש זה מצד עצמו, עד שמצינו לרבנו הסבא קדישא בעל ה'אהבת ישראל' זי"ע מוויז'ניץ אשר דרוש דרש כי גם אל חודש זה עצמו נדרשת הכנה קדומה בכדי לבוא אליה כדבעי, ואמר בלשון קודשו 'מ'דארף זיך בארעכענען אז מען זאל נישט אריין קומען אין אלול בכיסופא'.

הדברים נאמרו בפרשת דברים שנת תרצ"ב בשהותו בעיירת המרפא קארלסבאד, וכה נכתב בספרו הקדוש בהערה:

"הגם שדרכו בקודש שאינו נוהג לומר תורה במרחץ, אבל יען אשר היה אצלו ה'ג' מלובלין מו"ה מאיר שפירא שליט"א והפציר מאוד שיאמר ד"ת באומרו 'נפשי חשקה בתורה', ע"כ פתח ואמר בהתלהבות נורא כהאי לישראל".

והא לך דברי קודשו בכלואם:

"מובא בספה"ק 'אגרא דכלה', פרשת דברים ד"ה אריה פירוש הגמרא (ברכות סא): "אחורי ארי ולא אחורי אשה", דכידוע שאב מזל ארי ואלול מזל בתולה דהיינו אשה, דבאמת צריכין לעשות תשובה ולהתחיל לפשפש במעשיו עוד בחודש אב ולא להתמתן

וגנב, תירצע". והתמיהה גלויה, וכי האוזן שלחה ידה במעל, הרי הגניבה נעשתה בידי אברי המעשה. אלא וודאי שורש ואם כל חטאת באוזן תלויים, שכן אם היא הייתה שומעת כהוגן, זי וואלט גוט דערעהערט', לא היו שאר אברי האדם מסוגלים לעשות מעשה אשר לא ייעשה...

וכעין המסופר על הסבא קדישא רבנו בעל ה'אהבת ישראל' זי"ע מוויז'ניץ, שכידוע היה אומר פרקי תהלים במתיקות ערבה עד מאוד וצדיקים הפליאוהו בגדולות ונצורות, וכפי שהיה מעשה שבשהותו של הגאון מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל במעיינות המרפא בקארלסבאד טייל באחד הימים יחד עם רעו הגאון רבי יהושע בוקסבוים זצ"ל מגאלאנטא ולאוזניהם הגיע קול אמירת התהלים של ה'אהבת ישראל' אשר שהה אף הוא במקום המרפא באותם ימים, והרהר כל אחד מהם בליבו, שהשתפכות הנפש מעין זו בפרקי התהלים מסוגל רק מי שיש בו ניצוץ נשמת דוד המלך בעצמו. שני הצדיקים הביעו מחשבותיהם זה לזה, וכאשר נוכחו ששניהם כיוונו לאותה מחשבה, נמנו וגמרו כי יש דברים בגו ובוודאי אמת נכון הדבר.

עד חודש אלול, 'מ'דארף זיך בארעכענען אז מען זאל נישט אריין קומען אין אלול בכיסופא'. וזהו 'אחורי ארי' שהוא אב, ולא 'אחורי אשה' שהוא אלול. "וכוונה זו רמוז בתיבת 'בראשית' שנמצא בו תיבות 'א"ב תשרי', הפירוש פנ"ל שצריך לעשות הכנות כבר מחודש אב לתשרי".

לנקות את האוזן באלול כדי 'לשמוע' את השופר בראש השנה

אפשר לומר טעם לשבח על המנהג הקדום הנזכר בשולחן ערוך (סימן תקפא ס"א) לתקוע בשופר מראש חודש אלול ואילך, דהנה איתא מהרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' זי"ע ומעוד צדיקים בפירוש דברי רו"ל "מה ראה אוזן להירצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר רבן יוחנן בן זכאי, אוזן זאת ששמעה על הר סיני 'לא תגנוב' והלך

עבודת חודש אלול: להאמין בפנימיותו של כל יהודי

מאלכסנדר ז'י"ע, שהיה בעל התוקע בבית מדרשו מפציר בו מדי שנה בשנה שילמדנו עומק כוונת התקיעות, ותדיר היה הרה"ק מסרב לבקשתו. בשנתו האחרונה של התוקע, קרא לו הרה"ק ואמר לו שעתה ברצונו ללמוד עמו כוונת התקיעות.

פתח הרה"ק ואמר: "סוד התקיעות - איז ליב האבן א יוד. שמא תדמה בנפשך שרק ביהודי בר אוריין ודחיל חטאין הדברים אמורים, ואמר לך שגם מי שאינו בכלל אלו צריך לאהוב כנפשו".

ושבו הוסיף וקרא: "לא זו בלבד, אלא אפילו יהודי שבקושי מתפלל ג' תפילות ביום, גם אותו צריך לאהוב". ובשלישית חזר וחיידד: "לא זו בלבד, אלא אפילו יהודי שמתפלל רק בשבתות וימים טובים - גם אותו צריך לאהוב". ולא נחה דעתו עד שהפליג וקרא: "לא זו בלבד, אלא אפילו איש יהודי נחות ורע מעללים שמעשיו מגונים מאוד - גם אותו צריך לאהוב אהבת נפש".

מששמע בעל התוקע את שמו של היהודי הזה, נקעה נפשו, והתבטא במרירות: "אזא יוד זאל דער רבי ליב האבן...". נענה ה'ישמח ישראל' ז'י"ע בתמיחה: "נו, אם כן מה חשקת כל כך שאלמדך כוונת התקיעות?".

ואף כי ודאי הדברים עמוקים ונשגבים, מכל מקום נימא בה מילתא כפי ערכנו אנו. דהנה מבואר הרבה בספה"ק שעל ידי קול השופר מתגלה עומק פנימיות הנשמה הישראלית, ומתגלה לעין כול אשר רצונו לעשות רצונך אלא ששאר שבעיטה מעכב, ושאפילו הפחות שבפחותים גם כן אחת רצונו לעוברו יתברך בלבב שלם, ואך היצר היושב על מפתחי ליבו תורדו ומשכיחו חובתו. אמור מעתה, זוהי ההקדמה והיסוד הראש והראשון לתקיעת שופר, להאמין בכל לב בהתגלות פנימיות כל איש ישראל, עד שתביא אמונה זאת לאהבה כנה ואמיתית לכל איש ישראל - אפילו לפחות שבפחותים.

מתורת צדיקי בית בעלזא ז'י"ע למדנו בחינה מחודשת בעבודת חודש אלול, שכשם דלגבי תפילה אחת הרבו חסידים הראשונים בהכנה שעה אחת לפני כמבואר בברכות (ל), על אחת כמה וכמה בירח איתנים זה אשר אמרו בו חז"ל (ר"ה יא). שהוא תקיף במצוות, שימיו גדושים ומוקפים בתפילות ותחינות, במצוות דאורייתא ודרבנן ובמנהגי ישראל, על אחת כמה וכמה שצריך הכנה דרבה. ולזה תיקנו לנו הקדמונים ז"ל את ימי חודש אלול, שיהא בבחינת שעה אחת קודם התפילה - לגבי ימי תשרי, וכך אולי יזכה האדם ויהא מוכן לקראת אלוקיו.

וכסגנון הדברים האלו ממש, נתנבא הרה"ק מסוכטשוב ז'י"ע בספה"ק 'שם משמואל' (פרשת תבא ד"ה הסכת), יעו"ש.

ועתה שזכינו לכך דבחינת חודש אלול היא בחינת שעה אחת קודם התפילה, הנה כי כן בואו חשבון להתבונן באחד מעיקרי עבודת הכנת התפילה, שיסוד רבנו האריז"ל לומר לפני התפילה "הריני מקבל עלי מצוות עשה של ואהבת לרעך כמוך", וכמ"ש ב"שער הכוונות" (דף ב) "קודם שהאדם יסדר תפלתו בבית הכנסת מפרשת העקידה ואילך, צריך שיקבל עליו מצוות ואהבת לרעך כמוך, ויכוון לאהוב כל אחד מבני ישראל כנפשו, כי על ידי זה תעלה תפלתו כלולה מכל תפילות ישראל, ותוכל לעלות למעלה ולעשות פרי", עכ"ל.

ומאחר שנתבאר שחודש אלול הוא כבחינת שעה אחת קודם התפילה, אם כן אפוא אחד מעיקרי העבודה בימים אלו הוא לקבל על עצמו בקבלה גמורה ומוחלטת מצוות 'ואהבת לרעך כמוך' במחשבה דיבור ומעשה, שעל ידי זה תעלה תפלתו כלולה מכל תפילות ישראל, ותוכל לעלות למעלה ולעשות פרי.

ולהבין טעם עבודת 'אהבת ישראל' דווקא באלו הימים, נדרוש לשבח מעובדא דהוי אצל הרה"ק בעל ה'ישמח ישראל'

לעורר את הלבבות בחודש אלול. יהודים שופכים שיח בכותל המערבי בימי חודש אלול

והנה מסופר, שהרה"ק רבי בעריש מווערצקי-זידיטשוב ז'י"ע, בעל 'מלבוש לשבת ויו"ט', שמע את אמירת התהלים של רבנו בתקופת מגוריו בגרוסורדיין, וסח לו אחר כך: "ויזניצער רבי, אתם אומרים היטב תהלים", ענהו הסבא קדישא: "אתם שומעים היטב".

כיוצא בזה ייאמר לעניינינו, אשר בראש השנה אנו מצוים לשמוע קול שופר, ויראים אנו שמא אוזנינו אינן מטהרות כדת ולא יזכו 'לשמוע' אל נכון קול השופר... על כן נהגו ישראל קדושים לשמוע קול השופר כל חודש אלול, להסיר כל חציצה ולזכר האוזן היטב, עד שתהא זכה ונקייה ביום הכסה ותשמע קול שופר כראוי.

'קערן און קערן'...

במדרש רבה (בראשית פס"ה, טו): "רבי לוי אמר, משל לקוץ [-בעל שיער] וקרח [-איש חלק] שהיו עומדין על שפת הגורן, ועלה המוץ ונסתבך בשערו, עלה המוץ בקרח ונתן ידו על ראשו והעבירו. כך עשו הרשע מתלכלך בעוונות כל ימות השנה ואין לו במה יכפר, אבל יעקב מתלכלך בעוונות כל ימות השנה ובא יום הכפורים ויש לו במה יכפר, שנאמר (ויקרא טז, ל) 'כי ביום הזה יכפר עליכם'".

וכה חידד הרה"ק בעל ה'עטרת ישועה' ז'י"ע מדו'יקוב ואמר: בהיותי בעיר הגדולה וינא, ראיתי את מנכי הרחוב עמלים קשות לאסוף כלי טינופת בשווקים וברחובות, אך ברגע כמימרא נערם שנית פסולת בכל קרן זוית בגין ריבוי העוברים והשבים.

שאלתי את אחד הפועלים, על מה אתה כה עמל, הלא אין סיפק בידך לייפות את הרחוב לחלוטין אפילו לשעה קלה?!

השיב לי הפועל: כנים דבריך, אבל אם לא אנקה כלל יצטבר הלכלוך עד למעלה ראש... מזה למדתי לקח, שמוטב 'קערן אין קערן', ואף אם מתלכלך שוב, אבל לכל הפחות הלכלוך אינו מצטבר.

ה'גניבה' של ישראל קדושים...

איתא במדרש (מובא ב'דרשות חתם סופר' לשבת שובה, ועיקרו בילקוט שמעוני תהלים אות תשי"ח) "בא שטן לקטרג את ישראל והוא פורט עוונותיהם ואומר 'רבון העולמים גנבים הם ישראל'".

ויבואר בצחות על פי מעשה ששמעתי, במגיד אחד שבא לאראד בעת שהייתה העיר מקולקלת עד היסוד בה, רח"ל, וביקש לדרוש תוכחות מוסר, ואך בקושי נענו לו אחר הפצרות רבות ונשנות. פתח המגיד ואמר: "אראדע יידן, איר זענט אזוי אורנטליך" [-אנשי אראד, הנכם אנשים נאמנים וישרים עד מאוד]. ויתמהו השומעים איש אל רעהו על מה ולמה ראה המגיד להצדיק דרכם הנלווה.

נוכח המגיד לראות שדבריו נופלים על אוזן קשובה, והמשיך באומרו: הבה אבהיר לכם כוונתי מפי מי יצאו דברים הללו. הנה כל ימות השנה אוסף השטן ומקבץ עומרים עומרים של עוונות למען יעמדו לו לקטגוריה ביום הדין, והוא טומנם ומניחם בבית

אלול. מילה שמרעידה לבבות

התשובה התפילה והצדקה...

התכסיס של דוד המלך לעורר בקרבו מורא שמים

ביאר נחמד שמעתי מאמור"ר הגה"ח ר' יוסף יהושע ז"ל בשם מגיד אחד, על הפסוק במזמור 'לדוד ה' אורי' "לך אמר לבי בקשו פני את פניך ה' אבקש", שדוד המלך ע"ה עשה מנהג לעצמו לזמן לפניו כל יום קודם התפילה אחדים מבני העם שהיו חביין לו מיסים וארגוניות וכיוצא בזה, ולהודיע להם שעת רצון היא לפניו ובידם לחלות פניו בבקשותיהם אודות עסקי ממונם. ואחר כל זאת היה מתבונן לנפשו גודל יראת הכבוד שרחשו כלפיו ועוצם הרתת הזיעה שאחז בהם בדברם לפניו עד שנעשה בשרם חידודין חידודין ושקלו שבעתיים בפלס כל הגה מדבריהם, אם כי אינו אלא מלך בשר ודם קרוץ מחומר כמותם, ובמחשבה זו נעמד לשפוך שיחו בתפילה לפני המלך הגדול והנורא, בהכנעה ובכוונת הלב כראוי.

ולזאת רמז כאן בכתוב, באמרו: 'לך' - היינו, בשביל עבודתך, 'אמר לבי' - לאותם הצריכים לי - בקשו פני, וכשראיתי גודל הכנעתם ידעתי כיצד 'את פניך ה' אבקש'.

להחזיר את הבנים, לביתם!

המבשר בכתבה מטלטלת

על הנעשה בעולם הישיבות החסידי בעקבות מגפת הקורונה
השבר - **ההתמודדות** - **הפתרון** - שיחות עם אישי חינוך

הרב דוד משה הרשקוביץ

לחזור אל 'אש' השאיפות - קורא הרב בטמן לכולנו - שנת תשא"ף בפתח

אלכה ואשובה אל 'אישי' הראשון

שיחה עם המחנך הדגול

הגאון הרב יעקב יוסף בטלמן שליט"א

יו"ר מרכז מחשבת על הישיבות הקדושות ב'שגרת קורונה'

על הצוות החינוכי להשקיע במיוחד בזמן הזה. ישיבה ב"קפסולה"

השמש הקופחת על ראשי המעייזים להוציא את ראשם אל מחוץ לקורת ביתם כמו לא מודעת לקורונה המשתוללת בעולם כולו. היא מתנהגת כבכל חודש מנחם אב, ממצה את השליחות שלה בעולם כפי שקבע לה הבורא ית"ש בכל יום תמיד.

בחוצות הערים התנועה דלילה יותר מכל תקופה כזו בשנה בדרך כלל, שעות צהרים של ימי בין הזמנים הרחובות מלאים נופים וקייטנים בעיר הקודש ירושלים, ועתה, המצב מורגש בכל מקום. רבים חוששים להגיע למקומות שבהם יש חשש להדבקה, ומנסים לחוות את ימי בין הזמנים שאט אט חולפים והולכים להם בתעסוקות מזדמנות אחרות.

אף אנו - בעקבות המצב השורר בחוצות דווקא כן פנינו לעבר ירושלים עיר הקודש, לקיים שיחה חשובה מאין כמותה עם אחד מגדולי המחנכים בדורנו הלא הוא הגאון הרב יעקב יוסף בטלמן שליט"א, על אתגרי החינוך של תלמידי הישיבות ומחנכיהם, על מאורעות הימים הללו מה חשוב ומה נצרך לדעת ולהבין בכדי לשרוד את התקופה הנוכחית במינימום נזקים חינוכיים ובמקסימום הצלחה לשוב לשגרת החיים המבורכת.

במשך שעה ארוכה שפע הרב בטלמן תובנות חינוכיות במתק שפתים ובבהירות הייחודית הידועה שלו, ואנו ננסה להיות הצינור המעביר את המים הזכים אל עבר הקוראים הנכבדים, בתקווה שלא לגרוע מן התובנות לתועלת כולנו.

אין מי מכל השייר לעולם החינוך, הן מצד המחנכים והן מצד המתחנכים והוריהם, שלא מרגיש כי משהו לא טוב עובר בעולמם של הצעירים.

שאיפות - סוד ההצלחה

חיינו של בן הישיבה המתעדד לצאת ממנה לאחר שנות עיבוד ותיקון מושתתות על עיקרון ה'שאיפות'. צוות המחנכים של מקום התורה הנבחר מעמידים בפני עצמם ובפני התלמידים נקודה גבוהה במפת החיים ומצביעים בפניו: 'הנה, לכאן אתה אמור להגיע בסופו של מסלול ארוך בן שנים מספר'. נקודה גבוהה שכוללת בתוכה סולם ערכים וידיעות, תיקון מידות ושיפורם, ועוד ועוד עניינים שכל מטרות, להרים את נפשו של התלמיד לעבר הישגים גבוהים למצות את חיינו בעולם הזה במקסימום דבקות בבורא ית"ש ולעובדו בלבב שלם.

נדבך על גבי נדבך נבנית אישיותו של התלמיד

הם לא זורקים אותו למים ומסתלקים, אלא מתווים בפניו סדר עלייה מובנה, בניין שתכניו יכיר מתקיימות מאות רבות בשנים, סדר עלייה נדבך אחר נדבך, באופן מסודר להפליא, בכל גיל לפי כוחו ורמתו, לפי סגנונו והמתאים ביותר עבורו, מותאם לחומר הלימודים, לשעות הלימוד ולדרישות שדורשים ממנו ברמת הלימודים וההספקים. לא נמנה כאן ונפרט יתר על המידה את המתווה כולו, אך הדברים מוכרים וברורים שלא הרי הדרישות שנדרשות מילדי תלמוד תורה נדרשות מתלמידי ישיבה קטנה, ולא הרי הדרישות בכל התחומים שנדרשים מתלמיד בישיבה

אמתי לפחות שיהיה הקטר שימשוך את כלל בית התלמוד למעלה לשאיפות גבוהות ורמות.

הזעקה!

"...הנזק החמור שנעשה בעולם הישיבות ובתי החינוך בכלל זהו בדיוק עניין זה. חוסר היכולת של התלמידים לשאוף אל על, חוסר האפשרות לחפש את מה שמעבר להם..."

מודעות - החובה הראשונה

הבה נתבונן מה אירע לבחורי הישיבות מאז הפורים האחרון ועד היום, בתקווה ובתפילה מעומק הלב שזמן אלול יוכל להתחיל באופן הרגיל.

אמנם כל אחד מבין שקרה כאן משהו, שסדר יומם של התלמידים נפגע ומכך גם התקדמות הלימוד וההספקים. אולם חובה עלינו להביא למודעות שלנו מה הנזק העיקרי שקרה כאן מעבר לבעיות הטכניות והבולטות לעין כמובן. כי רק כאשר נבין לעומק את התקלה שקרתה כאן נוכל בס"ד גם לחפש דרכים לתקנה, בתקווה שהתקופה הנוכחית לא תשאיר עקבות לאורך ימים ושנים.

הנפגעים הגדולים - התלמידים המצוינים

הרב בטלמן מחדד וממקד את שיחתנו, שהיא תמקד בתלמידי ישיבות מצוינים דווקא, ולא משום שאלו המוגדרים אינם מצוינים לא ראויים ולא צריכים לחיזוק ולהדרכה, אלא כי בעת שאנחנו מבקשים להחזיר את עולם הישיבות אל סדרו הישן והטוב, חייבים המצוינים והשואפים לגדולות להיות במיטבם, כי הם המוגדרים כ'קטרי הישיבה', שכל הקרונות נמשכים אחריהם. כפי שמוכח בכל עולם הישיבות שכשיש מספר מצוינים המובילים את הישיבה לעלייה, זה משפיע גם על המצוינים פחות בהגדרה.

'אלף נכנסים' בזכות ה'אחד יוצא'

בדרך צחות ניתן לומר - אומר הרב בטלמן - חז"ל אמרו 'אלף נכנסים לתלמוד ואחד יוצא להוראה'. הדרך הרגילה לבאר את מאמר חז"ל זה הוא, שבכדי שייצא תלמיד אחד מצוין חייבים שיהיו סביבו אלף תלמידים שאינם מצוינים. אבל ניתן לומר גם להיפך, בכדי שאלף התלמידים הבלתי מצוינים לפי יכולותיהם וכוחותיהם ימצאו את כל הכוחות שלהם להגיע למקסימום שלהם - חייבים את האחד היוצא להוראה, כלומר, שיהיה אחד מצוין

על המצב בכללותו: גורם ההפתעה שנחת על כל עולם התורה ערער את היציבות הנדרשת כל כך להצלחה' על הקשיים הפיזיים ב'שגרת קורונה': עטית מסכה מוציאה כוחות גדולים יותר מן התלמידים שצריכים לדבר בקול גבוה יותר' והאיך יתקיים 'רבו מסביר לו פנים' אם פני רבו מכוסות במסכה' תוהה בקול כואב על תפקידם המכריע של הצוותות בישיבות: להבין את הקשיים, להתחשב בהם, אבל לא להרפות מפסגת השאיפות - הן לא השתנו

קטנה לדרישות שדורשים מתלמיד בישיבה גדולה. וכך שנה אחרי שנה בונה התלמיד נדבך אחר נדבך, דרגה אחר דרגה, כובש ממלחמת חיים מפרכת את אשר הוא צריך לכבוש, וממשיך לדרגה הגבוהה יותר. כלי המלחמה הראשונים והעיקריים להצלחת המשימה החשובה כל כך, היא המוטיבציה והכוח לעבוד. המוטיבציה והכוח לעמוד נמצאת רק אצל בחור שיש בו את השאיפות להגיע להיכן שהראו לו, בלי השאיפות אין כל סיכוי שהתלמיד ישקיע מכוונותיו.

שאיפה - ממני והלאה

וכאן עלינו להבין יסוד חשוב - מטעים הרב בטלמן את אחד מיסודות השיחה הזו. 'שאיפה היא ממני והלאה - הישרדות היא בתופי פנימה'. והוא מבאר בטוב טעם. שאיפה היא לדבר שעדיין אין לי. עני ששואף להיות עשיר זהו בגלל שחסר לו כסף והוא שואף להגיע למצב שיש לו את כל מה שליבו חפץ. בחור ששואף למצות את יכולותיו זהו לדבר שעדיין אין לו. הוא שואף להספיק את לימוד כל הש"ס, זה כי הוא עדיין לא למד את כל הש"ס, הוא שואף להיות קדוש בעיניו ובכל חושי, זהו כי הוא יודע שהרבה צריך לעמוד לתקן אותם.

מאידך אדם שצריך לשרוד מצב קשה זה, מצב שבתוכו פנימה, הוא צריך לדאוג לעצמו למנת לחם לאכילה לא בגלל שהוא רוצה דבר שאין לו אלא בכדי לקיים את מה שיש לו כבר. אדם שעסוק בהישרדות אינו יכול לשאוף לגבוה ממנו, כי אין לו עדיין כוחות שהוא זקוק לעצמו, האיך יצליח להגביה עוד יותר גבוה מעצמו כרגע.

קריסת המוסכמות - הנזק הנוראי

אם נתבונן היטב נבין, שהנזק החמור שנעשה בעולם הישיבות ובתי החינוך בכלל זהו בדיוק עניין זה. חוסר היכולת של התלמידים לשאוף אל על, חוסר האפשרות לחפש את מה שמעבר להם. כי כאשר הם עסוקים בהישרדות רוחנית, שכל המוסכמות הידועות והברורות שהיו בפני התלמידים במשך שנים רבות וארוכות, רבים מהם התרסקו אל מול עיניהם הבלתי מוכנות של התלמידים, הוריהם, וגם לרבות ואולי בעיקר הם - צוותות החינוך, גם עליהם נחתו הדברים כרעם ביום בהיר כפשוטו, ללא הכנה מוקדמת וללא כל אפשרות להכין את התלמידים לקראת הבאות. ביום אחד בהיר נסגרו כמעט כל מוסדות החינוך, והנזקים שאירעו בעקבו כך הן בלתי תשוערנה. ונפרט מעט מן הנזקים.

סדר יום קבוע - תחושת ודאות ומוגנות

סדר יום קבוע וידוע מראש נותן רוגע נפשי וגופני לאדם. עוטף אותו בתחושת ודאות ומוגנות. במשך רוב ימי השנה יש לנו סדר יום קבוע ומאורגן וידוע מראש פחות או יותר. בחור חסידי עובד ה' השואף להגיע לנקודה העליונה בפסגת ההר, ידע כי בשביל להגיע לפסגה חייב הוא להשכים קום, לטבול במקווה ולהכין עצמו לתפילה. הוא ידע שבשביל לקבל אור ונועם השבת קודש ולקבל כוחות מן הצדיקים צריך הוא להשתתף בדרך זו או אחרת כל אחד לפי מנהגי מקומו ב'טיש' וכל אסיפת מרעים שבחצר הקודש שהוא מסתופף בצילה. אם ניקח רק את שתי נקודות אלו מחיי הבחור הצורב הצעיר, בחודשים הללו כל הסדר ותחושת החובה וההכרח התערער עד היסוד, תקופה ארוכה שלא היה ניתן ללכת למקווה, תפילות שנערכו בחצרות בגגות ובקרפיות, ועד היום עדיין מקומות רבים שבחצרות החסידים לא נערכים 'טישים' ושאר עניינים שעד לפני מספר חודשים היה אצלם חוק ולא יעבור זכות שהיא חובה וחובה שהיא זכות, ועתה שבת הדבר ברובו, והשאיפה להתעוררות הלב ולדבקות בצדיקים מה תהא עליה.

טלפון אישי - מאיסור לחובה

מסגרות ותקנות שהיו ברורות בכל הישיבות, ולדוגמא החזקת מכשיר טלפון אישי, הלא כל בר בי רב יודע על נכון שהדבר נאסר בכל חומר העניין בכל הישיבות, ועתה, לא דיך שהדבר לא נאסר אלא עוד נקנה במרוכז ע"י הישיבות לתלמידיהם והמה 'מחויבים' להחזיקם, ופרישות מכל כלי הטכנולוגיה מה תהא עליה. כאשר כל זה מתערער, באופן טבעי כל השאיפות מתמסמסות לגמרי, וזהו הנזק המרכזי והעיקרי, מה לו לעמוד על תיקון המידות והספקים בלימוד אם הוא ממילא מרגיש שהוא לא יוכל להגיע לפסגה כפי שהתוו לו מראש. ואם נרצה, כאן הוא הנזק החמור ביותר שקרה לתלמידי הישיבות הקדושות.

מנוף בלי משא

ואם כן, גם כששבו כבר לתלמודם, גם כשהמסגרות נפתחו למחצה לשליש ול'קפסולה', הרי שהגוף נמצא, הוא לבוש באותו הלבוש שהוא היה לבוש קודם לכן, אבל הנשמה והשאיפה איננה. אם נמשיל זאת למנוף המגביה את המשא אל על, המנוף - הישיבה פועלת, אבל המשא - איננו - השאיפות נמסו, ועל זה היה דווה ליבנו. הכאב ניכר בקולו של הרב בטלמן - הוא חי את המצב, הוא מלווה את הישיבות שראשיהן ומשגיחיהן זועקים לעזרה ולהדרכה, והוא

נקודות 'למעשה':

השנים יכולים לדרוש מן התלמידים גם בתקופה זו, ניתן להבין שעייפות פיזית משתלטת עליהם מחמת עורף האנרגיה שצריכים להוציא בגלל התנאים הנצרכים, אבל בד בבד לא להרפות מן השאיפות הנעלות והברורות.

שיחה אישית עם כל תלמיד - חובה

על הצוות לשבת עם כל תלמיד בנפרד, להקשיב לו ולדונו, לבדוק לו את הדופק, לברר אתו איך עברה עליו התקופה, היכן הוא אוחז בעבודה האישית שלו שהייתה לו בוודאות לפני התקופה, נקודות ועניינים שהיה מוסיף מעצמו בלימוד חומרים שונים או בעבודה על תחום מסוים אישי, להשיב לו את האש בעיניים, להחזיר לו את ההבנה כי הבורא ית"ש ממתין לו שימשיך בעבודתו ולקרא יחד עמו 'אלכה ואשובה אל אישי הראשון', וכפי שביארו בספרים הק' שהכוונה לעורר שוב את אש הקדושה ואש השאיפות הטהורות לאחר שמשום מה שקעה האש חלילה.

ובוודאות, כשזו תהא הגישה של הצוות החינוכי עד מהרה יצליחו לגשר על הפער שנוצר בחודשים החסרים בסדרי הישיבה הרגילים ולא יהא ניכר בשנים הבאות עלינו לטובה כי חסר נוצר בנפשות חניכי תש"פ. שאיפות שנת תש"ף הבעל"ט יכפרו עליהם.

כואב את המצב יחד עמהם.

ש. אז כיצד מנווטים את הספינה הזו הלאה - אני שואל, האם נשלים עם המצב ונרכין ראש בפניו לאמור זה המצב ושלום עלי נפשי.

ת. אענה בסיפור ברשותך - עונה הרב בטלמן - ואני, נותן רשות כמובן - קוראי המאמר משוועים כבר לסיפור טוב - אני מהרהר בליבי...

לא מזמן ישב אצלי אברך חשוב מאוד שקיבל את הזכות להיות מרביץ תורה ונתמנה להיות מגיד שיעור באחת הישיבות הקדושות. מכיוון שהוא מעולם לא כיהן כמחנך וכמג"ש הוא בא להתייעץ ולבקש אם אוכל לתת לו נקודות חשובות להצלחתו בעבודה.

בתוך הדברים אמר לי אותו אברך, שלפי השקפתו והבנתו, תפקידו של המגיד שיעור הוא בשני חלקים עיקריים. הראשון הוא, שהוא יוצא מנקודת הנחה שהתלמידים הם בבחי' 'כתינוק הבורח מבית הספר', ותפקידו הוא 'להחזירם' כביכול, להטעים בפניהם את התורה הקדושה שירצו לקבל וללמוד מתוך הנאה ושמחה, והחלק השני בתפקיד הוא להדריך את התלמידים בדרך הלימוד שילמדו האיך ללמוד סוגיות בש"ס בעצמם ע"י הדרכה שיקבלו ממנו.

אמרתי לו, אני מסכים עמך בחלק השני של דבריך אבל לא בחלק הראשון. כי ישנה כאן תפיסה לא נכונה שיכולה לערער את כל ההצלחה שלך בתפקידך החשוב אין קץ.

וסיפרתי לו גם סיפור בכדי להבין את כוונתי. שהרי לכאורה הוא אמר דבר נכון, שעיקר המטרה היא לחבר את התלמידים לתורה שלא בכל פעם הם מוכנים לזה.

באחת השיחות שהיו לי עם אחד מגדולי האדמו"רים שליט"א, הוא הטיח בפניי טענה שאני טועה במציאות השוררת כהיום בשדה החינוך, כי הנה הוא שמע בשמי שאני אומר שאין היום 'תופעת נשירה' ממוסדות החינוך ומכרם בית ה', והרי הדברים ידועים וברורים שהתופעה הזו נמצאת גם נמצאת והאיך אוכל להתעלם ממנה.

טענה חזקה מאוד, אבל ביקשתי רשותו לברר את הדברים. משקיבלתי רשות, סיפרתי על אסיפת מנהלים רוחניים של מוסדות שונים שנערכת בביתי מדי מספר שבועות במשך תקופה ארוכה, בה היינו עוסקים ב'חשיבה חינוכית', מעלים עניינים שונים הדרושים להתייחסות בעולם החינוך.

פעם אחת עלה נושא ה'נשירה' על שולחן הדיונים, ובתוך הדיונים התברר שכולם שמעו על התופעה אך בשנים ההם עדיין לא חוו אותה במוסדותיהם בינתיים ב"ה וב"ש. ואז אמרתי להם את דעתי, שאף אם אמנם התופעה נמצאת, והיא נמצאת לדאבונו לב, אבל אנחנו כמנהלי המוסדות אל לנו לקחת עניין זה כתופעה שאמורה להיות במוסדותינו כי היא קיימת, והסיבה לכך, כי אם אנו נכנסים לנהל את המוסד בידיעה שמספר תלמידים אמורים לנשור חלילה ובס"ד זה לא יקרה נסתפק בכך ונהיה מרוצים מעצמנו. אנחנו כמנהלים חייבים לראות בכל העת את ההישגים שלנו ע"י העלאת התלמידים לרמות גבוהות יותר ויותר לפי כוחותיהם כמובן, ובוזה ליהנות ולשמוח ולא בכך שאין לנו נושרים ב"ה, כי אז השאיפות של התלמידים אף הם יושפעו מכך, ולא יגיעו למקסימום מיצוי כוחותיהם הברוכים. זו הייתה כוונתי - ביארתי לאדמו"ר שליט"א את כוונתי והיא ישרה בעיניו.

את זה אף ביארתי לאותו מגיד שיעור שחפץ להצליח בתפקידו ולעשות את שליחותו על הצד היותר טוב. כי אם יגש אל מלאכתו מלאכת שמים בתחושה ונקודת המוצא שהתלמידים לא בכל פעם חפצים ללמוד, נקודת מוצא זו היא מעמדת חסר, ממצב שאם אין מינוס אז זה כבר מספק ומרגיע.

לא נוכל להתעלם - אמרתי לו - שישנם תלמידים שצריכים להביאם לדאבונו לב ממרחק, לנסות לקשר אותם לדרך הגמרא ולהטעים להם את הלימוד, אבל נקודת המוצא צריכה להיות וכך גם לשדר לתלמידים - שהם תלמידים מצטיינים, להעפיל איתם יחד למעלות גבוהות ולשאיפות גבוהות מאוד, כשזו היא 'ברירת המחדל', ההצלחה תהא גדולה הרבה יותר, וזו היא ההשקפה הנכונה על תפקיד המגיד שיעור.

עם המהלך הזה חייבים לשוב אל ה'זמן' הבעל"ט. הדרך להגיע לפסגה אמנם השתנתה והשתבשה במעט, אבל עדיין חייבים לעורר את השאיפות מחדש כי הפסגה היא אותה פסגה, אותו נחת רוח לבורא ית"ש ואותן מצוות ומעשים טובים תוך עיבוד הנפש למידות טובות וישרות.

לא נסתפק בבדיעבד - נשא"ף אל הלכתחילה!!! - מסיים הרב בטלמן את קריאתו ופונה לקריאות דחופות שממתנות לו כבר מעבר לדלת.

יוסף שרולוביץ

זאת הבהמה אשר תאכלו

זואולוגיה באוהלה של תורה

האמורים בפרשה, רש"י; "שליט בעולמו יודע שאין לך דבר שמפריס פרסה וטמא אלא חזיר".

לכאורה, שמותיהם של בעלי חיים אלו מוכרים וידועים לנו, אולם התסבוכת מתחילה כאשר אנו בודקים את ה'סימנים' המצויים בהם לפי התורה: בעלי החיים המוכרים כיום כשפן וארנבת, לפי הידע הזואולוגי, אינם מעלים את המזון מן הקיבה ללעיסה נוספת כלל ועיקר!

תמיהה עצומה, וכמובן פתרונות שונים בצידה, אשר אם נרצה

התסבוכת

"...לכאורה, שמותיהם של בעלי חיים אלו מוכרים וידועים לנו, אולם התסבוכת מתחילה כאשר אנו בודקים את ה'סימנים' המצויים בהם לפי התורה: בעלי החיים המוכרים כיום כשפן וארנבת, לפי הידע הזואולוגי, אינם מעלים את המזון מן הקיבה ללעיסה נוספת כלל ועיקר!..."

לסכמם מראש, נאמר כי הם נכללים תחת שתי מחלקות כלליות: האחת אוצרת בתוכה כיוונים חדשים ומעניינים של זיהוי הארנבת והשפן של התורה, זאת מתוך נקודת ההנחה האמורה שאין אנו בקיאים בשמות בעלי החיים שבתורה, ואין אנו יכולים לסמוך על שמות בעלי החיים שבזמנינו. השנייה לעומתה, מחזיקה בזיהוי המקובל של השפן והארנבת, אולם מרחיבה את המשמעות של 'מעלה גרה', כך שיתאים גם לשפן וארנבת המוכרים.

הגותית. אמנם בדברי החזקוני מצינו הסבר שונה: "אע"פ שמנאן בשמן, הואיל ואינך בקי בשמותיהן, נותן לך סימן בהן להבדיל הטהורות מן הטמאות". בסגנון זה מתפרשים דברי הרמב"ם (מאכלות אסורות א, ח): "לפיכך מי שהוא מכירן אינו צריך לבדוק לא בפה ולא ברגליים", משמע, שעשרת מיני בעלי החיים אינם מוכרים לכל אחד ואחד, ולכן נצרכים גם הסימנים.

גישה זו, שאינך בקי בשמותיהן, משתקפת היטב בסדרת הפרקים הבאים; אף אחר שהתורה פירטה את שמות בעלי החיים הטהורים – וכמה מהם שאינם טהורים – עדיין אין אנו יודעים בהכרח לזהות את מיני בעלי החיים אלו. כך נראה שאף ההגדרה הברורה של סימני הטהרה, נתונה לפרשנויות שונות. הבנה זו תביא אותנו לעסוק בהמשך בעניין ה'מסורת' הנצרכת – לדעת כמה מגדולי הפוסקים – בכדי להכשיר בעלי חיים לאכילה, כאשר "אין אנו סומכים על סימנים, שאין אנו בקיאים בהם" ("ערוך השולחן" י"ד פ, י).

פרק א'

תעלומת השפן והארנבת

פתחנו ברשימה המפורטת של בעלי החיים הטהורים וסימניהם, אולם נעסוק תחילה ברשימה הלעומתית – של קבוצת בעלי החיים שאינם טהורים, אלו שסימן אחד מסימני הטהרה קיים בהם, אולם טמאים משום חיסרונו של הסימן השני. קבוצה זו כוללת ארבעת בעלי חיים, ואלו הם: הגמל, השפן והארנבת – שהם מעלי גרה, אולם הם טמאים משום שאינם מפריסי פרסה. החזיר – שהוא מפריס פרסה, אולם כיוון שאינו מעלה גרה, טמא הוא. גם רשימה זו מדויקת, כדברי חז"ל (חולין נט): "שליט בעולמו יודע שאין לך דבר מעלה גרה וטמא אלא גמל (וחבריו

מבחינת היהודי בן-זמנינו, שמקבל את מוצרי המזון מן החי – כמו את שאר פריטי המזון – באריזה עטופה כאשר עליה חותם מהודר של גוף כשרות, דיני מאכלות-אסורות שבפרשתנו הינם בבחינת 'דרוש וקבל שכר'. אולם הבה ניכנס לנעליהם של אבות-אבותינו טרום תקופת חיי היהדות הממוסדים, והנה ידיעת פריטי בעלי החיים המותרים והאסורים לאכילה, מקבלת משמעות מעשית עד למאוד.

תורת בעלי החיים הטהורים והטמאים, כבר נאמרה בפרשת שמני שבספר ויקרא, אולם בחזרה על דינים אלו בפרשתנו ישנם כמה הבדלים ותוספות. אחת מהן היא הפירוט המדויק של מיני בעלי החיים, כאשר בעוד שבפרשת שמני ניתנו רק שני הסימנים לזיהוי הבהמות והחיות הטהורות – מעלה גרה ומפריס פרסה, בפרשתנו ישנה גם, בנוסף לסימני הטהרה, רשימה מפורטת של בעלי החיים הטהורים: "זאת הבהמה אשר תאכלו, (א) שור, (ב) שה כשבים, (ג) ושה עזים, (ד) איל, (ה) וצבי, (ו) ויחמור, (ז) ואקו, (ח) ודישן, (ט) ותאו, (י) וזמר". עשרה בעלי חיים, שלושת הראשונים ממין ה'בהמה', והשאר, ממין ה'חיה'. הגמרא (חולין פ). מדגישה, שרשימה זו היא 'קבוצה סגורה', כאשר מלבדם אין עוד בהמה או חיה כשרה כלל.

הדבר טעון ביאור: לשם מה נצרכת הרשימה המפורטת של בעלי החיים הטהורים, בעוד שישנם סימנים ברורים דרכם ניתן לזהות את הבהמות והחיות המותרות לאכילה; ולהיפך: למה נצרכים הסימנים, כאשר אין עוד בהמות וחיות כשרות מלבד העשרה המפורטים?

מבאר הרש"ר הירש, שהתורה פירטה את בעלי החיים הטהורים לשמותיהם – "בהתאם למטרתו העממית" של חומש דברים – היינו, ללמד את מצוות התורה להמון העם, שלהם אין די בנתינת כללים, אלא יש לפרש את הפרטים.

כאשר לצורך בפירוט הסימנים גם כן, מסיק רש"ד כי אכן, "ידיעת סימני הטהרה יש לה רק משמעות עיונית", כלומר

ה'ארנבון'. או שמא ה'שפן'

איל המושק. ניכרות רגליו הקדמיות הקצרות

'חכמים מחוכמים'. אחד ממיני האיילונים

גם סתירות וקושי לשיטה שכנגד, אולם לדעת כותב השורות ישנה סתירה מכרעת לזיהוי של השפן והארנבת כגמלי אמריקה או כאיל המושק והאיילון, זאת לאור דברי הגמרא (חולין נט). מהם עולה כי הגמל חסר שיניים חותכות – כשאר מעלי הגרה הטהורים, לעומת השפן והארנבת, שהם בעלי שיניים חותכות. והנה, הלאמה והויקוניה, שתיהן חסרי שיניים חותכות כמו בן מינם הגמל, וכך גם איל המושק והאיילון, שהם חסרי שיניים חותכות. לעומת זאת, הארנבת והשפן כפי שהם מוזוהים כך בזמנינו, הם אכן בעלי שיניים חותכות, ותואמות בכך את הידוע מן הגמרא.

הנ"ל מעלה גם השערה לזיהויו של השפן של התורה, שהוא לדעתו מין האיילון, שגם הוא מעלה גרה (ובהכרח שהוא כלול בין שלושת בעה"ח הנמנים בתורה ככאלו, כאמור), ויש בו מסימני השפן כפי שהם מופיעים בתנ"ך: במזמור ברכי נפשי (תהלים קד, יח) נאמר "סלעים מחסה לשפנים", ואכן לאחד ממיני האיילונים (המכונה בלועזית Traguls) דרוש מחסה תחת הסלעים בשעות היום מפני ציד של חיות ועופות טרף. כמו כן אותו מין איילון נחשב לחיה חכמה במיוחד, ומשכך הוא תואם את התיאור במשלי (ל, כד) שהשפנים הם "חכמים מחוכמים".

זיהויים חדשים לשפן וארנבת של תורה - גמלי אמריקה, או 'איל המושק' וה'איילון'

ראש הטוענים לזיהוי שונה של השפן והארנבת, הוא הרש"ר הירש שכתב (בפירושו לויקרא יא, ה-ו): "רגילים לזהות את השפן והארנבת האמורים בתורה עם החיות הקרויות כן היום, אך זיהוי זה לא ייתכן, אלא אם כן שני אלה מעלי גרה, וקשה להניח שכן הוא". אכן הרש"ר לא הצביע מיהם כן השפן והארנבת של התורה, זאת השאיר להשערותיהם המפתיעות והמעניינות של חוקרים שונים.

כך יש לנו את ההצעה שהועלתה לראשונה על ידי החוקר החסיד ר' אהרן מרכוס (בספרו 'ברזילי'), לפיה השפן והארנבת שברשימת מעלי הגרה שאינם מפריסי פרסה, הינם כלל בני מינם של הגמל, הראשון שברשימה. שלושת בעלי החיים בקבוצה זו, הם הם שלושת סוגי הגמליים הידועים: סוג הגמל, המאופיין בדבשתו, ונפוץ במדברות אסיה ואפריקה (כולל: גמל דו-דבשתי; גמל חד-דבשתי); סוג הלאמה, שהם חסרי דבשת, ונפוצים באמריקה הדרומית (כולל: לאמה; גואנקו); סוג הויקוניה, גם הם חסרי דבשת ונפוצים בדרום אמריקה (כולל: ויקוניה מצויה; אלפקה).

בכיוון הזה, של זיהוי השפן והארנבת כבעלי חיים גדולים יותר, ישנו את התיאור של הנוסע ר' יעקב ספיר (בספרו 'אבן ספיר' עמ' קכח), שבשהותו בהודו ביקר בבית מושל העיר האנגלי, והוא הראה לו בנן ביתו "הרבה מיני חיות ועופות שאינם באירופה", בין אותם בעלי החיים הראה לו "חיה אחת גדולה כחמור והיא מעלה גרה ולא מפריסי פרסה, וגם היא צעירת הרגליים שידיה קצרות הרבה מרגליה", עליה טען בעל הבית הנוכרי "שעל דעתו היא הארנבת שבתורה..."

אין אנו יודעים מיהו הבעל חי המדובר, ששכן במכלאתו של המושל ההודי. ייתכן שהכוונה להשערה שהועלתה לאחרונה (ע"ר' צבי ויינגרט בספרו 'אפריקן צבי', עמ' 63) שהארנבת היא המכונה בזמנינו 'איל המושק'.

בעל חי זה ידוע לנו מדברי הגמרא (ברכות מג): לאור הבושם שמפיקים ממנו (על כך קובעת הגמרא שם שאין מברכים על בושם זה 'בורא מיני בשמים' כיוון שהוא בא מן החיה). כך אנו יודעים כי איל המושק הוא בעל חי טמא, כפי העולה מדברי הראב"ד ששלל את דעת הרמב"ם (כלי המקדש א, ב ובכס"מ שם) שבושם המושק הוא ה'מור' מסמני הקטורת, כיוון שאין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש שום דם חיה בעולם, כל שכן דם חיה טמאה".

והנה, אותו איל המושק הינו מעלה גרה! בהתאם לדברי חז"ל המובאים לעיל שאין עוד בעלי חי טמאים שהם מעלי גרה מלבד הגמל, השפן והארנבת, בהכרח שאיל המושק שייך לקבוצה זו, וכאשר אנו מתקשים לדעת מהם השפן והארנבת של תורה, נזהה את איל המושק כאחד מהם. מה גם שהוא תואם את תכונות ה'ארנבת' לפי התרגום שנתנו חכמי ישראל ב'תרגום השבעים' לארנבת - 'צעירת הרגליים' (מגילה ט:), וכפי שפירש רש"י שם: "לפי שידיה (- של הארנבת) קצרות וקטנות מרגליה. ואכן, רגליו קדמיות של איל המושק קצרות מן האחוריות. ראה זה הביא, כמצוטט לעיל, המושל ההודי בתיאורו של ר"י ספיר, ומשכך רגליים לדבר שמדובר באותו בעל חיים. אגב, דרך הילוכו במרוצתו של איל המושק - כאשר הוא מתקדם בקפיצות - מזכיר את הארנבת המכונה כך בזמנינו, כך שאולי ישנו קשר משפחתי בין שני מינים אלו.

'שפן-הסלעים' מעלה גרה?

שפן הסלעים

בנוף המאמר כתבנו כאקסיומה שבעל החיים המכונה היום 'שפן' אינו מעלה גרה כלל. עם זאת יש לציין, כי גם הנחה זו אינה סוף דבר: בספר 'המהפך' (ג, עמ' 43,48) הובאו עדויות אודות שפנים גדולים ככבשים שחיו בעבר ונכחדו, וכך התגלו בטוניסיה שרידי שפנים שעקב גודלם נקראו 'טיטוניהייקס', שתרגומו 'שפן-ענק'. לאור זאת, ובצירוף מבנה פיו ותנועותיו לסתותיו של השפן בן זמנינו, יש מקום לסברה שבעבר היה השפן מעלה גרה בצורה יותר מושלמת, או חיצונית כארנבת או אפילו פנימית כצאן ובקר, שהרי היו בעבר הלא רחוק שפנים גדולים ככבש, ואם הקטנים המצויים היום הינם צאצאים ולא מין בפני עצמו, יש מקום גדול לומר שאנטומיית גופם עברה שינוי מסוים יחד עם שינוי גודלם.

עוד הובא בספר הנ"ל, בשם הזואולוג ד"ר הוברט הנדריקס שעקב אחרי חיי שפן הסלעים בליה, וכתב במחקרו כי בחשיכה הוא מעלה גרה ממש! מדען זה טוען כי במעקבו ראה שהשפן מעלה מזון בצורת גוש מגרונו לפיו, לועסו ובלועו שוב. וזאת על אף שאין לו מערכת עיכול כשל מעלי הגרה המצויים.

אלו הם חלק מן הזיהויים החדשים לשפן והארנבת של תורה, שאכן תואמים את הנאמר שהשפן והארנבת הינם מעלי גרה, כאשר בעלי חיים אלו הם אמנם מעלי גרה במובן הפשוט של ההגדרה: הם מעלים בגרונם את המזון שכבר ירד אל הקיבה, ללעיסה חוזרת. עתה נעבור לגישה השנייה, הדוגלת בהשאת הזיהוי המקובל של הארנבת והשפן, ומיישבת את עובדת היותם של אלו 'מעלי גרה', בהרחבת מושג זה. לשיטה זו נכליל את כל בעלי החיים האמורים, גמלי אמריקה, וכך את איל המושק והאיילון במין הגמל האמור בתורה, לאור דברי הגמרא שמלבד בעלי החיים הנמנים בתורה אין עוד כאלו שהינם מעלי גרה ואינם מפריסי פרסה.

יצוין, כי כרגיל, בעלי כל שיטה מביאים ראיות לשיטתם, כמו

הלאמה. 'ארנבת' של התורה

עליה גם דיברה התורה? הארנבת שבשפת זמנינו

צורה חיצונית של מעלה גרה, או העלאת גרה חיצונית

ובכן, נתחיל בעובדה הבאה: בצל העיסוק בתעלומת השפן והארנבת של התורה, עמדה תעלומה נוספת: בעוד שתהליך האכילה והעיכול של השפן והארנבת שבשפת זמנינו אכן אינה דומה לזו של בעלי החיים מעלי הגרה, מבנה הלסת של הארנבת והשפן עשוי כלסת מעלי הגרה, והם מניעים את לסתותיהם מימין לשמאל ככל מעלי הגרה! הדבר היה לחידה שהעסיקה את הזואולוגים ונותרה שנים רבות ללא כל מענה הגיוני (לדוגמה, היו שהעלו כי תנועת הלעיסה של השפן והארנבת באים מתוך חיקוי של מעלי הגרה...).

מכל מקום, בעובדה זו לכשעצמה השתמש הגאון רבי דוד צבי הופמן (בפירושו לויקרא, עמ' רכח) בכדי להעלות אפשרות של יישוב למה שנאמר בתורה שהשפן והארנבת הם מעלי גרה, כי אף שפועל אינם מעלי גרה, התורה מכנה את תנועות הלעיסה שלהם 'מעלה גרה', משום שהמשמעות של 'מעלה גרה' בתורה היא רק סימן בעלמא לבעלי החיים הטהורים, ובוזה העיקר הוא התופעה החיצונית.

לא ניכנס ל'חקירה' הלמדנית האם אכן סימני הטהרה הם כשמים, רק סימן, או שמא הסיבה בעצמה (ראה 'קובץ שמועות' להגר"א וסרמן, חולין, כז), אולם גם אם נניח ש'מעלה גרה' הוא בגדר סימן בעלמא, ודאי שאין זה מסתבר שהתורה תתייחס למציאות דמיונית גרידא.

ובכן, בעת האחרונה עלה החקר הזואולוגי על תגלית חדשה, ששינתה את פני הדברים באשר לתהליך מאכלה ועיכולה של הארנבת, דבר שיפתור את שתי התעלומות גם יחד: התברר שאף אם אמנם הארנבת אינה מעלה את המזון לעיכול חוזר בתהליך פנימי, מקיבתה לוושט והימנו לפה, מכל מקום, היא מחזירה לפיה חלק מן המזון שכבר אכלה, אחר שהפך למעיין גללים, ולועסת אותו שוב! תהליך זה אף חשוב במיוחד כיוון שממזון זה היא צורכת חלק נכבד מן החלבונים והוויטמינים אליהם היא זקוקה לשם גדילה תקינה.

תהליך זה יכול בהחלט להיחשב כהעלאת גרה, אף כי אינו דומה להעלאת הגרה הרגילה - שהינה תהליך פנים-גופי, ולא כזה של הארנבת, שמחזירה את המזון לפיה כשהוא יוצא לחלוטין מגופה, עדיין ייתכן שגם את התהליך הזה מכנה התורה 'מעלה גרה'. זה אולי גם הסיבה לצורת הלסת ותנועות הלעיסה של הארנבת, בדומה לשאר מעלי הגרה!

זאת באשר לארנבת. זיהוי השפן של התורה כזה המכונה כך בזמנינו מורכב יותר, כיוון שבשפן לא ידוע על תהליך עיכול משני, אולם באמת קיימות מסורות ועדויות לכך שהשפן הינו כלל זה המכונה כיום 'אריבון'. ראייה ידועה היא שמה הרומאי של ספרד 'היספניה', שעל פי האגדה משמעות השם הוא 'אי השפנים', שניתן לאי האיברי, בה שוכנת ספרד, על שם הארנבונים שמצויים שם. גם בזמנינו נשארו עקבות לכינוי שפן לארנבון (כמו 'שפני ניסויים', בעוד שהארנבונים הם כלל בעלי החיים בהם משתמשים במעבדות. להבדיל, מרן הרב שך זצ"ל בנאומו הידוע זעק על 'אוכלי השפנים והחזירים', כאשר הכוונה לארנבונים שנאכלו רח"ל בקיבוצים). כך, שיש לפרש את השפן של התורה כארנבון, בו גם ישנו תהליך של עיכול משני כשאר בני משפחתו, הארנבים.

וזהי אפוא תמציתו של הדיון הנרחב על הארנב והשפן של התורה, הימנו אנו מעלים את המסקנה בה פתחנו: אף לאחר הפירוט המדוקדק של בעלי החיים הטהורים ואשר אינם טהורים, אין אנו יכולים בהכרח לזהות את הבהמות והחיות עליהן דיברה התורה; אם משום שאינן בקי בשמותיהן, אם משום שאין אנו יודעים תמיד להכיר בבירור את סימני הטהרה. מסקנה זו היא הרקע להיצמדות ל'מסורת' של בעלי החיים הטהורים, בכך נעסוק בעז"ה בפרק הבא.

לשונות הסתתרים היהודיות (פרק ב')

בפרק הקודם עסקנו בשימוש המיוחד של היהודים בכל מקומות פזוריהם ב'שפת סתרים' הבנויה על היכרותם עם ארון הספרים היהודי ולשון הקודש, איש כפי מהללו. בפרק הזה נמשיך ונביא דוגמאות, עם התמקדות מיוחדת ב'לכודיש' אותה שפת סתרים שהתפתחה בעיירה שופפלוך שבגרמניה, אודותיה סיפרנו בפרק הקודם

בעל החוטם

נפתח בסיפור מרגש ומעניין המובא במסכת תענית (כט, א) על רבן גמליאל הגמון רומאי אוהב ישראל, שידע שנגזרה גזרה על רבן גמליאל להריגה ומסר את נפשו כדי להצילו. וכך מספרת הברייתא: תניא: כשחרב טורנוסרופוס הרשע את ההיכל נגזרה גזרה על רבן גמליאל להריגה. בא אותו הגמון ועמד בבית המדרש, ואמר: בעל החוטם מתבקש, בעל החוטם מתבקש. שמע רבן גמליאל, אזל טשא [התחבא] מינייהו. אזל לגביה בצנעא. אמר ליה [ההגמון לר"ג]: אי מצילנא לך מייתית לי לעלמא דאתי? אמר ליה הן. אמר ליה: אשתבע לך! אשתבע ליה. סליק לאיגרא נפיל ומית. וגמירי, דכי גזרי גזירתא ומית חד מינייהו - מבטלי לגזרתייהו. יצתה בת קול ואמרה: אותו הגמון מזומן לחיי העולם הבא.

רש"י על אתר מבאר שההגמון אמר 'בעל החוטם מתבקש' ברמז, כדי שלא יכירו בו אנשי המלך. ומהו 'בעל חוטם'? מסביר רש"י "בעל קומה וצורה, לשון אחר: גדול הדור". בפירוש רש"י הנדפס ב'עין יעקב' כתוב "מה חוטם מ'פה את הפרצוף, כך הוא מיפה את דורו". ובאמת בלטינית - שפת הדיבור של הרומאים - קיים קשר בין האף לבין החכמה והחשיבות; בספר 'אוצר פתגמים וניבים לאטיניים' מביא גדליה אלקושי פתגם רומי שתרגומו "לא כל אחד ניהן באף", ומסביר: "הסופרים הרומיים השתמשו לעיתים במילה 'אף' כשם נרדף לפיקחות".

פירוש אחר כתוב בספר 'ברית יעקב' להגרי"ח סופר (סי' יט) שמביא דעות מפרשים שרבו גמליאל היה אף שונה משאר בני אדם, כך ש'בעל החוטם' התפרש כפשוטו ממש. השאלה היא כיצד יכול אותו הגמון להסתמך על כך שאף אחד חוץ מר"ג לא יבין את כוונתו? הרי היה המעשה עם יהודה בן גרים שלא נזרה לשמור פיו והסב לרשב"י ע"ה נזק ועוגמת נפש בל ישוערו. ואם נאמר שידע שאפשר לסמוך על כל באי בית המדרש, בשביל מה לשון הרמזים?

פירוש אחר הציע ר' יחיאל מנדלסון בקובץ 'כנסת ישראל'; בלטינית האף נקרא naso (וכך באיטלקית עד היום, ובדומה לזה בשאר שפות אירופה, ודוברי אידיש ואנגלית שבינינו מכירים את המילה 'נאז'). וכך, בתופסו מילה המזכירה את המילה העברית 'נשיא' - רמז ההגמון לרבן גמליאל שהוא מבוקש מבלי שאף אחד יבין זאת! [מסתבר שרק רבן גמליאל, בהיותו נשיא - ידע את שפת הרומיים].

מאיר דוד פעקעטע

מעשה זה מזכיר לי סיפור ששמעתי מייד הגר בארה"ב: האמריקנים, כידוע לנו, מסובכים מאוד עם הכינויים לשחורים. הזכרת המילה 'ניגרו' [המתורגמת בעברית משום מה ל'כוש'] היא מן הפשעים החמורים ביותר, ומדי פעם נוצרות מילים מכובסות נוספות שיעמדו בתקן של הפוליטיקליקורקט שגזרותיו מתחדשות חדשים לבקרים. מטבע הדברים גם יהודים חרדים דוברי אידיש רגישים לעניין זה, וכך נוצרו להם שלל כינויים מחמיאים יותר ופחות כגון 'שווארצע' (שחור באידיש), פעקעטע (שחור בהונגרית), או געפאָרְבֶטע (צבעוני), ועוד. ובכן, דייוויד דינקינס היה האפרו-אמריקאי הראשון שנבחר

או שזה אחד מהמקומות המעטים שמדפיסי שונצינו צינורו בעצמם את הלשון, כי הלשון 'פלוני' מופיע כבר בדפוס ונציה שהיה עוד לפני פרוץ הצנזורה. אלא שהוא העתיק מדפוס שונצינו, ומדפיסי שונצינו נזהרו ושינו פה ושם מפני הפחד (ראה בספרי 'משונצינו ועד וילנא' פרקים א-ב).

כינוי מתוחכם במיוחד ניתן למצוא בשיח היהודי האירופי, 'דער זעקסטן אָשם', דהיינו 'האשם השישי', ולמה? כי בפרק איזהו מקומן המפרט את קרבנות האשם, האשם השישי הוא אשם תלוי...

כך למשל מופיע במשניות ברכות (ד, ג) מהדורת ברלין תע"ו, עם פירוש 'עץ חיים': 'ברכת המינים ביבנה תיקנה שמואל הקטן בימי ר"ג, קרוב לתרבותו של אשם ששי'. ר' נפתלי חיים בכרך כותב בספרו 'עמק המלך' (מהדורת יריד הספרים תשס"ג, עמ' 22) "וכן אשם שישי שהיה מקדיח תבשילו ברבים". וב'מוריה' (שנה י', גיליון קיט-קכ, מרחשון תשמ"ב, עמ' כג) מובאת תשובה של ר' יחזקאל קצנבלוביגן, שבין הדברים כתוב בה: "אשר כבר נודע שהאמות הללו אינם עכו"ם, רק אוחזים מנהג אבותיהם בידיהם ומאמינים באשם השישי".

לא לחינם היו צריכים להתחבא מאחורי רמזים כאלו. ב'אוצר ויכוחים' של אייזנשטיין מובא סיפור מעניין מאוד, על ויכוח שמשומד ניהל עם יהודים, המשומד הזה ידע כמובן את השפה הפנימית, והאשים את היהודים שהם מכנים את ישו 'תלוי'. אך

להיות ראש העיר של ניו-יורק (כיהן בשנים תש"ן-תשנ"ג). ובין היהודים היה מכונה 'מאיר דוד פעקעטע'; 'מאיר' בהגייה היידיית נשמע כמו מ'יור (mayor) דהיינו ראש-עיר באנגלית, ופעקעטע הוא שחור כאמור.

ליהודים הגרים בארץ יש בעיה קצת דומה עם הערבים. כאן השם 'ערבי' לא נתפס כנגאי בעיני הערבים עצמם, אבל בגלל המצב הביטחוני המתוח בארצנו נוצרות לא אחת סיטואציות שאדם מיוחד מקרבתו של ערבי, הן במקרה שעלה לאוטובוס, או במקרה שהוא מוצא את עצמו נכנס למונית והנהג הוא ערבי. בכגון דא שכחים המצבים שאתה משוחח עם זה שליידך ולא נעים לך לציין במפורש את זהות הנמען.. ובכן, אומרים שפלוני הערבי הוא 'בן דוד'. ופעם ציין מישהו שהנהג הוא 'קפילא', כלומר: גוי. כיון ש'קפילא' הוא הכינוי בתלמוד הבבלי לאדם שמשמש בו כדי לטעום תבשיל שיש בו ספק טעם איסור (ראה למשל חולין דף צז).

אשם שישי

ליש"ו הנוצרי היה מבחר כינויים אצל היהודים, החל ב'אותו האיש' המפורסם, וכלה בכינויים מחמיאים פחות. התוספות במסכת חגיגה (סוף דף ד: ד"ה הוה) מכנים אותו בשם 'פלוני'. אינני יודע אם התוספות עצמם נקטו לשון זה, כי במקומות אחרים הם מזכירים במפורש את שמו של ישו ואינם חוששים.

בשלט מופיע פ'אלאנער יידישער כענטרלעם' (כלומר 'בית העולם היהודי של פולנא'). שער בית החיים בפולנא

היהודי הסביר ש'תל'ה' פירושו 'תל'ע', כשמו של אחד מבני ישכר, או הצבע החשוב שנקרא גם ארגמן [דוגמת 'אם יאדימו כתולע']... וכך הצליח להתחמק מהאשמות המשומד...

הקדשים

לנוצרים יש 'קדושים' מרובים מספור. וידוע ומפורסם הוא 'ליל כל הקדושים' שכל יהודי שגר בין הנוצרים הכיר אותו. בלוח שנדפס באמסטרדם בשנת 1926 צוינה החגא הזאת בדף השער, והלשון היה 'ליל כל הקדושים' [בלי ניקוד כמובן]. כתיב זה – כשאינו מנוקד – עשוי להטעות אפילו יהודי שאינו בקיא היטב במקורות, כי המילה 'קדוש' מוכרת ונפוצה יותר מהמילה 'קדש' (דברים כג, יח). אבל הקריצה הזאת עלתה למדפיסים ביוקר: הצנזור של פראג עלה על זה והחרים את המהדורה.

ההמצאה הזאת, אינה משל המדפיסים. התוספות בתחילת עבודה זה (ד"ה אסור) כותבים 'נהי דרוב אידיהן מן הקדושים הם, מכל מקום בכל שבוע יום נוצרי [בדפוסים צנזור לאחד] יש להם...'. [במהדורת החדש של הוצאת גושל צוין שם בהערה שספרים אחרים גורסים 'הקדושים'; אינני יודע מי הטעה אותם אבל ברור שנוסח כזה – אם ישנו – הוא דווקא שיבוש צנזור. הנוסח 'קדושים' הוא הנכון, כשמדפוס אמסטרדם ת"ד והלאה הוסיפו יו"ד כדי שלא יטעו, וכתבו 'קדושים'].

הסיבה כאן היא כמובן הרצון לעשות 'ליצונתא דעבודה זה', ופחות העניין של ההסתרה. אבל גם כאן המוטיב הוא השימוש בלשון שמונת רק לבקיא במקורות. הטכניקה הזאת הייתה מוכרת כבר בזמן התנאים, כמו הסיפור המופיע במסכת שבת (קטז,א – נמחק בדפוסים שלאחר הצנזורה) "רבי מאיר הוה קרי ליה אוון גליון, רבי יוחנן הוה קרי ליה עוון גליון", וכונתם כמובן לאבנגליון הנוצרי המכונה 'הברית החדשה'. את מועדי הגויים מכנה המשנה 'אידיהן', מלשון איד – שבר (דברים לב, לה), ובדורות אחרונים השתמשו במילה 'קגא' שהוא 'לשון שבר ואימה ופחד' (ראה רש"י לישעיה יט, יז).

בספר 'עלי תמר' על הירושלמי (שבת ט, א) מובא סיפור מעניין. על היום המכונה 'ניטל' שענינו ברומית יום לידה (natal) של אותו האיש. אנו רגילים כיום בכתיב 'ניטל', כפי שכתוב בפסקי תוס' ע"ז אות א'. אבל אצל פוסקים אשכנזיים מוצאים גם את הכתיב 'ניתל', כדי לרמוז לעניין תלייתו של אותו האיש (ראה 'אגודה' ע"ז פרק א'; 'תרומת הדשן' סי' קצה, ועוד). כותב ר' ישכר תמר: כי שמע מפי הישיש הר' אליעזר רוזנטל ז"ל מפרשקא בפולין, שבזמן קדום גזר מושל העיר ורשא גזירת גירוש היהודים בגלל שמישהו סיפר לו על המשמעות של השם ניתל. והיה שם רב אחד שהצליח להפיס את דעתו באומרו לו שאין זה הפירוש הנכון אלא 'ניתל' עניינו שהוויכוח בין היהדות והנצרות נשאר תלוי ועומד, שהיו כאלו וכאלו. והיהודים ניצלו מגירוש.

מספרים ודברים נוספים

בחזרה למילות הסתרים: כולנו נוהגים לזכור צירופי מספרים, כגון מספרי טלפון או קוד של כספומט על ידי 'צירת איזה סימן בעל משמעות. יש הרבה אפשרויות, אחת מהן היא כמובן העובדה שלאותיות הא"ב יש ערך גימטרי הידוע לכולם. זה כר נוח ליצירת קודים שיהיו ידועים מראש ליהודים בלבד. באירופה ובארה"ב מקובל לערוך קודים של מנעולי מספרים לפי גימטריאות עבריות או רמזים אחרים הקשורים לעברית, המובנת רק ליהודים. כמובן שאף אחד לא יסתמך על כך במנעולי כספות, אבל בבתי כנסת, המיועדים לציבור הומוגני, זה בדיוק הדבר המתאים. כך, כמשל, במנעול מספרים על פתחו של בית כנסת כתוב בצד "תרי"ג", והבאים בשעריו מבינים מה צריך להיות הקוד. או שהקוד כתוב באידיש ובאותיות עבריות כגון "דריקט א ד ג ו" (כלומר: לְחַץ 1436), או במשפט ארוך יותר, שצריך כבר להבין יותר אידיש כדי לקרוא, לדוגמה: "דריקט זיבן און דערנאקדעם דריקט צוויי" [לחץ שבע, ואחר כך לחץ שתיים], וכך הלאה. ויש גם דברים מתוחכמים לעילא: ליד מנעול אחד היה כתוב "אבות, לוחות, אמהות, ימי חנוכה!"

ועוד משהו מתוחכם, דווקא מהארץ: בכולל שלמדו בו הלכות התלויות בארץ היה כתוב "שנות מעשר שני", והלומדים ידעו כבר למה הכוונה...

דוגמא מתחום אחר: בסוכנויות להשכרת רכב בארה"ב נהוג שלא לדרוש תשלום מיהודי שומר שבת, שכן השוכר לא יכול כמובן להשתמש ברכב בשבת. כאן בארץ זה מקובל עוד יותר, אבל שם זה ייחודי לשומרי שבת, כי לגויים כמובן אין שום סיבה לקבל את הגזירה הזאת. הבעיה היא שאי אפשר לומר זאת באופן רשמי כי הנהני לטעון שיש כאן אפליה, ולך תשכנע שופט שיש לכך סיבה צודקת. אז מה עושים כשרוצים לפרסם שבת לא כלולה במחיר? ובכן, שלטי החנויות בברוקלין הם באנגלית, גם אצל יהודים חרדים. פה ושם יש מילים באידיש או עברית,

אבל בעיקר אנגלית. אז הסוכנויות מוסיפות "שבת חינוס" בעברית, והכל בסדר...

ויש באמתחתי עוד כמה וכמה דוגמאות עסיסיות, אלא שחוששני לפרסמן אפילו ברמז, נזכיר רק את מחפשי העבודה שכותבים בעברית "להלכה ולא למעשה" והמבין יבין...

לכודיש

מכאן נפנה ללכודיש, אותה שפת סתרים מעניינת שהתחלנו לסקור בפרק הקודם. למעשה הלכודיש של שופפלוך היא ביטוי מוקצן למגמה שהייתה רווחת בכל גרמניה ואזורים נוספים, הרבה מן המילים שנביא להלן היו בשימוש נרחב במקומות שונים שהיהודים דיברו בהם דויטש, אלא שלא כולם זכו לתיעוד מקיף ומפורט כשם שזכה הניב המקומי של שופפלוך.

הנס ריינר הופמן שנוכר בפרק הקודם מביא במילונו כמה ניבים מן הגרמנית המדוברת בחבל פֶרְנְקֶן, שלטענתו מקורם בעברית. למשל הביטוי 'הַלְס אֶונְד בֵּיינְבְּרוּךְ' (Hals- und Beinbruch), ביטוי זה נאמר בתור איחול לברכה והצלחה, אך פירוש המילים בגרמנית הוא בערך: "שָׁבוּר את הצוואר והרגל". כמובן שאין זה נשמע כברכה, והופמן טוען שזה פשוט שיבוש של הביטוי 'הצלחה וברכה'.

אותו דבר עם הביטוי 'אֵינְען גוֹטְען רוֹטְש אֵינְס נױַע יאָהר' (Einen guten Rutsch ins neue Jahr); בגרמנית הרגילה זה מתפרש "גלישה טובה לתוך השנה החדשה" אולם זה מוזר ועל כן הוא טוען שהמילה רוֹטְש היא שיבוש של ראש. זה נלקח מהביטוי 'ראש השנה' והאיחול הוא – שיהיה ראש טוב לשנה החדשה.

הביטוי 'תַּכְלֶעס רְעֶדען' (tacheles reden) רווח אף הוא במקומות אלו, ופירושו כמובן – לדבר 'תכלית'.

והנה ביטוי מוכר יותר לדוברי האידיש שבינינו 'זו לאַנגְע זאַל מײן צָרְעס דױַעֶרן' (so lange soll mein Zores dauern) המשמעות שלו בערך היא: שלא לאורך זמן ימשכו צרותיי. והמלה צוֹרְעס היא כמובן 'צרות'.

מילים בלכודיש

נסקור מעט מן המבחר שבמילונו של הופמן. ונציין כי הופמן, שאינו יודע עברית כלל, העתיק את המילים לפי שמיעה. ולכן אף אנו נעתיק את המילים באותה הגייה שהופמן כותב במילונו, מה שילמד אותנו לא רק את תוכנו המרתק אלא גם את המבטא האופייני של יהודי המקום שנשתמר בפייהם של הגויים. מדהים לראות איזו כמות של מילים עבריות הצליחו גויי שופפלוך לקלוט – וזאת מבלי להבין את השפה העברית כלל.

לצורך העניין נקדים כמה דברים על ההגייה של יהודי שופפלוך שישבו בגרמניה ועל כן נמצאים בהגייה שלהם הקווים האופייניים של ההגייה האשכנזית, בנוסף למאפיינים שייכתן שהם ייחודיים לחבל הארץ שישבו בו, או אפילו לעיירה שופפלוך באופן מיוחד: רוב רובן המוחלט של המילים נהגה מלעיל, כדרך ההגייה האשכנזית עד היום.

ההגייה המלעילית גורמת לתופעה שמוכרת אף היא בהגייה האשכנזית של ימינו: מכיון שאיבדה ההברה האחרונה את הטעמתה, הרי שהתנועה שבה הופכת לכעין חטף-סגול. לכן כל האשכנזים אומרים תוֹרְה, גְמְרָא, סְבָרָא, במקום תוֹרָה גְמְרָא סְבָרָא. ובהגייה מזרח אירופאית הופכות גם הברות סגורות את ניקודן לסגול, ואומרים למשל תַּיִים אַרְיִים במקום תַּיִים אַרְיִים, או יוֹטְעף במקום יום טוב – וכנהנה רבות. כל אחד מאיתנו, גם אם אינו מדבר בהגייה זו – נתקל בה מן הסתם כששמע שליח ציבור באיזה 'שטיבלאך', או האזין לשירים של זמרים חסידיים.

כשאציין תנועת קמץ, הכוונה בדרך כלל לקמץ בהגייה אשכנזית שנהגה כמו האות ׀ הלוועזית, או כמו חולם בהברה ספרדית. אולם ישנו מילים רבות שהקמץ שבהם הוא 'קמץ ספרדי', אף זה כדרך האשכנזים שבהגייתם יש שרידים לתקופה שבה אבותיהם דיברו במבטא ספרדי. ולכן מופיעות מילים כמו בְּבִקְשָׁה, צָהַב, אָדָם, נָדָד. במקרים כגון דא סימנתי את הקמץ כפתח – להדגשה. כשאכתוב ע' בתעתיקי המילים, זה רק משום שרציתי לכתוב את המלה באופן דומה למקור העברי. כמובן שהגיית העי"ן לא קיימת בפייהם של יהודי שופפלוך, כשם שאינה קיימת אצל האשכנזים בכלל.

כשאכתוב ת' רפה, הכוונה כמובן להגייה האשכנזית שהת' הרפה נשמעת בה כסמ"ך. הופמן מתעתק זאת באות S, אך כמובן שהכוונה לת' רפה. לעתים חרגתי וכתבתי אף אני סמ"ך במקום ת' רפה, כדי להדגיש.

בהגייתם של יהודי שופפלוך נמצאים כל המאפיינים האשכנזיים בשפע ובהקצנה, אבל זולת זאת יש כמובן קוים אופייניים ליהודי גרמניה: ב' רפה או ו"ו על פי רוב אינה נהגית, ובמקומה באה פ' רפה, או ב' דגושה. כך למשל עָרַר בלכודיש הוא עָפָר או עָפָר. כמו כן העיצורים המאנפיים מ"ם ונו"ן מתחלפים

מילים עבריות משובשות בתוך האידיש

חלק גדול מרכיבי העברית שבתוך האידיש נשתבשו במהלך הדורות בגלל הגייה שלא התאימה לשפה, כמו דוגמאות הלכודיש שהבאנו בפנים. יש שיבושים ששגורים בפניו האשכנזים עד היום, כמו 'שְׂכוּלְעֶךְ' הלקוח מ'יישר כוח', או 'אויף-צוּלְאָכְעס' שתרגומו בעברית הוא בערך: לעשות 'להכעיס'. בשלט המתנוסס בפתח בית הקברות בפולנאה, כתוב 'פּאַלְאָנְעֶר יִידִישְׁעֶר פֶּעסְלֶעס', כלומר 'בית העולם היהודי של פולנאה'. לפי הכתיב – אינני בטוח אם מי שהכין את השלט ידע בכלל את פירוש המונח העברי [בית קברות נקרא גם 'בית עולם', על שם הכתוב (קהלת יב, ה) 'כי הולך האדם אל בית עולמו'].

פעמים רבות נבע השיבוש מכך שהדוברים לא הבינו בדיוק מה כוונת המילה המקורית. דוגמא יפה לסוג זה נמצאת בכרוז שנדפס בפלך וואהלין לאחר הפוגרום הנורא בקיישינוב, באסרו חג של פסח תרס"ג. עותק מהכרוז שמור בארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי בירושלים (תיק inv/8720,352), והוא נתפרסם על ידי פרופ' דוד אסף ב'גלעד לתולדות יהודי פולין' (כרך כ', עמ' 39 ואילך). הכרוז נכתב על ידי תמהוני אחד, באידיש, ותוכנו הוא שיש איזה צדיק נסתר הנקרא 'שם' הקודש [אולי בלבול של 'בעל שם הקדוש'], שיכול להושיע את כלל ישראל מצרותיו, אבל הכול תלוי אם ר' שמעון לייב שיפמן, שלדעת הכותב הוא צאצא של יוסף הצדיק, יבוא לרבי מבוואן, ואז יבוא גם 'שם הקודש' ויושיע את ישראל. אלא ששמעון ליב הנ"ל עקשן ולא רוצה לבוא לבוואן, כי הוא קמצן, ולכן צריכים לאסוף לו הוצאות הנסיעה ולהפעיל עליו לחץ שיבוא...

תוכן הדברים מרתק כשלעצמו, הכותב היה יהודי נלבב וכנראה קצת מבולבל, עם לב בוער ותשוקה עזה להושיע את ישראל. אבל זה לא הנושא שלנו. מה שמעניין אותנו הוא המילים העבריות המשולבות בו. ניכר מיד שהכותב לא היה בקיא גדול באותיות הקטנות, ואפשר שלא ידע כלל קרוא וכתוב, אבל הכְּתִיב למישהו בעל פה את הדברים, מישהו שגם הוא לא היה ידען גדול. וכך נוצר תיעוד מרתק של כל מיני מילים עבריות שאנו יכולים ללמוד ממנו כיצד הן נשמעו – וגם נתפסו – בעיני הכותב, כגון 'מאלך' במקום מלאך; 'אויצאאות' במקום הוצאות; 'טעקיוו' – תכף; 'אקשין' – עקשן; 'הארודטע' – חרטא, 'תניתיים און סיגיפון' – תענייתים [=תעניות] וסיגיפיים, ר' משה בן רא' נאמן – משה ברנו (המכונה רועה נאמן); 'פנחת בן ר' אליעזר' – פנחס בן אלעזר [בן אהרן הכהן]; דעם היילליגען טאנע ר' שמעון בן ר' יוחאנאן – התנא הקדוש רשב"י; דער שרייגע מלכות – עשרה הרוגי מלכות [כנראה הכותב תפס זאת כאיש אחד] ועוד.

בשפע, והם יאמרו יים במקום יין. ולהיפך: פֶּעֶשְׂאָמְען במקום פֶּשְׂמִים. שרידים של תופעה זו קיימים גם בהגייה האשכנזית של היום, וכל האשכנזים אומרים יוֹטְעָף במקום 'יום טוב'. [עניין זה אינו חידוש של האשכנזים; כבר בלשון חז"ל שכיחים מאוד חילופי מ"ם ונו"ן בסוף מילה, דוגמת 'מכניסים' / 'מכניסין' ואפילו אָדָן במקום אָדָם! אפילו במקרא נמצאת תופעה זו, כגון בספר דניאל (יב ו) לְקַץ הַיָּמִין במקום 'הימים'. רש"י על אתר עומד על תופעה זו ומביא עוד ארבע מילים דומות].

ליוצאי גרמניה יש כידוע שני חולמים מיוחדים: OU (או'או) ו AU (א'או), שני חולמים אלו, ואף חולם ספרדי רגיל (או) משמשים בערבוביא במבטא השופפלוכי, ואם איני טועה, גם באזורים אחרים בגרמניה קיימת התופעה. ובכל מקרה, אצל כל יוצאי גרמניה אין החולם נשמע תמיד אותו דבר, לפעמים הוא רחב ולפעמים הוא נשמע 'או' פשוט בלבד.

השוא בתחילת מילה נהגה פעמים רבות כפתח, דוגמת מְלֶאכָה, מְרַבָּה, מְחִילָה.

כובע של שבת למכונית

כעת נביא כמה משפטים שידגימו לנו את טיבה של הלכודיש, שמצד אחד היא כמעט עברית, ומצד שני המילים והתחביר משובשים מאוד בגלל המבטא וההשפעה הגרמנית החזקה. כמו

מכר חלקו בגן עדן לעזור לאלמנות ויתומים

פתח תפתח את ידך לאחיך לעניך (טו, יא)

הגאון הצדיק, רבי שמעון מנשה חייקין זצ"ל, רבה של עיר האבות חברון, היה גיסו של זקני הרה"צ רבי יצחק דוד גרוסמן זצ"ל.

הוא נתמנה על ידי רבו הרה"ק הצמח צדק זי"ע להיות הממונה על כולל חב"ד בחברון. בטוב ליבו העניק סכומים נכבדים למשפחות אלמנות ויתומים, ההוצאות גדלו - ולא עבר זמן רב וקופת הצדקה התרוקנה.

יום אחד באה אשה אלמנה, שבורה ורצוצה, ובכתה שאין לה לתת אוכל לילדיה. רבי שמעון מנשה הצטער מאוד על מצבה של האלמנה אך לא מצא אפילו פרוטה אחת לתת לה, לאידך גיסא - איך יוכל להשיב ריקם אשה אלמנה? חכך בדעתו ולבסוף אמר לה: יש לי הצעה טובה בשבילך. היות וכאן בעיר מחשיבים אותי

כצדיק וחסיד, על כן אכין פתק ובו יהיה כתוב שכל הקונה פתקה זו - מובטח לו חלק אחד מעולם הבא שלי!

בתחילה לא הבינה האלמנה את חשיבותו וערכו של מסמך זה, אך ברירות רבות לא היו לה. לקחה אפוא את הפתק, ניגשה לאחד מעשירי חברון והראתה לו אותו. העשיר קפץ משמחה על ה"עסק" הטוב שהגיע לידו, והושיט לה סכום נכבד. למחרת הגיעה לביתו של רבי שמעון מנשה עוד אשה אלמנה ובכתה על מצבה הקשה, הרב כתב גם לה פתק כזה; במשך הימים הבאים הספיק רבי שמעון מנשה למכור כמעט את כל העולם הבא שלו!

וסיפר אחד מתושבי חברון לשעבר שעוד ראה כמה פתקים כאלה אצל כמה אנשים מנגידי חברון...
 "לב ישראל" (להגה"צ רבי ישראל גרוסמן זצ"ל) - בפרשתנו

חמרי פלא

אופן הריגת זבובים וכדו' ונתן לך רחמים ורחמך (יג, יח)

כתב האוה"ח הק' כוונות מאמר זה כאן, לפי שציווה על עיר הנידחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם ומעשה הזה יוליד טבע ואכזריות בלב האדם, כמו שסיפרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנידחת, לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שהטבע יוליד בהם אכזריות, מקור הרחמים ישפיע בהם כוח הרחמים מחדש לבטל כוח האכזריות שנולד בהם מכוח המעשה, עכ"ל.

מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בספרו "אגרות משה" (חומ"מ ח"ב סי' מז) הוציא מדברי רבנו הנ"ל, שאע"פ שאין שום איסור, אף לא משום מדת החסידות, להרוג בעלי חיים המאוסים שמצערים או מזיקים לאדם, כגון: זבובים פרעושים ועכברים. "אבל מכל מקום אם אפשר טוב שלא יהרגם בידיו ממש אלא על ידי הנחת דבר ההורגם, מאחר דחוינו דכשעושה אדם מעשה אכזריות דרציחה אפי' לאלו שמחויבין להורגם על פי חיוב דין דסנהדרין, כעיר הנידחת, הוצרך הקרא ליתן הבטחה מהשם יתברך שיתן להם רחמים וגם עוד יוסיף אצלם מדת רחמים כדפירש באור החיים הק', וזה שייך גם כשהוא עושה במידת אכזריות לבעלי חיים, לכן טוב יותר שלא להרוג בבעלי חיים בידיים אלא על ידי הנחת דבר ההורגם וכדומה".

ומסיים: "ואף שלא מצאתי זה בפירוש, טוב להתנהג כן במקום שאפשר", עכ"ד.
 "אגרות משה" (שו"ת חומ"מ ח"ב סי' מז)

חמרי לרוש

אם מניח מאויביהם מה צריכים לברכת 'וישבתם בטח' והניח לכם מכל אויבכם מסביב וישבתם בטח (יב, י)

שואל הגה"ק הרבי רבי יהונתן אייבשיץ בספרו "תפארת יהונתן", הרי זה דבר פשוט שכיון שהניח לכם מכל אויבכם מסביב, ודאי הוא שתשבו בטח?

אלא נראה לבאר, אף על פי שיש שלום בין ישראל לאומות, לפעמים אין שלום בישראל בין אדם לחברו ושונאים זה את זה בלב, לכן הבטיחה התורה "ועברתם את הירדן" ושוב לא יהיה לכם לב רגז, שהרי על הפסוק "ונתן ה' לכם לב רגז" אומרת הגמ' (נדרים כב, א) כי בבבל נאמר, ובשעה שעוברים את הירדן שוב אין לב רגז. וא"כ זה הפירוש, "הניח לכם מכל אויבכם מסביב", היינו מאומות העולם, "וישבתם בטח", שיהיה שלום ביניכם בין אדם לחברו.

ובספר "גלילי זהב" מסביר בצורה אחרת, "וישבתם בטח" זה תנאי ועצה טובה ל"הניח לכם מכל אויבכם", אם תשבו לבטח, אם בפנים המחנה יהיה שקט ושאנן, אם אתם ביניכם לא תהיו מפולגים לעדות וכתות שונות, אז אין לכם לפחד "מכל אויבכם מסביב", וכפי שאמרו חכמינו "אלמלי היו ישראל באגודה אחת, אין כל אומה ולשון יכולים לשלוט בהם".

"מדשן ביתך" - בפרשתנו

זופרא לזופרא

החיים נמשלים לרכבת הנעצרת בתחנות שונות

לא תתגודדו ולא תשימה קרחה בין עיניכם למת כי עם קדוש אתה (יד, א-ב)

בניחוס אבלים על אדם צעיר, סיפר הגאון רבי יהודה צדקה על כפרי שהגיע לעיר, ושאל מה המסלול ומה המחיר של אוטובוס מסוים. ענו לו שהמחיר אחיד, כך וכך שקלים לכל מרחק. בתחנה הראשונה כשהאוטובוס נעצר, רואה הכפרי שחלק מהאנשים שעלו אתו בתחנה הראשונה, יורדים! נראה לו העניין משונה, איזה אנשים משונים. בתחנה השנייה שוב ירדו חלק מהאנשים שעלו אתו. בתחנה השלישית כששוב ירדו חלק מהאנשים שעלו אתו, הוא לא יכול היה להתאפק, פתח את החלון וצעק, חברים! השתגעו?

הרי באותו המחיר אתם יכולים לנסוע עד התחנה הסופית, מדוע אתם יורדים באמצע הדרך? האמת היא, שהם דווקא בסדר גמור! כי הם צריכים לרדת כאן, למה להם לנסוע לתחנה הסופית? הכפרי הוא זה שלא הבין את מהלך העניינים.

אמר ר' יהודה צדקה, אדם שנולד, יכול באותה הזדמנות לחיות תשעים שנה! למה באמצע הדרך אתה הולך? יורד מהחיים? אתה יכול לנסוע עד התחנה הסופית! אבל האמת, שהוא צריך לרדת כאן, למה לו לנסוע עד הסוף, להישאר כאן עוד חמישים שנה, בשביל מה? הוא גמר את התפקיד שלו כאן. "אמרות חכמה" - בפרשתנו

סגולה על נושא מסדר הפרשה

"עם סגולה"

י. חיימזון

סגולת מעלת אמירת תהלים בחודש אלול

כתב ב"מטה אפרים" (סי' תקפא סעיף ח): נוהגין בכל יום של ימי החול מראש חודש אלול ואילך, אחר התפילה אומרים בציבור עשרה מזמורים תהלים, ומתכוונים לגמר כל תהלים שתי פעמים קודם ראש השנה. והיא עולה כמניין כפ"ר. ומתחילין אחר ראש חודש כדי לומר יהי רצון המסודר אחר אמירת תהלים בשלמות עם התחנונים. ובימי תשובה שבין ראש השנה ליום הכפורים אומרים יותר מעשרה מזמורים בכל יום בכדי לגמור כל תהלים פעם שלישית קודם יום הכפורים, עכ"ל. והובאו דבריו ב"משנה ברורה" (סי' תקפא סק"ג).
 רמז נפלא נתן ב"ליקוטי מהרי"ח" (עמ' נט): ויאמרו לאמר

אשירה לה' ראשי תיבות אלול, ויש לרמז בזה "ויאמרו לאמר אשירה לה' - שאמרו לומר שירות ותשבחות לה' בחודש אלול", עכ"ד.

ראש ישיבת טשעבין, הגרב"ש שניאורסון, היה אומר לתלמידיו להקפיד לומר העשרה מזמורים בציבור דווקא לאחר התפילה, בהטעימו, שגם במנהג זה מצא היצר הרע מקום להחליש את הציבור, ומושכם מיד לסיים את תפילתם, באומרו שאינו מעבך לומר בציבור דווקא, והם יאמרו אחר כך, אבל אלו שאומרים תהלים צריכים להבין את גודל החשיבות בדבר, דבאופן שאינו מחשיב את אמירת התהלים אזי אינו מרגיש את ההתעוררות המיוחדת לחודש זה, עכ"ד.

וב"קצה המטה" (על ה'מטה אפרים' שם ס"ק כ"ה) כתב: והמעין בספרי מוסר ובספרי הפוסקים, יראה איך שיש להיזהר מאוד באמירת תהלים בכל יום, כי בשתיים ייחשב, בעמוד העבודה ובעמוד התורה, וכעוסק בנגעים ואהלות

שמעון טיקוצקי

הצדיק הנסתר מפולין

דמות הפלא, עטוית הסוד, של הרה"ק רבי צבי הירש מגידזעל זי"ע, הצדיק הנסתר מפולין שגדולי החסידות ביקשו להכתירו אלוף לראשם | נסתלק בשבוע של פרשת ראה, כ"א אב תקצ"א, והותיר אחריו 'דבר תורה' אחד ויחיד על פרשה זו

לבש בגדי שבת והדליק נרות
את הצוהר הגדול ביותר לדמותו של רבנו, פותח, ולא במקרה, נכדו של בעל התפארת שלמה זי"ע, הגה"ח רבי יצחק מרדכי הכהן ראבינאוויץ זצ"ל, הרב מפלאוונא – ששמע על דמותו של

"...צדיקי הדור הכירו במעשיו וכמה פעמים בקרוהו באוהלו וגם הרה"ק ר' בונם מפרשיסחא ובנו הרה"ק ר' אברהם משה, והרה"ק מהר"י מווארק, הרה"ק מקאצק והרה"ק בעל 'תפארת שלמה' ביקרו אותו בהיכלו, הוא היה בעל רוח הקודש, קדוש וטהור ולא רצה להתגלות..."

רבנו מפי אבותיו ובני עירו, ונביא את הדברים בסגנונם המקורי, כפי שהביאם בספרו 'עטרת שלמה':
"זקני, התפארת שלמה זצוק"ל, היה פעם אחת אצל הרה"ק צדיק יסוד עולם מוהר"ר הירשעל זצ"ל מגידזעל (כפר קטן הסמוך לפלאוונא) שהיה תלמידו של ה'נודע ביהודה' וסיפר הרה"ק מוהר"ר הירשעל לתפארת שלמה זצ"ל שראה את ה'נודע ביהודה' בחלום ודיבר אתו.
והשיב לו זקני זצ"ל: "דער נודע ביהודה האט געמעגט קומען צו אייך, דען נאך אזא תלמיד וויא איהר האט דער נודע ביהודה ניכט איבער געלאזט עכ"ל (תרגום: יכול וצריך היה ה'נודע ביהודה' לבא אליכם, כי תלמיד כמוכם הוא לא השאיר)...
והרב מפלאוונא ממשיך וכותב: "למען כבוד הצדיק הזה, אשר מנוחתו כבוד פה בעירנו פלאוונא, ארשום בזה קצת מהנודע לי על אודותיו זי"ע: הרה"ק רבי הירשעל זצ"ל הנ"ל היה קדוש

"נכד ר' צבי הירשעל מגידזעל". שער הספר "נהורא דאברהם" להג"ר אברהם גוטסמן
הזיכרון לקהילת 'ראדומסק'.
בעיירה שקטה ומבודדת משארן העולם, זו גידזעל, התגורר לפני למעלה ממאתיים שנה צדיק נסתר, איש אלוקים קדוש, שחי בפשטות עצומה והתפרנס מייצור 'מי דבש', ה"ה הרה"ק רבי צבי הירשעל זי"ע, המכונה רבי הירשעל גידזעל'ער, אשר שמו נישא ברטט ובהערצה בקרב צדיקי וחסידיו פולין.

אחד מדברי התורה היחידים שהשתמרו מהרבי הקדוש ר' משה'לי מלעלוב זי"ע, טמון בסיפור הבא אותו הנציח בכתביו החסיד מעתיק השמועה ר' נח גד ויינטרוב ז"ל, בזה הלשון:
"סיפר לי הרה"ח ר' יחיאל יוסף טיבערג, שהרה"ק ר' משה מלעלוב היה אצל הרה"ק ר' הרשעל גידזעל זצ"ל והריח ריח עורות שהניחו בניו לייבש על התנור של אביהם, ואמר לו הרה"ק ר' משה זצ"ל ה' מדוע מריחים ריח של עורות אצל כבודו? אמר: מה אוכל לעשות? הלא בני מתפרנסים מזה.
"אמר לו הרה"ק ר' משה'לי זצ"ל: הקב"ה נתן התורה על הר סיני כדי ללמוד מזה עניויות. אם כן הלא היה יכול ליתן בארץ מישור או בבקעה? נראה מזה שהר על כל פנים צריכים להיות", ע"כ.
מי היה אותו צדיק - רבי הירשעל גידזעל'ער? ומדוע ביקר אצלו הרבי ר' משה'לי?
שתי השאלות האלו לקחו אותנו למסע מרתק בעקבותיו של 'צדיק נסתר' מופלא שחי בעיירה קטנה בפולין של לפני כמאתיים שנה, ואשר ענקי מאורי החסידות, כמו הרבי ר' בונם מפרשיסחא, הרה"ק ר' יצחק מווארקא, הרה"ק התפארת שלמה, הרבי ר' אברהם משה מפרשיסחא, היו נוהגים לבקר בקיטונו ומשוחחים עמו בענייני עבודת ה', ועד כדי כך ש"ביקשו להכתירו אלוף לראשם", אך הוא סירב לצאת ממעטה הסתרתו.

גידזעל, עיירתו של צדיק נסתר

גידזעל, כפר קטן וציורי במרכז פולין, מרחק קילומטרים ספורים ונסיעה של דקות מהעיר ראדומסק, עירו של בעל התפארת שלמה זי"ע וממשיכי דרכו.
על הדרך ממוקמת היישוב 'פלאוונא' (2.5 ק"מ מגידזעל), אף היא עיר 'ראדומסקאית' מובהקת, יען כי צאצאיו של התפארת שלמה התגוררו בה וכיהנו בה ברבנות. "שני היישובים פלאוונא וגידזעל (גידזעל) היו מפורסמים באוכלוסייה היהודית בני תורה ויראי שמים חסידים מפורסמים גרו בהם" קוראים אנו בספר

וטהור וצדיק מפורסם אצל כל צדיקי דורו וכל צדיקי דורו חבבוהו עד מאוד.

"וגם אדמו"ר הה"ק הרבי רבי בנימין זצ"ל מפרשיסחא היה אצלו ובא ביחד עם הרה"ק מקאצק זצ"ל, וכאשר שמע הרה"ק הר"ר הירשלע זצ"ל שהם באים אליו לבש בגדי שבת והלך לקראתם עד פלאוונא, ונסעו עמו ביחד עד גידולי, וכאשר באו אל ביתו הדליק הנרות לכבודם כמו שמכבדים את השבת ואמר: כי איתא בווהר הקדוש תלמיד חכם איהי שבת - על כן צריך לכבדם כמו שמכבדים את השבת.

"וגם הרה"ק אדמו"ר מוהר"ר רבי יצחק מווארקא זצ"ל היה אצלו".

שיח שרפי קודש על הפסוק 'ראה אנכי'

בשלב זה מביא הגה"ח ר' רבי יצחק מרדכי רבינוביץ, סיפור שמביא הגה"ח ר' יצחק מרדכי פרוואה, נכד הרבי הזקן מווארקא זי"ע, בספרו 'אילנא דחיי', אך עם תוספת וגילוי מפתיע משלו: וכך כתוב בספר אילנא דחיי, "פעם אחת נסעו אה"ז הקוה"ט מוהר"ר מווארקא זצ"ל עם הק' רבי אברהם משה מפרשיסחא זצ"ל בן אדמו"ר הרבי ר' בנימין זצ"ל אל צדיק נסתר אחד אשר היה דר בכפר (על כך מוסיף הרב מפלאוונא בזה"ל: "זואת ידוע לי בבירור שהצדיק הנסתר הזה היה הה"ק רבי הירשלע מגידועל").

אותו ביקור התרחש בשבוע של פרשת ראה, "ואמר אה"ז הרבי מווארקא זי"ע תורה על פרשת השבוע, פרשת ראה, וזה לשון קודשו: הנה דרך העולם הוא שכאשר ילד קטן אינו רוצה לילך לחיידר אזי נותנים לו איהו דבר כדי שיתרצה לילך, וכאשר כבר הגיע ל'חדר' ואין רוצה לשים לב למה שלומדים אזי המלמד מראה לו רצועה של עור לאמור לו אם לא תשמע ותאזין לדברי אכה אותך ברצועה שבידי. וכאשר הילד מתבגר, מבין הוא בעצמו שצריך ליתן ליבו ומוחו ללימודו, ואין צריך עוד המלמד להפחידו ברצועת עור שבידו.

"וזה שאמר הכתוב 'ראה' - ראה והתבייש בעצמך, אנכי' נותן לפניכם היום, שכבר אתם מספיק מבוגרים לדעת ולהבין שטובתכם היא אם תשמעו אל מצוות ה' אלוכם, ואף על פי כן אין אתם רוצים לשמור את מצוותי ית' עד אשר הנני מוכרח ליתן לפניכם 'ברכה וקללה' כדי להפחידכם, עכ"ל".

נענה אפוא גם הרב הקדוש מוהר"ר רבי אברהם משה מפרשיסחא זי"ע והגיד פירוש משלו על פסוק זה: "ראה אנכי בעצמי נותן לפניכם ברכה וגם קללה, ולא כהאפיקורסים שאמרו מי שפועל טוב אינו פועל רע ח"ו".

"נענה הצדיק הנסתר (רבי הירשלע) בעונותנותו, אני אומר לכם תורה של בן כפר, א פוערישע תורה, 'ראה אנכי, שכל אחד יסתכל לתוך עצמו (אמר זאת בלשון פויליש - פאטש סאביע). מסיים בעל 'אילנא דחיי' ומסביר: "כי כל כוונת הקדושים הנ"ל בביקורם אצלו, והתורות שאמרו, היו כדי לחקור על הצדיק הנסתר הזה ולהיודע ממנו נסתרותיו, והרגיש הוא ברוח קודשו מטרת בואם אליו, ולכן אמר להם 'ראה אנכי', שכל אחד יסתכל על עצמו כי לא רצה להתגלות זי"ע".

בחזרה לפתיח בו התחלנו את דברינו, מתברר אפוא שהרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע אף הוא נמנה על הצדיקים שנהגו לפקוד את מעונו של רבי הירשלה זי"ע לשוחח עמו ולהתבשר מזיוו.

החוזה מלובלין מעיד על גילוי אליהו

סיפור מופלא מביא החסיד ר' נח גד ויינטרוב ז"ל, ששמע זאת מנכדו של רבנו, ר' ישראל (גוטערמן) מתל אביב:

הרה"ק רבי הרשילי גידולי היה נוהג מדי שנה בשנה להזמין אורח לכל ימי חג הסוכות. פעם אחת הגיע ערב בחג בבוקר ועדיין לא השיג אורח והצטער צער רב. נעמדו על אם הדרך, הוא וזוגתו, זה בצד זה, וזו בצד אחר, לראות אולי יגיע אורח...

ציפו והמתינו, עד שלפנות ערב ראו איש אחד הולך כששק על כתפיו, נגשו אליו ושאלוהו אם ירצה להיות אורח לכל ימי החג? השיב להם שרוצה לילך הלאה אל העיר הסמוכה, פלאוונא, שוב הפצירו בו והתרצה לבוא ולטעום אצלם רק בערב חג הסוכות, כי מטרתו הייתה ללכת העירה, שם יהיה לו מעט כסף.

כאשר שמעה כן הרבנית אמרה לבעלה "גם אנחנו ניתן לו כסף כדי שיישאר עמנו בכל היום טוב, ואולי אינו מאמין - אתן לו אפוא משכון מטפחת כוכב שלי - שטערין טיכל ששווה כסף רב"... ואכן נשאר אצלם האיש במשך ימי החג, אלא שבמוצאי החג נעלם

תגלית בפאביאניץ: "בהרב הצדיק רבי צבי מגידועלא"

"בהרב הצדיק רבי צבי מגידועלא". מצבת נכד רבנו, הרה"ח ר' שלום יוסף ציכטיגער מפאביאניץ זי"ל

פאלאוונא בה התנוסס ציונו של רבנו עד השואה (בית החיים שם נהרס כמעט לחלוטין בימי השואה) ולחקור עוד על תולדות חייו, אלא שבינתיים פרצה לה ה'קורונה' והנסיעה נדחתה לפי שעה. תקוותו כי מי מהקוראים הנכבדים יוכל לשפוך אור ופרטים נוספים על דמותו של אותו צדיק מופלא, זי"ע.

לפני כמה חודשים הפציע בגיליון הנכבד "נחלתנו" (היו"ל ע"י מכון 'נחלת צבי') מכתבו של הרב משה צבי ציכטיגער שליט"א הכותב שביקר בעיר אבותיו, פאביאניץ שבפולין, וגילה על מצבת זקנו כי הוא נמנה על צאצאיו הישירים של הרה"ק רבי צבי מגידועל זי"ע.

עם כתיבת שורות אלו, פנינו אל הרב ציכטיגער שליט"א וביקשנו לשמוע פרטים נוספים, וכך הוא מספר: "בתחילת החורף האחרון ביקרתי בפאביאניץ שם מצאתי את מצבת זקני הרה"ח בנש"ק ר' שלום יוסף ציכטיגער זי"ל, עליה נחרת הנוסח הבא "בהרב הצדיק ר' יצחק מקלאביצק, בהרב הצדיק רבי צבי מגידועלא".

"מהמצבה התברר לנו שזקני ר' שלום יוסף היה נכדו, בן אחר בן, של רבנו. גילינו גם את מצבת אחיו - דו"ז הרה"ח ר' צבי הירש ציכטיגער מלודז', שנקרא על שם זקנו - רבנו.

בעקבות הגילוי המרעיש התחלתי להתעניין בתולדותיו ופרטי חייו של רבנו, ומעניין כי במרשם האוכלוסין הפולני גיליתי ששם משפחתו היה לכאורה 'ליכטנשטיין', מה שתואם את מוצאו מגלילות אשכנז ומורביה, שכן היה כאמור תלמידו של בעל ה'נודע ביהודה' בפראג, אך מאידך לפי המצבה שלפנינו מסתבר ששם משפחת רבנו וצאצאיו אחריו היה 'ציכטיגער'. הוא מוסיף, כי בכוננתו היה לנסוע בשנית לפולין ולבקר בעיירה

עורות שהניחו בני רבינו לייבש על התנור

והשאיר אחריו את המשכון, חיפשוהו ולא יכלו לפוגשו. לימים נסע הרה"ק רבי צבי זצ"ל אל רבנו הקדוש החוזה מלובלין זי"ע. אמר לו הרבי מלובלין: "רבי הרשילי, רבי הרשילי, למה הפצרתם כל כך עד שהטרתם את אליהו הנביא שיהיה אצלכם על כל חג הסוכות? אבל היה לכם אושפיזינא טבא, אורח הגון".

מוסיף רבי נח גד וכותב: "הרה"ק רבי יצחק מווארקא, ועוד צדיקים, ביקשו לעשותו (את רבי הירשלה) אלוף לראשם, ולא רצה בשום אופן".

שלושת ה'צבאים' בפאלאוונא

בכ"א מנחם אב תקצ"א נסתלק רבנו לשיבה של מעלה, קברו נכרה לו בעיירה הסמוכה, פלאוונא, על קברו הוקם 'אוהל' ועד שנות השואה, כפי שמוזכר בכמה מקורות היסטוריים, היו יהודים רבים נוהרים להשתטח על ציונו של אותו צדיק ואיש פלא להיושע בדבר ישועה ורחמים.

מבין צאצאיו של רבנו, נכון לכתיבת שורות אלו, ידועות לנו משפחות ציכטיגער, נכדי בנו הרה"צ רבי יצחק מקלובוצק זצ"ל (ראה מסגרת) ו'גוטערמן' נכדי הגאון רבי שמואל גוטערמן אב"ד דק"ק קמיניסק, חתן רבנו.

מסופר כי בסוף ימיו עבר הרה"ק רבי צבי מרדכי זי"ע, בן הרה"ק רבי אברהם משה מפרשיסחא זי"ע, להתגורר בעיירה פאלאוונא, נענה אז הרה"ק בעל ה'תפארת שלמה' זי"ע בדרך צחות:

"בעיירה פאלאוונא נמצאים די בעסטע דריי הערשעלעך (שלושת הצבאים המובחרים ביותר) הלא הם: הרה"ק רבי הירשלה מגידול (שנטמן כאמור בפלאוונא), רבי הירש מרדכי הנ"ל, והרה"צ רבי צבי הירשלה (פאלאוונער) (אבי אביו של הרה"ק בעל 'אמונת משה' מאלכסנדר זי"ע).

"אחד מהצדיקים הנסתרים בדורות שלפנינו"

זה לשון קודשו של הרה"ק בעל 'אמונת משה' מאלכסנדר זי"ע בספרו הק' פרשת ראה:

"ראה אנכי וגו' אחד מהצדיקים הנסתרים בדורות שלפנינו הרב הקדוש רבי הירשלה מגידועל זצ"ל אמר ראה אנכי, ראה עצמך, אמר בלשון פולני 'פארטש סאביע', הפי' בדבר הקדושים שהאדם צריך לעיין במצבו ולראות איך ירד מאיגרא רמה לבירא עמיקתא כי ניתן לו משמים נשמה גבוהה, חלק אלוקי ממעל, בבחי' ויפח באפיו נשמת חיים - מאן דנפח מתוכו נפח ואיך מדרגתו עכשיו. וכאשר יעיין בכובד ראש במצבו השפל ירחם על עצמו ויתמלא רחמנות על נפשו ויעורר על ידי זה רחמים ממקור הרחמים שישבו לשורשו לתקן דרכיו".

וכך מתמצת בעל 'מליצי אש' בערכו של רבנו: מור"ר צבי הירש זי"ל מגידועל היה צדיק נסתר יושב בכפר ועשה משקה מי דבש ובוה התפרנס עצמו וכל דרכיו ועבודתו היו בהצנע לכת אבל צדיקי הדור הכירו במעשיו וכמה פעמים בקרוהו באוהלו וגם הרה"ק ר' בונם מפרשיסחא ובנו הרה"ק ר' אברהם משה, והרה"ק מהר"ר מווארקא, הרה"ק מקאצק והרה"ק בעל 'תפארת שלמה' ביקרו אותו בהיכלו, הוא היה בעל רוח הקודש, קדוש וטהור ולא רצה להתגלות".

מפליא הדבר כי רבנו נסתלק לעולמו בכ"א מנחם אב, החל לרוב בשבוע של פרשת ראה, וה'דבר תורה' היחיד שהשתמר ממנו הוא על פרשה זו. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

מידות פנים פרק ה'

פרקי מחשבה לעבודת המידות בדרך פנימית ויסודית, באור התורה והחסידות

פנחס גרינבוים

מה הוא הערך האמיתי שלנו?

ובכן, כשם שאנו מבינים שישנם תיקונים נוראים ונשגבים שרשב"י וחבריו תיקנו בעולם, ואיש זולתם לא היה יכול לפעול זאת. כך עלינו להבין ולהפנים שיש תיקונים עליונים ונשגבים, שרק אנחנו מסוגלים לפעול. אין לנו עסק בנסתרות, ואיננו יודעים בשביל אילו דברים באנו לעולם, אבל זאת נדע בוודאי, שמדובר בתיקונים שהם לא היו יכולים לפעול ואנחנו כן. כי הרי אם היו אלו שליחויות שגם הם היו יכולים לפעול, הרי שאנחנו לא היינו באים לעולם. ואם אנחנו כאן, הרי זה אומר שצריכים אותנו.

אנו רואים סביבנו אנשים גדולים וגדולים יותר, ישנם אנשים שמאוד מצליחים בחייהם, הם קוצרים הישגים על כל צעד ושעל, ברוחניות ובגשמיות, ואנחנו... לפעמים נראה שאנחנו כל כך רחוקים מכך, התורה שלנו לא ברמה גדולה כל כך וגם התפילה והיראת שמים וכו'. ואכן את מה שצריך לשפר, מוכרחים לשפר, אבל ההסתכלות צריכה להיות שונה בתכלית. כי ייתכן שבמבט חיצוני ושטחי פלוני ואלמוני מצליחים יותר בחייהם הרוחניים והגשמיים, אבל את התפקיד המיוחד שאני קיבלתי ושאיני יכול למלאות בעולם, לא פלוני ולא אלמוני יכולים למלאות. נכון שאני צריך להתחזק במילוי תפקידי, ונכון שלא תמיד אני ממלא אותו בשלמות, אבל זה התפקיד שלי, הייחודיות שלי, ובה, אין שני לי.

וכך אמרו חכמנו ז"ל: (סנהדרין פ"ד מ"ט)

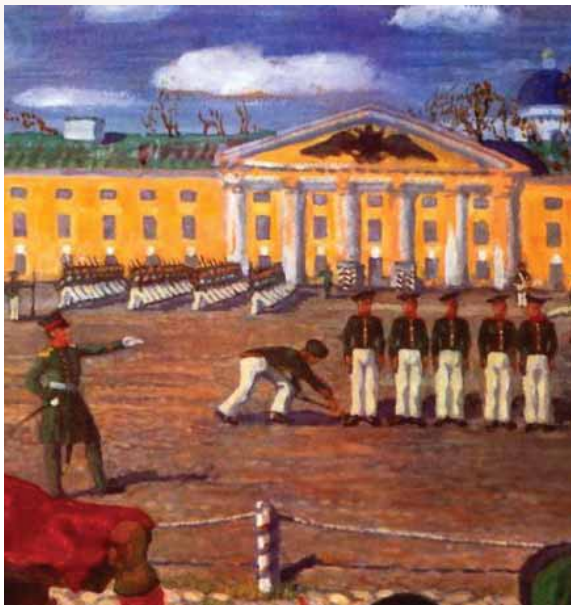
"נברא האדם יחידי... לפיכך חייב כל אדם לומר: בשבילי נברא העולם"

זה לא אמרת חיזוק שנועדה לתת לנו הרגשה טובה לזקוף את גוינו, זהו פשוט נתון יבש ואמיתי שאיננו יכול לחלוק עליו. אתה קיבלת תפקיד בלעדי, ולא משנה מה עושים כולם סביבך ואיך הם ממלאים את התפקיד שלהם, כי אתה מופקד על מילוי תפקיד אחד ויחיד, והוא: תפקידך שלך.

קנה מידה נכון

וכאן חובה לחדד נקודה נוספת.

הסיפוק של כל אדם תלוי בדרך כלל ברמת הישגים שלו, כשהוא מצליח לקצור הישג כלשהוא, הוא שמח, וכשהוא מרגיש שהוא לא מצליח, הוא עצוב. אכן לפעמים יכול להיות מצב שהאדם

חיילים של הקב"ה. מסדר צבאי עתק ברוסיה

עבודת התפילה. מרן האר"י גילה כי מיום בריאת העולם ועד היום, אין אף תפילה שפועלת את אותה פעולה שפעלה התפילה הקודמת או הבאה. כל תפילה ותפילה פועלת פעולות מסוימות בעולמות העליונים, ואת הפעולות הללו לא תוכל שום תפילה שהייתה או שתהיה להשלים. לפעמים אדם נוטה לעשות לעצמו הנחות ולומר, הרי אתמול התפללתי כראוי, וגם למחר אני קרוא אל המלך, ומה בכך אם תפילה אחת לא תהיה כל כך כראוי. אך כאשר מפנימים שכל תפילה היא יחידה בעולם, לא מוותרים על שום תפילה.

כדברים הללו נאמר גם לגבי בריאת האדם בעולם. בספרים הקדושים מבואר שאין שום אדם, מאדם הראשון ועד הנה, שיש לו בדיקת את אותו התפקיד של חברו. הקב"ה אינו מחזיק בעולם אנשים 'להחלפה', אין מושג כזה. כל אדם בא לכאן כדי לפעול

במאמר הקודם דיברנו על כך ששורש כל המידות הרעות, היא מידת הגאווה, ועל כך ששורש הגאווה הוא, אי הכרת הערך העצמי שלנו, מה שגורם לנו להסתכל על עצמנו אך ורק דרך המשקפיים של זולתנו, ולצפות כל העת לכך שאחרים יחשיבו אותנו, היות ואנחנו לא מספיק מחשיבים את עצמנו. כתוצאה מכך אנו חיים בפרד מתמיד מפני המבט השלילי של הסובבים אותנו, ומתאמצים להרשים אותם ואת עצמנו.

לאחר שהבנו שהטיפול בשורשי הגאווה תלוי בהכרה נכונה שלנו את עצמנו, מן הראוי לעיין ולבדוק, מה הוא אכן הערך שלנו? מה אנחנו באמת שווים?

ובכן, ראשית יש לזכור כי הערך האמיתי של יהודי הוא, מה שהוא חלק אלוהי ממעל, נזר ובחיר הבריה. האהבה שאוהב אותנו הקב"ה בכל מצב, זה הוא הערך האמיתי שלנו, השווה שאיש בעולם לא יוכל לקחת מאתנו. ואכן יש להרחיב את הדיבור על כך, ובעז"ה עוד חזון למועד, אך יש להקדים לכך בחינה נוספת, כזו שאולי יותר שווה לכל נפש.

ונקדים שמדובר בנקודה יסודית מאין כמוה, פסגת הסדרה דנו. בכוחה של ההארה שנכתוב כאן, להאיר בעז"ה את חיינו באור עצום ונפלא מאין כמוהו. ולכן כדאי להתבונן בדברים, להפוך בהם שוב ושוב, עד שיהיה פכח לחלק מחיינו, לטוב לנו בזה ובבא. מדובר בגישה לחיים שכדאי לנו לאמץ, היא יכולה לשנות את חיינו בכל התחומים לבלי הכר, ובמיוחד בעניין עבודת המידות.

אנשי הפופקורן

הנה בקרב הילדים מקובל לאסוף תמונות של רבנים וכיו"ב בשביל 'אוסף'. לכל ילד יש תמונה שאותה הוא מדביק באלבום המיוחד, ומלבד זאת מקובל לאסוף עוד כמה תמונות מכל סוג, 'להחלפה'.

ההרגשה הפשוטה של הרבה מהאנשים היא, שבעולם יש אנשים שהם 'התמונה' הנבחרת, ויש עוד אנשים שהם 'להחלפה', כאלו שממלאים בהם את העולם, כאלו שצריך בשביל להשלים אתם את המניין, פופקורן שממלאים בו את חבילת הממתקים... זו היא הרגשה שמאוד מאוד מצויה בקרב רבים וטובים, והיא משליכה ומשפיעה באופן עקיף וישיר על כל ענייני עבודת ה' של האדם.

כי הנה אמנם הספרים הקדושים מלאים בחיזוקים מחיזוקים שונים לבאר שכל פעולה של כל אדם שווה עד מאוד, וכל דבר הכי קטן, הוא מלוא כל העולם, וכן על זו הדרך. אכן כבר התרגלנו לדיבורים הללו, והם נשמעים לנו כמו סוג של חיזוק שמחזקים 'ליד מיוחד' שהצליח ליצור איזה קשקוש בצבעים שלו, וכולם מסביבו אומרים לו 'איזה יופי'. הדברים הללו עוברים ליד אוזנינו, ולא חודרים ללב.

אבל האמת היא עמוקה הרבה יותר, ושומה עלינו לברר זאת אצל עצמנו באופן החזק והעוצמתי ביותר, כיון שזה הוא אחד מהשערים הראשונים של עבודת ה', ולפני שמבררים נקודה זאת, אפשר לומר שכל העבודה לוקה בחסר משמעותי ביותר.

בלעדי וייחודי

להבנת הדברים יש להסמיך לכאן את דברי האר"י ז"ל בעניין

קוצר הישגים, ועם כל זאת הוא עצוב, וזה יכול לנבוע משני דברים: א. שהוא לא מגדיר בצורה נכונה מה נקרא הישג. ב. והוא מה שמוליד את א', שהוא מודד את ההישגים שלו בקנה מידה לא נכון. הווי אומר: קנה המידה האנושי של ההצלחות הוא, הישגים שאפשר למדוד בגודל ובכמות, משלוח מנות מיוחד נחשב כזה

פעולות מסוימות, שהוא, ורק הוא יכול לפעול. הווי אומר: במהלך הדורות היו בעם ישראל מיליוני יהודים, אברהם יצחק ויעקב, תנאים אמוראים, רבי שמעון בר יוחאי, האר"י ז"ל, הבעל שם טוב, כל אחד מהם הופקד על פעולות מסוימות שעליו היה מוטל לתקן בעולם, ואף אחד זולתו לא יכול לתקן אותם.

הרב מטשעבין או הרב מבריסק

הרב מטשעבין ז"ע בכניסה לשיבתו

כמה ימים יצא מחדרו ונענה בהשלמה כי דרך לימוד זו היא אינה בשבילו.

צא ולמד: אילו היה הרב מבריסק מודד את הצלחותיו בעיניים חיצוניות, והיה מתעקש להמשיך בדרך לימוד זו שמתאימה לרב מטשעבין, מה היה קורה. גם אילו נניח שבכישרונותיו הברוכים היה מצליח להשיג גדלות בתורה בדרך הבקאות, אבל מה היה לקב"ה מזה, הרי טשעבינער רב אחד כבר היה לו בעולמו, כעת הוא נצרך לבריסקער רב, ולמטרה זו לא יועילו שני טשעבינער רב'ס, גדולים ככל שיהיו. כמה הבנות מעמיקות בסדר קדשים היה העולם מפסיד כתוצאה מהתעקשות זו. ויתרה מכך, הרי הוא בעצמו היה מפסיד את עצמו, וזה הוא ההפסד הגדול ביותר.

לחידוד האמור נביא דוגמא מהחיים: הנה ישנו אדם שקיבל כישרון לזכור פרטים רבים, והוא מרגיש סיפוק גדול מלימוד באופן של ריבוי פרטים, זה ממלא אותו בחיות וסיפוק. אך מה יעשה והוא נולד בסביבה שיותר מעריכה אנשים שמעמיקים בכל נקודה ומתרחבים בה לאורך ולרוחב, ופחות מחשיבים כמותיות. אדם זה, אם טרם עבר על עצמו לקבוע קנה מידה אמיתי בינו לבין התפקיד שהטיל עליו קונו, הרי שהוא כל הזמן ירגיש רגשי נחיתות במעמדו, ויחוש כי הוא אדם של בדיעבד, שהרי כל הסביבה חושבת בצורה אחרת ממה שהוא חושב, ואם כן כנראה שמשוה בו לא בסדר. ואם הוא מרגיש כך, הרי שהוא ינסה בכל מחיר לשנות את המצב, הוא יתעקש לעבור לצורת הלימוד ש'כולם' לומדים בה, ויאמץ את ראשו לחשוב בכיוון המחשבה שכולם חושבים. ניסיונות אלו נועדו מראש לכישלון, כיון שאם הקב"ה ברא את האדם בצורה מסוימת, הרי שהוא רוצה אותו כך, ורק כך. כל ניסיון להילחם חלילה עם רצון ה', עליו נאמר 'והיא לא תצלח'. מה שהוא כן "ירוויח", הם כאבי לב בלתי פוסקים, הרגשה גרועה וחוסר סיפוק משווע, זאת כיון שהוא מנסה לצעוד בדרך שלא נסללה עבורו.

אבל אם הוא ישיב להיכנע לרצון ה' ולהבין שמה שאדם פלוני או אנשים פלונים קיבלו תפקיד שכזה, עדיין אין זה אומר שום דבר לגבי תפקידו האישי בעולמו. ואם אלו הם הכלים שהוא קיבל הרי זה אומר שזה מה שהקב"ה מצפה ממנו, ומה בכך שמאנשים אחרים הוא מצפה למשהו אחר. סיפור נאה בעניין זה היה עם מרן הגרי"ז מבריסק זיע"א, אשר פעם לאחר שסיים לשוחח בדברי תורה עם מרן הרב מטשעבין זיע"א, חלשה דעתו מהיקף הידיעות העצום של ידיו הרב, אשר כידוע היו באופן מבהיל, ובעקבות כך החליט להסתגר בחדרו ולהתחיל להשקיע בידעת התורה בבקאות נרחבת. ואכן התיישב ופתח ב'מאימת' בתחילת מסכת ברכות. כך גמע זמן מה עוד ועוד דפים, עד שלאחר

בקונדיטוריה אשר תכליתה היא למצוא חן בעיני הקונים, העוגה היפה יותר נחשבת לאין ערוך לעומת הקטנה.

אכן זה נכון כשמדובר בקונדיטוריה שמטרתה היא לשווק דברים לאנשים מבחוץ, שם ההצלחה מתבטאת ביופי והדר, בגובה וברוחב. ואילו כאשר אמא מבקשת מבתה הקטנה שתכין לה עוגה, כדי לראות את יכולותיה, הרי שבעיניה העוגה הקטנה והשרופה והשטוחה שהבת הצליחה להפיק, מלאת חן והדר הרבה יותר מעוגת השכבות המעטרה. מכאן נובעת הטעות הגדולה שלנו. אנו נוטים להסתכל על הקב"ה כבעל קונדיטוריה, אשר חפץ לאגור לעצמו עוגות יפות, ומה הם העוגות של הקב"ה, תפילה בהתלהבות ובדבקות ללא הסחת הדעת לרגע, תורה ברציפות ובבהירות, ורוממות ודבקות, וכן על זו הדרך, דברים נוצצים ובולטים, הישגים ניכרים לעין, כאלו שלא צריך להיות מבין גדול בשביל להבין שמדובר בהישג כביר.

אכן התפילות 'הפשוטות' של אלו שלא שפר עליהם גורלם והם צריכים עדיין להיאבק על פירוש המילות או על הגעה בזמן, אלו שאת רוב רובו של ה'סדר' בכולל או בישיבה הם צריכים להקדיש רק בשביל להבין בכלל על מה מדובר, וגם בסופו של דבר הדברים לא יוצאים להם לגמרי ברורים, אלו שהמאבקים שלהם הם שקטים בפניות אפלות וחשוכות שאף אחד לא רואה ולא יודע, וההצלחות שלהם אף פעם לא נוצצות ולא משתקפות במשקפיים של הסביבה. וכי מה צורך בכלל יש בעוגות מרופטות ויבשות שכאלו? מה הן שוות על ידי העוגות המפוארות והנהדרות של הצדיקים הגדולים או של תלמידי החכמים המופלגים, שעושים משהו בחיים בשביל הקדוש ברוך הוא.

זו היא הטעות הגדולה ביותר שלנו. **הקב"ה לא צריך עוגות, הקב"ה צריך חיילים!!!**

הקב"ה צריך שאתה, כן, אתה הקטן והלא מוצלח ולא מוכשר וכו', תמלא בנאמנות ובצייתנות את התפקיד שהוטל עליך. ואם אתה מאלו שהתפקיד שלהם הוא להיאבק על כל תיבה בתפילה, או על כל שורה בגמרא ובתוס', בלי להבין ובלו להרגיש, אז זה מה שהקב"ה מצפה ממך, וזה מה שאתה צריך לעשות.

הקב"ה לא צריך בבית גנזיו 'אוסף' של תפילות מוצלחות ושל 'סדרים' מלאים באור ובהירות, הוא כן רוצה צבא של חיילים

נאמנים שעושים את מה שנדרש מהם.

אז נכון שלפעמים יש הרגשה חמוצה, למה דווקא אני נבחרתי לתפקיד הפשוט יותר, ולמה פלוני נבחר למלאות תפקיד נוצץ יותר, תפקיד שלא רק הקב"ה יודע להעריך, אלא גם הסביבה מתפעלת ומוחאת כף. אבל מה לעשות, זו המציאות, לא אנחנו בוחרים את התפקידים, אולי אחרי המאה ועשרים שלנו, נוכל להבין למה הוא ככה ואני ככה, ואולי לא, אבל כרגע אלו הנתונים. ודרך אגב, כשנשכיל לחיות את חיינו כשליחים נאמנים במילוי תפקידנו, השאלה הזו כבר לא תציק לנו. כאשר מה שיעסיק אותנו יהיה רק מילוי התפקיד אותו הוטל עלינו לעשות, שוב לא יישאר לנו זמן ועניין לבדוק ולהסתכל אילו תפקידים קיבלו אחרים.

היעד האמיתי בחיים

צורת המבט הזו על החיים היא יסודית ביותר, ומשפיעה על כל אורח חייו של האדם. וחובה לציין, אמנם הדיבורים הללו מביאים הרגשה מאוד טובה ונעימה, וחוסכים הרבה צער וכאב לב, אבל לא זו המטרה שלהם. מדובר בעניין שורשי ביותר בעבודת ה' שלנו, אשר התוצאות של הבנת נקודה זו מקרינים על כל נושא ועניין בחיים, ובמיוחד בנושא דנו, עבודת ה' בין אדם לחברו'.

ראשית: אדם שמווד את עצמו לפי המשקפיים החיצוניות והשטחיות של מה שאנשים קוראים לו הצלחה, הרי שמה שמעסיק אותו זה הצלחות אנושיות, וזה מתבטא הן בכך שהוא יותר עסוק בלמצוא חן בעיני הסביבה, וגם כאשר הוא כן מצליח לעשות לשם שמים, עדיין הוא מחפש את ההצלחות 'שלו' ולא את ההצלחות שהמשלח חפץ ממנו. רק מי שחי את המציאות שהוא שליח שבא לעולם לפעול שליחויות עבור הקב"ה, יצליח להתמקד במטרה העליונה לעשות נחת רוח לקב"ה, בלי לצפות להערכה מאנשים, זה פשוט לא תופס אצלו מקום, הוא עסוק בלמצוא חן בעיני מישהו שחשוב לאין ערוך מכל מי שמסביבו.

התפקיד שלי

שנית: וכאן באים אנו ליסוד השורשי בעניין עבודת המידות. כאמור כולנו נשלחנו לעולם על מנת לפעול אילו שהן פעולות למען כבוד ה', כאשר המטרה הכללית שווה אצל כולנו, והיא: גילוי כבוד ה' בעולם על ידי קיום תורתו הקדושה ותרי"ג מצוותיה בכל פרטיהם ודקדוקיהם. אכן באיזה אופן יבוא גילוי זה של כבוד שמים, בזה ישנם רבי רבבות של אופנים המיוחדים לכל אחד כפי מה שהקב"ה החליט וקבע. וכגון מי שגילוי כבוד שמים יבוא על ידי כך שהוא יזכה לעשירות ובוזה הוא יקיים את שליחותו, ויש שיעשה זאת דווקא על ידי עניותו. יש מי שימלא את שליחותו על ידי כישירונית מזהירים, ויש שעל ידי כישירונית חלשים, וכן על זו הדרך במיליוני דרגות בכל ענייני החיים, שעל ידי כל אחד מהם יוצא גילוי כבוד ה' באופן מסוים ומיוחד. יש 'עשיר בעל כישרון' ויש 'בעל כישרון עני', יש 'מוצלח רגש', ויש 'ק'ר מזוג רעשן' וכו'. איש איש כתפקידו שהוטל עליו, כך קיבל את האופי והנתונים הסביבתיים שעל ידם הוא יכול למלא את השליחותו.

והנה כאשר האדם מפנים את הנקודה הנ"ל, הרי שהוא מבין שהנתונים שהוא קיבל מהקב"ה הם הטובים ביותר עבור מילוי השליחות האישית שלו, ורק על ידם הוא יכול לעשות זאת. ולכן הוא מרוצה בכלים שהוא קיבל כיון שהוא מבין שבדיוק זה מה שהוא צריך בשביל תפקידו. הוא גם אינו מנסה להתעקש ללכת בדרכים שאינם מתאימים לכלים שלו, רק משכיל ללכת בדרך שנסללה במיוחד בשבילו.

עלינו להתייחס למצב שבו הקב"ה הניח אותנו, כאל דברי נביא שלוחש באוזנינו לאמור: "הנה הבט וראה את המצב שבו אתה נתון, את ההורים שבביתם גדלת, את החברים שאל חברתם הוטלת, את הכישירוניות, את המצב הכלכלי, המשפחתי, החברתי, הסביבתי, וכל שאר אלפי הפרטים שמרכיבים את חייך, וידעת כי ה' אלוהיך מצווך ללכת דווקא בדרך זו, ודווקא בה למלא את הייעוד שלשמו נוצרת. וחדלת מלפזול ולהביט לכל עבר, ולהציץ מה תפקיד קיבל חברך".

דרך מחשבה זו משפיעה כאמור על כל תחומי החיים הגשמיים והרוחניים גם יחד. ולעניינינו נאמר, כי העבודה הפנימית על המידות אשר אנו עוסקים בה, תלויה לגמרי בגישה זו, הקנאה, הכבוד, הפירגון, הכעס, אלו ועוד רבים, תלויים בגישה הזו ובמבט הזה על החיים, וכפי שבעז"ה נפרט בהמשך. אך בטרם נפנה לראות כיצד הדברים משפיעים על חיי המעשה, כדאי להתבונן בדברים חוזר והתבונן, ויבואו הדברים בליבנו כטל של תחייה בכל פניות שאנו פונים.

הארות הערות ותגובות ניתן לשלוח לכתובת
p0527694649@gmail.com

היכל המעשה

סיפור לשבת
מאת: שמעון טיקוצקי

געגועים פתאומיים

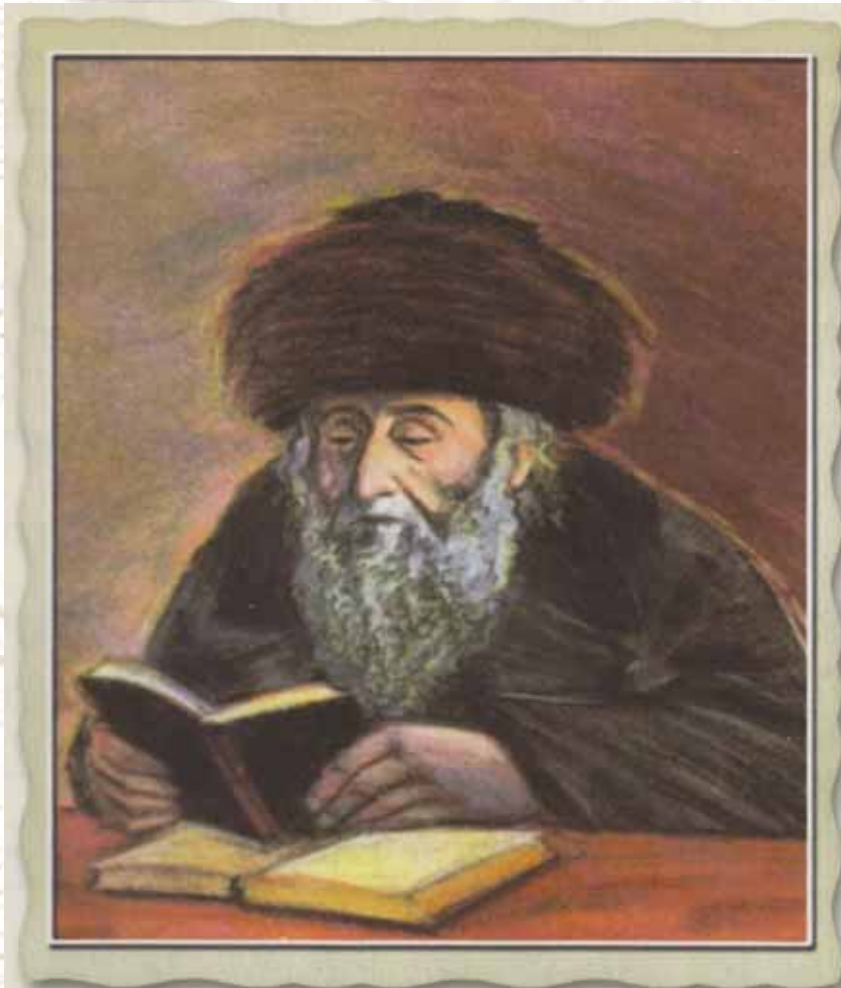

הידרדר.
הוא החל לאבד נוזלים, התייבש, אך הגוף ממאן לקלוט אפילו טיפה.
"זהו כנראה קלקול קיבה חמור מאוד" מלמל הרופא האוסטרי, בקול מאופק חנוט בעניבת פרפר. הוא אמנם רשם לו כמה תרופות ומרקחות, אך הללו לא זכו להגיע מעולם לקיבתו של מוזס, רק עמדו על לשונו וכבר נפלטו בשטף החוצה.
המצב החמיר מיום ליום, לאחר כמה שבועות השתנה מוזס ללא הכר. גופו כחש, עיניו בלטו מחוריהן, ידיי כמו נתלו על כתפיו, הוא הגיע עד שערי מוות. "ימיך ספורים" הודיעו לו הרופאים למקרה שהוא עצמו לא הבין זאת.
בתוך תוכו הוא ידע זאת כל הזמן, אך הדחיק זאת בכוח.
הוא ידע שכל התסוכות החלה מיד לאחר שחזר משולחנו הטהור של הצדיק מצאנו, לאחר שטעם שם מה'שיריים' שקיבל מהצדיק. כיון שהרגיש שהטבעת מתהדקת סביב גרונו, פשוטו כמשמעו, החליט מוזס שאין לו עוד מה להפסיד, הוא ייסע לצאנו ו'יתבע' את הצדיק שהשיריים שלו גרמו למחלתו.
כמו שק של עור ועצמות, צל אדם, העמיסו אותו בני משפחתו על כרכרה שפצחה מיד בנסיעה מהירה לצאנו, שם הכניסו אותו חיש לקודש פנימה. "רבי" לאט מוזס בקול חלוש, אך בנימה מאשימה, "אתם נתתם לי מהשיריים שלכם ומאז אינני יכול לאכול מאומה, עליכם לרפא אותי."
"לרפא אותך?" הרים הגאון הקדוש מצאנו את גביני עיניו בפליאה, "אתה לא סובל משום מחלה, אתה בריא לחלוטין! אלא מה? אסביר לך מה אירע כאן, אתה אכלת מדג שהוכן לכבוד שבת קודש, דג שהייתה בו קדושת שבת, בני מעיך ספגו את הקדושה ומאז אינם מוכנים להמשיך להתגאל יותר במאכלות אסורות.
"וראיה לדבריי" הוסיף הרבי בנשימה אחת, "כבר אצווה להגיש לך מאכלים כשרים למהדרין ואתה תראה שאתה יכול לאכול מהם ללא פגע". תוך כדי דיבור רמו הצדיק למשמשו להגיש לאורח מנה הגונה של אוכל, מרק חם, בשר ותוספות מדיפות נוחות, מוזס נטל כף אחת בחשש, בהיסוס, אל פיו, טעם, בטוח שבעוד רגע אחד 'כבולעו כך פולטו', אך לא...
לראשונה מזה כמה שבועות האוכל נכנס לפיו, נבלע בבית הבליעה, ללא שום בעיה...
מוזס נשאר בצאנו לכמה שבועות, במהלכן אכל כמובן אך ורק מזון כשר ומהודר ובתוך זמן קצר שב לכוחותיו, אבל הוא כבר לא חזר להיות 'מוזס'. המאורע הזה שינה אותו מן הקצה אל הקצה, הוא נוכח לראות שיש מנהיג לבירה, העולם אינו הפקר, וקיבל על עצמו עול תורה ויראת שמים.
מוזס הפך לראש אחר, נעשה ל'בעל תשובה'.
הוא חזר לשמו היהודי המקורי 'משה', החל לעבוד את ה' בתורה ובתפילה, גידל זקן עבות ופאות ארוכים, עד שקיבל גם חזות של חסיד עובד ה', עד שנעשה לאחד היושבים הקבועים בבית מדרשו של ה'דברי חיים' שלימים היה מכנה אותו בחביבות: 'מיינ משה – משה'לי שלי'.
כעבור כמה חודשים נסע מוזס – משה לבקר את בני משפחתו בווינה, אך למרבה הצער הוא לא

הציבור לא היה גדול, אך מגוון למדי.
היה זה טיש – שולחן הטהור שערך הרבי בעל ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע באכסנייתו, בעיירת המרחצאות שליד ווינה הבירה. סביב השולחן ניצבו, שכס אל שכס, חסידים חבושי שטריימלך וקפוטות, לצד יהודים במגבעות 'המבורג' ועניבות נוסח יהודי אשכנז, יהודים מכל הסוגים שבאו לנפוש בעיירה.
ה'דברי חיים' מקדש על היין, בוצע את החלה, לפתע נפתחת הדלת וחבורה של צעירים במעילים אופנתיים, מסורקי בלורית, יהודיים שהתרחקו מן הדרך, נכנסת פנימה אל החדר. חיוכים רחבים מתוחים עליהם מאוזן לאוזן, קריצות עין. הכול מבינים שהם לא באו לכאן לשאוב יראת שמים...
הם באו כדי 'שיהיה להם חומר', לצחוק, ללעוג.
מאכלי השבת מוגשים אל השולחן הטהור. על המפה הצחורה מונח טס כסף ועליו דג לתפארת. לפתע פונה הרבי ומסמן בידו לעבר אחד מאותם נערים מנוערים, מוזס שמו, לגשת אליו.
ברגע הראשון הוא לא מאמין שהרבי בכבודו ובעצמו קורא לו, אלא שהמשמשים בקודש מסלקים את הספק ומזרזים אותו לגשת.
הצדיק נוטל חתיכה מהדג שלפניו ומושיט לו במאור פנים. מוזס נוטל את הפיסה, אין לו מושג מה הם שיריים, אך מפאת הנימוס הוא טועם ממנה. כל העניין נמשך רגע כמימרא, בזה שלאחריו חוזר מוזס לעדת מרעיו, מלקק את אצבעותיו ומבליע חיוך תחת שפמו, נהנה מתשומת הלב שקיבל.
הטיש נמשך הלאה, זמירות השבת מושרים בהתלהבות, ובינתיים חומקת חבורת הצעירים החוצה אל הרחובות הליליים.

בשעת ליל מאוחרת חוזר מוזס לביתו, מוזג לעצמו כוס חלב, מקרבה אל שפתיו אך אז... תחושת קבס פתאומית, הוא אינו מסוגל לשתות.
"אתה כנראה יותר עייף ממה שאתה חושב", אמר לעצמו, "לך לישון, תקום מחר בבוקר בריא כשור".
בבוקרה של השבת הקיץ מוזס משנתו, שפת לעצמו כוס קפה ריחנית, לגם עמוקות אך באותו רגע שוב, אותה תחושה של אמש, אותו קרחון דמיוני חוסם לו את בית הבליעה, הוא לא מסוגל להכניס טיפה אחת לגרונו.
"אולי זה החלב", השתעשע מוזס באשליות. פרס לעצמו חתיכת עוגה, אך לא, הוושט שלו ננעל על מסגר וברית. הוא לא מסוגל לאכול או לשתות. כל ניסיון 'פריצה' מסתיים בהקאה נוראה. אם סבור היה מוזס שהשעות הבאות ישקיטו את הבעיה, הרי שבדייק להיפך, מכאן המצב רק

ציור המיוחס להרה"ק ה'דברי חיים זי"ע

הסיידים ואנשי מעשה, אברכים מסולאים, עומדים סביב ה'דברי חיים' ומשתאים לשמע הדיבורים האלו. "הרי אפילו בן יחיד שנוסע מאביו למשך כמה שבועות, לא תשמע מהאב דיבורים שכאלו" סחים הנוכחים זה לזה, "וודאי שלא כבר על השבוע הראשון"..." נשאר אפוא הדברים סתומים וחתומים.

לא עוברים אלא ימים ספורים ואורח חדש ישן, שזוף קמעא, צץ בחצר הקודש צאנו. משה'לה... "משה'לה מה אתה עושה כאן?" מתפלאים כולם, "מנסיעה קצרה כזו עשית 'רעש' כה גדול?" הרי רצית לראות עולם, לטייל ברחבי אירופה".

"הנסיעה שלי התחילה כמתוכנן" נאנח משה'לה בעודו צונח על הספסל, "הספקתי להתרחק מצאנו, הגעתי לאזור אחר לגמרי, הרגשתי שהנה אני מתחיל להתאווור, בדיוק כמו שרציתי. לקראת השבת הראשונה הגעתי לאיזו עיירה נידחת, הכסף המועט בכיסי אזל, נאלצתי להשתכן באיזו 'הכנסת אורחים' עלובה, לאכול פת חרבה, לשכב על הרצפה הקרה.

"המצב הירוד הזה עורר בי, לראשונה מזה שנים, הרהורי חרטה ולא טובה. 'תראה אותך, אדם גלמוד, חסר משפחה תומכת, ללא פרוטה בכיסך, תראה לאן הביאה אותך ה'חזרה בתשובה' לא מוטב היה להישאר במצב הקודם, לחיות חיי רווחה, להיות מוקף במשפחה וידידים?..."

"המחשבות האלו הלכו והתעצמו, עד שהתחלתי לחשוב ברצינות על חזרה לוונינה, לחיק חיי הקודמים..."

"אך לפתע, בליל שבת קודש, בשעת ליל מאוחרת, בעודי מתהפך על רצפת האבן הקרה, הציף אותי גל חדש של מחשבות סוערות, הפעם לכיוון ההפוך בדיוק. געגועים, כיסופים טמירים לחזור לצאנו, לראות שוב את דמות קדשו של הרבי הקדוש, לחזור לבית המדרש, להיות בין חסידים.

"הכיסופים טלטלו את נשמת, הביאו אותי להתעוררות רוחנית שלא ידעתי כמוה, דמעות נקו בעיניי, החלטתי כי יעבור עליי מה, אינני רוצה שום דבר בעולם, אני חוזר לצאנו!"... וכך עשיתי מיד במוצאי השבת.

חסידים זריזים שחישבו את השעה בה אירע הדבר, גילו חיש שה'תעוררות' הפלאית הזו התרחשה בדיוק בשעה בה ישב הרבי ה'דברי חיים' בשולחנו והחל לדבר על געגועיו ואהבתו למשה'לי. מתברר כי באותם דיבורים טמירים הציג הרבי את האהבה והגעגועים בליבו של משה'לי.

ככלי האהבה האלו, היו 'כבלי חילוף' ששיגר הצדיק לחסידו, באמצעותם עלה בידו למשוך אותו – ממרחק של עשרות פרסאות - חזרה אל הקדושה. תשובה מאהבה!

מקור: כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'שפע חיים' מצאנו שאביו הרה"ק רבי צבי הירש מרודניק זי"ע שמע את הסיפור בעצמו מפי ר' משה דייטש בצאנו.

התקבל שם בברכה. בני הבית לא התלהבו, בלשון המעטה, מהמהפך שחל בו והוא נאלץ, לצערו, להיפרד מהם ולחזור לצאנו, הפעם על מנת להשתקע בו. בית המדרש בצאנו הפך אפוא לביתו הראשון.

מדי פעם היה משה'לי מתדפק על דלתו של ה'דברי חיים' מבקש מהרבי לסדר לו תיקון, דרך תשובה על חטאיו ועוונותיו בימים עברו, ברם הצדיק היה דוחה אותו, "עדיין לא הגיע הזמן, יש לך עוד זמן לזה".

משה'לי קיבל את הדברים בשברון לב, ציפה בכליון עיניים ליום בו יקבל את תיקונו. באחד הימים ניגש אל אחד מבניו הצדיקים של ה'דברי חיים' וביקשו להורות לו דרך תשובה, והוא שלא יכול היה לראות בצערו עמד ותיקן לו דרך תשובה. משנודע הדבר לאביו גער בו: "מדוע אתה מתערב בעסקים שלי, רצוני שאף אחד לא יתעסק עם ה'דייטש' שלי".

שנים חלפו, ר' משה דייטש כבר הפך לחלק בלתי נפרד מנופה של חצר הקודש צאנו. דור שלם של חסידים כבר הכיר אותו רק ב'גרסתו' הזו, כחסיד ירא שמים בעל פאות וזקן, רק הזקנים שבדור עוד זכרו את המתבולל הווינאי גלוי הראש שהגיע לכאן לפני שנים רבות.

איש לא ידע כי בליבו של ר' משה, החסיד העבדקן, מקנן רצון עז כמוס, אולי שריד אחרון מגלגולו הקודם.

ר' משה רוצה 'לראות עולם'... נפשו חושקת לראות מגדלים מפורסמים, לבקר בגשרים היסטוריים, לשווף עין במוזיאונים בעלי שם. על משכבו בלילות, על הספסל בבית המדרש, טווה ר' משה את תכניותיו, עד שבאחד הימים בשלו התכניות לכדי הודעה באוזני ידידיו ומכריו הרבים:

"רבותי אני עומד לנסוע, להיפרד מכם..."

"לאן?" התפלאו יושבי בית המדרש, "וכי מה חסר לך כאן?"

"אני יוצא לסיבוב ברחבי אירופה, להונגריה, לרומניה, לצרפת, ואולי אף הרחק יותר, להתאווור קצת, לחזות בפלאי העולם הגדול".

כעבור כמה ימים צרר ר' משה את מיטלטליו במוודה, נפרד לשלום מיושבי בית המדרש וכמובן נכנס לקבל 'ברכת הדרך' מהרבי, ה'דברי חיים'.

הרבי לא שמח על הרעיון, אך גם לא מנע ממנו לנסוע, העניק לו את ברכת הפרידה. שבוע אחד בלבד חלף מאז צאתו של משה לדרך. ליל שבת קודש, בעל ה'דברי חיים' יושב בשולחנו הטהור, מוקף עדת חסידים בעלי צורה, ולפתע מתחיל הרבי לדבר על... משה'לה.

"כמה אוהב אני את משה'לי, כמה אני מתגעגע אליו, יש לי כיסופים עצומים לראותו שוב כאן" נשמע קולו הצדיק, "אוי כמה מתחרט אני, למה הנחתי לו לנסוע, למה?!..."

פסיפס

דמויות • שיחות • עבר

שמעון טיקוצקי

תחת אחד השיחים

פנינים משיחתם של אבות

המקום: פוריסוב, פולין.
הזמן: לא ידוע.

תשובתה של הרבנית בעלת הצדקה

בספרו 'ראש יהושע' מביא הרה"צ ר' יהושע אשר ווייסבלום שליט"א: שמעתי מאת כ"ק אאזמו"ר זצלה"ה (משעניצא) שסיפר מזקנתו הרבנית הצדקנית רוזא רבקה ע"ה בת הרה"ק רבי יהושע אשר מפאריסוב זי"ע ואשת הרה"ק רבי משה אליקים בריעה מזעליחוב זי"ע, שהיה דרכה תמיד להרבות בצדקה לעניים ואף בלי ידיעת בעלה.

פעם אחת אמר לה בעלה ז"ל שמעתי שאת מרבה בצדקה יותר מכפי כוחי ובלי ידיעתי והסכמתי, תדעי כי זאת מצוה הבאה בעבירה כי יש בזה חשש גזל יען שאת נותנת בלי הסכמתי, ברם אשתו הרבנית לא השגיחה על דבריו והייתה מתנהגת הלאה כדרכה.

עד שאירע ובעלה הקדוש סיפר זאת לחותנו, הוא אביה, אא"ז הרה"ק מפאריסוב זי"ע, והשיב לו חותנו כי בטח תהיה אצלו בקרוב ואז יגיד לה שאינה מתנהגת בזה על פי דין. לא ארכו הימים והרבנית מרת רוזאלי ע"ה באה לאביה בפאריסוב ואמר לה אביה: דעי לך בתי שבעלך מקפיד על אשר את מרבה בצדקה יותר מכפי יכולתו ואין לך רשות לפזר כל כך בלא רשותו.

השיבה הרבנית לאביה הקדוש: אבי היקר, שמעתי שיש דין בשולחן ערוך שהבעל חייב ברפואת אשתו בלא קצבה (אבן העזר סימן עט). והנה אנוכי כאשר בא אליי יהודי עני ונוזק הרחמנות מתגברת בליבי כל כך עד שהנני חולה בכל אבריי מרוב רחמנות וצער, וכשאני חולה הרי יש לי רשות לרפא עצמי, ובוזה שאני נותנת לו צדקה אני מתרפאת בשלמות".

נענה אביה כי יש צדק בדבריה, ובכל פעם היה משבח את דבריה...

ולפי זה, מסיים ב'ראש יהושע', מבואר הכתוב בפרשתנו 'נתון תתן לו - ואל ירע לבבך בתתך לו', שבנתנית הצדקה לעני צריך להיות ההרגש וההשתתפות בצערו גדולה כל כך, עד שתרגיש שעל ידי הנתנה גם אתה בעצמך מתרפא על ידי זה.

הילולא דצדיקיא

שבת קודש, כ"ה באב:

רבי ישכר בער ב"ר יהודא לייבוש' מגזע צבי, מזלאטשוב. בעל 'מבשר צדק'. תקנ"ה.

הרה"ק רבי אברהם חיים ב"ר נפתלי צבי (מראפשיץ) מלינסק. תקצ"א.

הגאון רבי יעקב משולם ב"ר מרדכי זאב אורנשטיין. בעל 'ישועות יעקב'. תקצ"ט.

הרה"ק רבי יוסף דוד ב"ר צבי אריה מאליק. תרט"ט.

הגאון רבי שמואל ברוך ב"ר דוב בער אליעזרוב. בעל 'דבר שמואל'. תשל"ט.

הרה"ק רבי משה ב"ר ברוך מאטיניא. תשנ"ד.

יום ראשון, כ"ו באב:

הרה"ק רבי נח נפתלי ב"ר ישראל יעקב פאלייער מקורבין. תרמ"ט.

הרה"ק רבי שלמה חיים ב"ר ישראל מסאדיגורה. בעל 'חיי שלמה'. תשל"ב.

הרה"ק רבי יואל ב"ר חנניה יום טוב ליפא מסאטמאר. בעל 'דברי יואל' ו'יואל משה'. תשל"ט.

יום שני, כ"ז באב:

הגאון רבי יהושע ב"ר יוסף חריף אב"ד קראקא. בעל שו"ת 'פני יהושע' ומגיני שלמה'. ת"ח.

הרה"ק רבי אברהם מרדכי ב"ר יצחק מאיר מגור, בן החידושי הרי"ם. תרט"ו.

הרה"ק רבי מנחם נחום דוב בער ב"ר שלום יוסף מסאדיגורה. תרמ"ג.

הגאון רבי יעקב צבי ב"ר מרדכי אריה אב"ד בארשא. תרמ"ג.

הגאון רבי משה אליעזר דן ב"ר אריה לייב רלב"ג. בעל 'דמשק אליעזר'. תרנ"ה.

הגאון המקובל רבי יהודה ב"ר משה פתייה. בעל 'מנחת יהודה'. תש"ב.

הגאון רבי דוד ב"ר נחום בהר"ן. תש"ו.

הרה"ק רבי מנחם שלמה ב"ר חנוך העניך בורנשטיין מסוכטשוב - בית וגן. תשכ"ט.

הרה"ק רבי שמואל צבי ב"ר אברהם אביש הורביץ מספינקא ויליאמסבורג. תשנ"ז.

הגאון רבי משה מרדכי ב"ר יצחק הלוי שולזינגר. בעל 'משמר הלוי'. תש"ע.

יום רביעי, כ"ט באב:

הגאון רבי שמואל ב"ר צבי הירש סלנט, גאב"ד ירושלים. תרס"ט.

הרה"ק רבי ישראל שלום יוסף ב"ר אברהם יהושע העשיל ממעז'בוז. תער"ב.

הרה"ק רבי יוסף מאיר ב"ר אברהם יהושע העשיל ממכנובוקא. תעז"ר.

הרה"ק רבי אליהו בצלאל ב"ר יקותיאל יהודה טייטלבוים (מסיגעט) מטעטש. תרע"ח.

הרה"ק רבי מנחם מנדל ב"ר יהודה אריה לייב אלטר (מגור) מפאביניץ הי"ד. תש"ב.

הרה"ק רבי אברהם דב ב"ר מנחם נחום מראחמיסטריווקא. תש"ה.

הרה"ק רבי אליעזר יוסף ב"ר ישראל אברהם מסקולען. בעל 'נועם אליעזר'. תשמ"ב.

יום חמישי, ל' באב:

הרה"ק רבי ישראל ב"ר יצחק מבויאן לייפציג. תשי"א.

יום שישי, א' באלול:

הגה"ק רבי שמואל שמעלקא ב"ר יהושע 'הגבוה' הלוי איש הורוויץ מטארנא. תע"ג.

הרה"ק רבי משולם זלמן יונתן ב"ר אריה לייבוש (מווישניצא) מברגל. תרט"ו.

הרה"ק רבי חנוך העניך דוב ב"ר שמואל מאלעסק. בעל 'לב שמח'. תרמ"ד.

הגאון רבי יעקב אריה ב"ר אברהם ניימן, ראש ישיבת "אור ישראל". בעל 'דרכי מוסר'. תשמ"ג.

הא דאמרי אינשי

פתגמים ואמרות מאוצר הדורות

להקדים רפואה

"נתון תתן לו - כשאתה בריא אולם; ואל ירע לבבך בתתך לו - אל תחכה לעת מחלה כאשר ליבך דווי"

הרה"ק הרבי ר' דוד מלעלוב זי"ע

פלומר: על האדם לתת צדקה כשהוא בריא ושרוי בטוב, ואל יחכה חלילה שיגיע למצב של 'ירע לבבך' שלא ירגיש בטוב ח"ו ואז יזכר לפזר מכספו לעניים.

עדה המצבה הזאת

מצבות מספרות

רש"י הגיע לקבל פניו בשעת פטירתו

על שער הספר 'מגיני שלמה', שחיבר הגאון רבי יהושע העשיל חריף מקראקא

המצבה בקראקא

זצוק"ל, נכתב המשפט הבא: "ועל שם כך נקרא 'מגיני שלמה' שהוא מגן וצנ"ה רצון על הגאון מוהר"ר שלמה יצחקי ומציל אותו מבין הכפירים והאריות הגאונים בעלי התוספות מה שמקשין תימא על רש"י בחריפות ובעמקות".

את ההסבר שמאחורי הכיתוב המופלא הזה, מסביר נכד המגיני שלמה, הג"ר אליקים געץ בהקדמתו לספר:

"שמעו נא נגידים, דעו נא רבותי, כי הגאון אדוני מורי זקני ז"ל הגיד באוזני תלמידיו בחייו שהגאון רש"י ז"ל בא אליו והראה תמונתו בעצמו ובכבודו לפניו בשמחה גדולה ואמר לו בזה הלשון אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, בשביל שאתה מציל אותי מפי האריות והכפירים גיבורים חריפים בעלי תוספות ז"ל אתיא (אבוא) לקבלך לעולם הבא עם כל תלמידיו..."

וכן הווה, שקודם מיתתו, כמו חצי שעה שכבה נר ישראל, היו אצלו גדולי ישראל בק"ק קראקא ואמר לפנייהם בזה הלשון פנו מקום שרבנו מאיר עינינו הגאון רש"י ז"ל רבנו שלמה יצחקי בא אלי וכל קדושינו עמו וקבלני בשמחה להראות לי דרך החיים כאשר שעמדתי לימינו תמיד לתרץ קושיות התוספות על רש"י".

הגאון בעל 'מגיני שלמה' נסתלק ביום כ"ז אב שנת ת"ח, בן נ"ח שנה היה בפטירתו, ועל מצבתו בקראקא חרות: פה נטמן אמ"ו מופת דורנו גאון תפארתנו הגאון מו"ה יהושע בן מוהר"ר יוסף זצ"ל בשבת ז"ך מנחם ונקבר יום כ"ח מנחם ת"ח לפ"ק תנצב"ה.

זוכר הנשכחות

פניני הסטוריה יהודית

ה'קדיש' שהרטיט לבבות

הרה"ק ר' אהרן מבאיאן טשערנוביץ הי"ד

ביום א' באלול תרצ"ו שבו הצדיקים, בני הרה"ק רבי מנחם נחום מבאיאן טשערנוביץ זי"ע, לחצר הקודש בטשערנוביץ, ככלות השבעה, לאחר הסתלקות אביהם זי"ע בעיר ווינה. על אותו מעמד שח הגה"ח רבי בן ציון רחמן זצ"ל: אנשי שלומנו עדת החסידים התאספו לתפלת מנחה וערבית ולקבלת שלום מהבנים הק', אחרי מנחה אמרו הבנים הק' את ה'קדיש יתום, והחסידים זכו לשמוע בפעם הראשונה את אמירת הקדיש מפי אדמו"ר הק' רבי אהרן מבאיאן טשערנוביץ זי"ע, רטט אחז את לב החסידים לשמוע את אדמו"ר הק' אומר את הקדיש בשירון לב ובהשתפכות הנפש. והיה רבי בן ציון אומר, שהקדיש כבש את לב כל עדת החסידים להתקשר אליו באמונת אומן באהבת איתן בהתקשרות קדומים (תולדות אהרן).

